

Okulsuz Toplum

IVAN ILLICH

ŞULE

8. BASKI

IVAN D. ILLICH

Ivan Illich 1926 yılında Viyana'da doğdu. Roma Gregorian Üniversitesi'nde ilahiyat ve felsefe eğitimi gördü. Salzburg Üniversitesi'nde tarih alanında doktorasını verdi. 1951 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. New York şehrindeki İrlanda-Puerto Rico dîni bölgesinde yardımcı rahip olarak görev aldı. 1956 yılından 1960 yılına kadar Puerto Rico Katolik Üniversitesi'ne rektör yardımcısı olarak atandı. Bu görevi sırasında, Latin Amerika'da görev yapan Amerikalı rahipler için bir eğitim merkezinin çalışmalarını yönetti. Illich, Cuernavaca'daki Uluslararası Dökümantasyon Merkezi'nin (CIDOC) kuruluşunda rol aldı. 1964 yılından beri özellikle "Latin Amerika Merkezli Bir Endüstriyel Toplumdaki Kurumsal Alternatifler" üzerine araştırma programları çalışmalarını yürüttü. Bilinç Kutlaması isimli eseri 1971 yılında Penguin yayınevi tarafından yayımlandı.

'Okulsuz Toplum' A.B.D.'de Harper & Row Yayınevi tarafından Dünya Perspektifleri Dizisi'nde yayınlandı.

Şule Yayınları : 264
Düşünce Dizisi : 20

Orijinal İsmi:
Deschooling Society

Editör:
A. Ali Ural

Ofset Hazırlık:
Şule

Kapak:
Ramazan Erkut

Baskı - Cilt:
Alioğlu Matbaacılık

Sertifika No: 12404
ISBN: 978-975-7796-66-2

Şule Yayınları
Alayköşkü Cad. No: 2-4 K: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 528 23 57 - 528 11 46 Faks: (0212) 528 25 89
e-mail: iletisim@suleyayinlari.com
www.suleyayinlari.com

Ivan D. Illich

OKULSUZ TOPLUM

**Türkçesi:
Mehmet Özyay**

ŞULE YAYINLARI
Eylül 2013

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 7
Giriş / 9
Okulu Neden Devlet Kurumu Olmaktan Çıkarmalıyız? / 13
Okul Olgusu / 41
Sürecin Ritüelleştirilmesi / 51
Toplumsal Kurumların Görünümü / 71
Sağduyuya Dayanmayan Tutarlılık / 85
Öğrenme Ağları / 93
Epimethouscu İnsanın Tekrar Doğuşu / 129

SUNUŞ

Kötü haberi ne kadar tez ve teferruatlı verirsen o kadar iyi. Bize iletilen bir haberin iyi mi, kötü mü olduğuna karar verebilmemiz, düşüncemizin derinliği ve ufkumuzun genişliğiyle bağlantılıdır. Sözelimi eğitim fakültesinden mezun olduğu haberini iyi; su ve elektrik tesisatı olmayan bir dağ köyüne öğretmen olarak atandığı haberini kötü diye niteleyen kişinin bir bildiği olsa gerek(!)

Elinizdeki kitapta Ivan İlich'in, öğrenimin kurumlaştırılmasını sorguladığı makaleler yer alıyor. Henüz küçük bir çocukken etimizin ve kemiğimizin ailemiz ile öğretmenlerimiz arasında pay edilmesiyle başlayan okul maceramızı farklı açılardan inceliyor 'Don Ivan'; öğretmenin bir profesyonel olarak sahip olduğu yetkilerin, öğrenciyi 'yaşken eğmeye' yönelik kullanımından söz ediyor.

Hastanede doğup hastanede ölen, yani bir kurumun eline doğan ve kurumlarla dolu bir dünyada yaşayıp bir kurumda ölen insanlar olarak durumumuzun pek de iç açıcı olmadığını vurguluyor Ivan İlich. Sertifikalar, makbuzlar, biletler ve bunlar gibi bir sürü belge ile kayıt altına alınmış modern insanı tanımak epey zor bir iş. Bizi ilgilendiren kadarı, gerekli evrakta yazılı ve onaylı olmalı; kendisi hakkındaki bilgiyi o da belgelerden alıyor, ah, bir de gazetelerden.

İlich, Türkçe'ye çevrilen bir kitabına yazdığı önsözde "Sözlerimin bir gün Türkçe olarak okunacağı aklımın ucundan bile geç-

medi” diyor. Yazdıklarını “zihinleri Kur’ân âyetleriyle ve Doğu anılarıyla dolu” olanları değil de, kısa bir süre önce Amerika’ya yerleşmiş kişileri hesaba katarak kaleme aldığını belirtiyor.

Bu kitap, kaçınılmaz olarak gecikmiş fakat teferruatlı bir kötü haber sayılsa yeridir sayın okur; biri sana yardım elini uzatıyorsa hemen kaçıp canını kurtar!

Şule

GİRİŞ

Kamu eğitimine ilgi duymamı Everett Reimer'a borçluyum. 1958 yılında Puerto Rico'da onunla karşılaşınca kadar bütün insanları etkisi altına alan ve giderek genişlemekte olan zorunlu eğitimin değerini sorgulamamıştım. Sayın Reimer'la birlikte, insanların çoğunun öğrenme hakkının okula devam mecburiyetiyle kısıtlandığını fark ettik. CIDOC'da ortaya konulan ve bu kitapta toplanan çalışmalar ona sunduğum ve 1970'li yıllarda birlikte tartıştığımız anlaşma taslağının bir sonucunu oluşturmaktadır. Kitabın son bölümü Bachofen'in Mutterrecht isimli eseri üzerine Erich Fromm'la yaptığım bir konuşmaya dayanan kendi düşüncelerimin bir ürünüdür.

1967 yılından beri Meksika'daki Cuernavaca'da Kültürlerarası Dökümantasyon Merkezi'nde Reimer'la düzenli aralıklarla bir araya geliyorduk. Merkezin yöneticisi Valentine Borremans da bizim bu toplantılarımıza iştirak ediyor ve zaman zaman Latin Amerika ve Afrika gerçekleri karşısında düşüncelerimi gözden geçirmemi ısrarla tavsiye ediyordu.

Elinizdeki kitap, aynı zamanda, Bayan Borremans'ın sadece toplum kurumlarının değil, yaşam felsefesinin de 'okulsuzlaştırılması' gerektiği yolundaki inancını yansıtmaktadır.

Okullaştırma yoluyla uluslararası eğitim uygulanamaz. Eğitim işine günümüz okulları tipinde inşa edilmiş alternatif kurumlar aracılığıyla teşebbüs edilmiş olsa, bu durum uygulanabilir bir hale ge-

lecektir. Ne öğretmenlerin öğrencilerine karşı sergiledikleri yeni tavırlar, ne eğitimsel birimlerin (sınıfların) hızla yayılması, ne de pedagojik sorumluluğu öğrencilerin tüm yaşamlarını içine alacak derecede genişletme teşebbüsleri evrensel eğitim için vadedilen sonuçlara ulaşabilecektir. Yeni eğitim olanakları için yapılan çalışmalar, kurumsal karşıtlık ilkesi doğrultusundaki araştırmalara dönüştürülmek zorundadır. Ancak, kurumsal olmayan yapılar her insanın yaşamının her anında öğrenme, paylaşma ve umursama şansını artıracak olan eğitim ağlarıdır. Eğitim hakkında bu yönde araştırmalar yürüten ve diğer kurulu hizmet sektörlerine alternatifler arayan kişilerce ihtiyaç duyulan kavramların oluşum ve açılımına yardımda bulunacağımızı ümit ediyoruz.

1970 yılının ilkbahar ve yaz mevsimi boyunca her çarşamba bu kitabın çeşitli bölümlerini Cuernavaca'daki CIDOC programlarına katılanlarla paylaştım. İştirak edenler birtakım öneriler yanında eleştirilerini de ortaya koydular. Joseph Fitzpatrick, John Holt, Angel Quintero, Layman Allen, Fred Goodman, Gerhard Ladner, Didier Piveteau, Joel Spring, Augusto Salazar Bondy ve Dennis Sullivan'ın yanı sıra özellikle Paulo Freire, Peter Berger ve Jose Maria Bulnes'in görüşlerine de bu kitapta yer verilmektedir. Eleştiride bulunanlar arasında özellikle Paul Goodman düşüncemin değişmesinde radikal bir tavırla etkili oldu. 1., 3. ve 6. Bölümlerde Robert Silvers'in önemli katkılarını gördüm.

Reimer ve ben ortak gerçekleştirdiğimiz araştırmamızın sonuçlarını ayrı ayrı yayınlamayı kararlaştırdık. Reimer kapsamlı ve dokümanlarla zenginleştirdiği eserini 1971 yılında Doubleday & Company ve Penguin Eğitim serisinde School is Dead- Okul Öldü- başlığıyla yayınladı. Reimer ile yaptığım görüşmeler sırasında tanıdığım ve onun sekreterlik hizmetini yerine getiren Dennis Sullivan, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kamu okulları hakkında yapılan gündemdeki tartışmalarla ilgili düşüncelerinin yer aldığı bir kitabı yayıma hazırlamaktadır. Bu çalışmaların Cuernavaca'da bulunan CIDOC'daki 'Alternatif Eğitim' başlıklı seminerler dizisine (eleştirel bir yaklaşım olması bakımından katkı) sunacağını ümit ediyorum.

Toplumun okulsuzlaştırılması hipotezine yürekten inanır ve desteklerken, ortaya çıkan bazı karmaşık ve anlaşılması zor konuları tartışmak, gelişmeyi hak eden kurumları ayırt etmemize yardımcı olabilecek kriterleri araştırmak ve hizmet sektörünün hakimiyetindeki bir ekonomiyle tezat teşkil eden ‘Boş Zaman Çağı’nın gelişimini hızlandıracak bu kişisel amaçları aydınlığa kavuşturmak niyetindeyim. Çünkü bunlar okullaştırılma sürecinin yaşandığı toplumsal çevrelerde öğrenmeyi desteklemektedir.

Kasım, 1970

1- OKULU NEDEN DEVLET KURUMU OLMAKTAN ÇIKARMALIYIZ?

Öğrencilerin pek çoğu, özellikle fakir olanları, okulun kendilerine kazandırdığı şeyi sezgisel olarak bilmektedir. Bu fakir öğrencilere, içine girdikleri süreci ve gerçek yaşama ilişkin olanı birbirine karıştırmalarına neden olacak bir eğitim veriyorlar. Bu durum, bir kez belirsiz bir hâl aldığında yeni bir mantık devreye giriyor: Bu sürece ne kadar çok dahil edilirlse, o kadar iyi sonuç alınmaktadır. Öğrencilerin “okullulaştırılmasına” sebep öğretmeyle öğrenim, büyük gelişmeyle eğitim, diploma ile yeterlilik, akıcılıkla yeni bir şey ortaya koyma arasında bir karışıklık yaratılmak istenmesidir. Öğrencinin imgelem gücü, değer yerine hizmetin muteber kabul edilmesi sebebiyle “okullulaştırılmaktadır”. Sağlıklı bir yaşam için tıbbi tedavi, toplum yaşamında gelişme sağlamak için sosyal çalışma, emniyetin tesisi için polis teşkilatı, ulusal güvenlik için askeriye, üretkenlik için iş rekabeti gerektiği yönündeki çıkarımların neden-sonuç ilişkileri [bağlantıları] yanlış anlaşılmaktadır. Sağlık, eğitim, mevki-makam, bağımsızlık ve yaratıcı çaba bu hizmetleri verdiğini iddia eden kurumların performansına göre tanımlanmaktadır. Bu tür hizmetlerin gelişmesi hastanelerin, okulların ve bu sorun içerisinde yer alan diğer kurumların yönetimlerine daha çok kaynak tahsis edilmesine bağlı bir işleyişe sahiptir.

Bu kitapta yer alan makalelerde, değerlerin kurumsallaşmasının toplumsal kutuplaşmaya ve psikolojik çöküntüye yol açtığını

ortaya koyacağım. Bunlar, küresel yozlaşma ve modernleşmiş mutsuzluk sürecindeki üç boyutlu yapıyı teşkil etmektedir. Maddi olmayan ihtiyaçlar meta haline dönüştürüldüğünde; sağlık, eğitim, bireysel hareket kabiliyeti, refah ya psikolojik iyileşmenin söz konusu olduğu hizmetlerin ya da yapılan ‘uygulamaların’ neticeleri olarak tanımlandığında küresel yozlaşma sürecinin nasıl bir ivme kazandığını açıklayacağım. Çünkü, gelecekle ilgili şu anda yapılmakta olan araştırmaların pek çoğunun bu değerlerin daha fazla kurumlaşmasına destek oluşları ve bunun aksinin gerçekleşmesine yol açacak koşulları tanımlamak zorunda olduğumuza inanıyorum. Kişisel, yaratıcı ve özerk ilişkilere ve esasen teknokratlarca kontrol edilemeyecek olan değerlerin ortaya çıkmasına hizmet eden kurumları yaratma imkânı sağlayacak teknolojilerin kullanımlarının sağlanması yönünde araştırmalar yapmak zorundayız. Günümüzdeki gelecekçilik eğilimlerini araştırmamız gerekmektedir.

İnsan doğasını, dünya görüşümüzü ve dilimizi şekillendiren modern kurumların sahip oldukları genel sorunu ortaya koymak istiyorum. Bu nedenle okulu örnek olarak seçtim. Tüzel devletin diğer bürokratik kurumlarını oluşturan tüketici-aile, siyasi parti, ordu, kilise ve medyayı sadece dolaylı olarak ele alacağım. Okulun gizli müfredatıyla ilgili yaptığım analiz sayesinde aile yaşamı, siyaset, güvenlik, inanç sistemi ve iletişimin toplumun okulsuzlaştırılmasından fayda sağlayacağı gibi kamu eğitiminin de aynı süreçten fayda sağlayacağını açıkça ortaya koyacağım.

Analizime okulsuz bir toplumun ne anlama geldiğini açıklayarak başlayacağım. Bu bağlamda, daha sonraki bölümlerde ele alacağım bu yöntemle ilintili beş özel yapı sayesinde açıklamalarım kolaylıkla anlaşılacaktır.

Sadece eğitim değil, aynı zamanda, sosyal gerçekliğin bizatihi kendisi de okullaştırılmış durumdadır. Okullaştırmanın maliyeti aynı müstemlekedeki yaşayan hem fakir hem de zengin için aşağı yukarı aynıdır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki şehirlerden yirmisinde, gettolarda ve zenginlerin yaşadığı banliyölerde her bir öğrenci başına düşen yıllık gider birbirine yakın oranlardadır ve bu

oran çoğu zaman fakirler aleyhine dönmektedir. (*) Fakirler ve zenginler, aynı şekilde, yaşamlarını yönlendiren, hayat görüşlerinin oluşmasına neden olan ve onlar için neyin yasal neyin yasal olmadığını tanımlayan okullara ve hastahanelere bağımlıdırlar. Her iki kesime mensup bireyler de kendilerini iyileştirmeyi sorumsuzluk, eğitmeyi imkânsız addetmekte ve otorite tarafından cezai müeyyide tehdidi bulunmadıkça herhangi bir toplum organizasyonunu saldırgan ya da tahripkâr olarak görmektedirler. Her iki grup için kurumsal uygulamaya karşı beslenen güven, ondan bağımsız bir şekilde icraatta bulunmayı şüpheli hale getirmektedir. Kişinin kendine ve topluma beslediği resmi dayanakları olan güvendedeki gelişmişlik, Brezilya'nın kuzeydoğusunda yaşayan halka nazaran Westchester'da daha tipik bir özellik arzetmektedir. Her yerde, sadece eğitimi değil, bir bütün olarak toplumu okulsuzlaştırmak gerekiyor.

Refah bürokrasileri, toplumun imgelem gücü üzerinde neyin değerli, ve uygulanabilir olduğuna karar veren profesyonel, siyasi ve mâli tekel olma iddiası taşırlar. Söz konusu tekeller sefaletin modernizasyonunun köklerinde yer almaktadır. Kurumsal bir karşılığı olan her basit ihtiyaç, yeni bir fakir sınıfını meydana getirmekte ve yeni bir sefalet tanımı yapmaktadır. On yıl önce Meksika'da, kişinin kendi evinde doğması, kendi evinde ölmesi ve bir arkadaşının mezarı yanına gömülmesi son derece normal bir yaşam düzeneğiydi. Kişinin sadece ruhsal ihtiyaçları kilise kurumu tarafından giderilirdi. Şimdi ise yaşamın evde başlayıp evde sona ermesi sefaletin ya da çok özel bir imtiyazın işareti haline gelmiştir. Hayatın sona ermesi ve ölüm, doktorların ve cenaze teşrifatçıları'nın kurumsal idaresi altında gerçekleşmektedir.

Temel ihtiyaçlar toplum tarafından bilimsel olarak üretilmiş meta için talebe dönüştürüldüğünden, artık sefalet teknokratların istedikleri gibi değiştirebilecekleri standartlara göre tanımlanmaktadır. Böylece, 'sefalet' kelimesi bazı açılardan, reklâmı yapılan

(*) Penrose B. Jackson, *İlk ve Orta Öğretim Harcamalarındaki Eğilim; 1965 yılından 1968 yılına dek Şehir Merkezleri ve Banliyölerin Karşılaştırılması*, Birleşik Devletler Eğitim Bürosu, Program ve Planlama Değerlendirme Bürosu, Haziran 1969.

malın ideal tüketim düzeyine ulaşamamış kişiler için kullanılmaktadır. Meksika'da üç yıllık eğitimden mahrum olanlar fakir kategorisine yerleştirilirken, New York'da on iki yıllık eğitimden mahrum olanlar aynı kategoride yer almaktadır.

Fakirler her zaman için toplumun zayıf kesimini oluşturmuştur. Kurumsal himayeye karşı giderek artmakta olan güven; fakirlere yardım edilmesini engelleyen, onların psikolojik yetersizlik, kendi başlarının çaresine bakamamaları gibi akıl almaz töhmetler altında bırakılmasına yol açmaktadır. And Dağlarının yüksek platolarında yaşayan köylüler, toprak sahipleri ve tüccarlar tarafından sömürülmektedir. Lima'ya yerleştikten sonra, siyasi patronlara bağımlı hale gelmişler ve okul eğitiminden yoksun olmalarından dolayı ehli-yetsiz kişiler konumuna indirgenmişlerdir. Modernleştirilmiş sefalet, bireyin içinde barındırdığı potansiyelin yitimiyle beraber, koşullar üzerinde etki gücü eksikliğiyle birleşmektedir. Sefaletin modernleşmesi bütün dünyayı ilgilendiren bir olgudur ve aynı zamanda, bunun nedeni çağdaş azgelişmişliğin kökeninde yer almaktadır. Elbette bu durum, fakir ve zengin ülkelerde farklı görünümeler kazanmaktadır.

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki şehirlerde modern sefalet yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Dünyanın başka hiçbir yerinde sefaletin bu kadar yüksek bir maliyeti olmamıştır. Sefaletin ortadan kaldırılması için yapılan harcamalar başka hiçbir yerde bu kadar çok bağımlılık, kızgınlık, düş kırıklığı ve daha fazla talep yaratmamaktadır. Başka hiçbir yerde, sefaletin sadece parayla gerçekleştirilen bir uygulamaya dayandırılması ve kurumsal bir devrime ihtiyaç duyulması bu kadar aşikâr olmamıştır.

Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde siyahlar ve göçmenler, iki nesil önce asla düşünülemez ve Üçüncü Dünya insanların pek çoğuna tuhaf gelecek profesyonel bir onay için can atmaktadırlar. Örneğin, on yedi yaşına gelinceye kadar okulu asan çocuklarının okula tekrar kabul edilmesi için, işinden kaytaran bir kayıt memuruna ya da hastanede günlüğü dünyadaki pek çok insanın üç aylık geliri olan altmış dolarlık bir yatağı kendilerine tahsisi için bir doktora bel bağlayabilmektedirler. Fakat bu koruma, fakirleri bu

tür muameleye daha çok bağımlı kılmakta; işlerini, kendi tecrübeleri ve içinde bulundukları toplumsal kesimdeki olanaklar çerçevesinde düzenlemelerini giderek imkânsız hale getirmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde fakirlerin içinde bulundukları konum modern dünyadaki tüm fakirleri tehdit eden koşullarla benzerlik göstermektedir. Söz konusu kurumların profesyonel hiyerarşisi, hizmet sunuş biçimlerinin ahlâki açıdan geçerli olduğunu halkı inandırdıktan sonra, Amerika'daki fakirler, parayla işleyen refah kurumlarının içkinleştirdiği yıkıcılığı değiştirmeyeceklerini keşfettiler. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki şehir gettolarında yaşayan fakirler, kendi tecrübelerinden yola çıkarak okulsuz toplumun inşa edildiği toplumsal yapının yanlıgılarını gösterebilirler.

Anayasa Mahkemesi Yargıcı William O. Douglas, 'Bir kurumu meydana getirmenin tek yolu onu finanse etmektir.' der. Bunun zıttı da doğrudur. Sağlığı, eğitimi ve refahı tehdit eden bu kurumlardan mali yardımı çekmek suretiyle onların sebep olduğu fakirleşme süreci durdurulabilir.

Federal yardım programlarını değerlendirdiğimizde bunlar gözönünde tutulmalıdır. Söz konusu duruma bir örnek vermek gerekirse, 1965-68 yılları arasında yaklaşık altı milyon çocuğu içinde bulundukları olumsuzluklardan kurtarmak amacıyla Amerika Birleşik Devletleri okullarına üç milyar dolar harcanmıştır. Bu program 'Title One' olarak adlandırılmıştır. Bu uygulama, eğitim alanında şu ana dek uygulanan en pahalı programı teşkil etmektedir. Fakat, söz konusu olumsuzluklara sahip çocukların öğrenimlerinde önemli bir gelişme kaydedilememiştir. Bu çocuklar, orta gelirli ailelere mensup sınıf arkadaşlarıyla karşılaştırıldığında, seviye olarak bu grubun gerisinde yer almaktadırlar. Ayrıca, bu program uygulanırken profesyoneller bu sayıya ilâve olarak, fakirlik sebebiyle iyi eğitimden mahrum kalan on milyon çocuğun daha var olduğunu saptadılar. Şimdi bu kişilerin ellerinde, daha fazla federal yardım talebinde bulunmak için pek çok neden var.

Daha çok para harcanmasına rağmen, fakirlerin eğitim düzeyinde ilerleme kaydedilememesinin nedeni şu üç maddeyle özetlenebilir:

1. Altı milyon çocuğun performansını artırmak için üç milyar dolar yetersizdir.

2. Para, gerektiği şekilde harcanmamıştır. Farklı müfredat, daha iyi yönetime, fakir çocuklara yapılacak yardımda artışa ve daha çok araştırmaya gerek vardır.

3. Eğitimle ilgili dezavantaj okul içersindeki eğitimle giderilemez. Çünkü asıl problem okul kurumunun ta kendisidir.

Para okul bütçesi bağlamında harcadığı sürece, birinci madde- nin doğruluğu geçerliliğini devam ettirecektir. Para, gerçekten de, dezavantaja sahip pek çok çocuğun yer aldığı okullara harcadı. Fakat fakir çocukların kendileri için harcanmadı. Söz konusu çocuklar için harcanması plânlanan bu para onu kendi bütçelerine federal yönetimin mali desteği olarak dahil eden okullara devam eden çocukların yarısı için kullanıldı. Söz konusu maddi imkân eğitim için olduğu kadar, çocukların bakımı, toplumsal rollerin aşılması ve seçimi amacıyla kullanılmış oldu. Tüm bunların işlevi kaçınılmaz olarak fiziki ortam, müfredat, öğretmenler, yönetim ve bu okulların bütçelerindeki diğer önemli unsurlarda biraraya getirildi.

Sağlanan bu yardım, fakirler grubuyla okula devam ettikleri için 'problemlili' duruma gelen zengin çocuklarını memnun etmek, daha ziyade onların giderlerini temin etmek için harcadı. Nihayet, fakir bir çocuğun eğitimi sırasında dezavantajlı konumuna çare olacak şekilde kullanılması kararlaştırılan her bir doların sadece küçük bir bölümü okul bütçesi yoluyla çocuğa ulaşabildi.

Paranın beceriksizce harcadığı da doğru olabilir. Fakat, olağanüstü bir beceriksizlik bile okul sistemini burada belirtilen duruma ulaştırmaya yetmez. Okullar, yapıları gereği imtiyaz sahiplerinin, bu konulardaki baskılarına direnmektedirler aksi taktirde dezavantaj durumu doğabilir. Özel müfredat, ayrı sınıflar ya da daha uzun ders saatleri ise ancak daha pahalıya malolur ve daha büyük ayrımlara sebebiyet verir.

Vergi mükellefleri, üç milyar doların, sanki Pentagon için harcanıyormuşçasına Sağlık, Eğitim ve Toplumsal Refah Programları için alışamamış durumdalar. Şu anki yönetim, eğitimcilerin muha-

lefetine direnebileceğine inanabilir. Programda bir kesinti söz konusu olursa orta-sınıf Amerikalılar için kaybedecek bir şey yok. Fakat yardımın kontrol edilmesi yönündeki taleplerini kendi çocukları için isteseler bile, fakir aileler kaybedecek birşeyleri olacağını düşünmektedir. Birileri, bütçede kesinti yapmanın ve kârları artırmanın mantıklı bir çözümünün, Milton Friedman ve diğerleri tarafından önerilecek öğrenim yardımı sistemine bağlı olacağını ümit etmektedir. Vatandaşın okullaşmadaki payını sahiplenmesine olanak sağlayarak, yardımlar makul ve faydalı bir biçimde değerlendirilebilir. Böylesi kredi satın alma işlemlerinin okul müfredatına uygun bir şekilde sınırlandırılması, uygulamanın daha eşit gerçekleşmesine imkân tanıyacaktır. Fakat bununla beraber, toplumsal taleplerde bir eşitliğin sağlanması söz konusu olmayacaktır.

Şu kesin bir şekilde açıkça ortaya konulmalıdır: Bir çocuk, eşit nitelikte okul eğitimi hakkına sahip olmakla zengin bir çocuğun konumunu nadiren elde edebilir. Aynı okula, aynı yaşta başlasalar bile fakir çocuklar, orta sınıf çocuklar için pekala mümkün olan eğitim olanaklarının çoğundan mahrumdurlar. Bu avantajlar evdeki sohbetlerden ve kitaplardan, çocuğun hoşlanacağı tatil gezilerine ve hem okulda hem de okul dışında yer alabileceği farklı ilgi alanlarına dek uzanmaktadır. Daha fakir çocuklar, gelişim ve eğitim amacıyla okula bağımlı kaldıkları sürece, genellikle diğerlerinden geri kalacaktır. Fakirlerin, iddia edilen dengesizlikleri gidermek için sertifika almaya değil, öğrenme edimlerini gerçekleştirmelerini mümkün kılacak yardımlara ihtiyaçları vardır.

Tüm bunlar zengin uluslar için olduğu kadar, fakir uluslar için de söz konusudur. Fakat bu durum, daha çok insanı, daha görünür biçimde ve aynı zamanda daha yüzeysel bir şekilde etkilemektedir. Latin Amerika'daki çocukların üçte ikisi beşinci sınıfı bitirmeden okuldan ayrılıyor. Fakat bunun doğurduğu sonuçlar Birleşik Devletler'deki denli kötü değildir.

Bugün istikrarlı ve daha az mahrum edici klasik yoksulluğun kurbanları olan sadece birkaç ülke kalmıştır. Latin Amerika'daki pek çok ülke ekonomik gelişmeye, rekabete dayalı tüketime ve bununla birlikte, modernleştirilmiş sefaletle doğru bir süreç içersinde-

dirler. Bu ülkelerin halkları, zengin olmayı düşleyerek fakir yaşamayı öğrendiler. Yasaları altı ile on yıllık eğitimi zorunlu kılmaktadır. Böylesine uzun bir eğitim süresi, küçük bir azınlığın katılımıyla sınırlı kalmasına rağmen, sadece Arjantin’de değil, aynı zamanda, Meksika ve Brezilya’da da sıradan vatandaşlar Kuzey Amerika standartlarına eş değer bir eğitim arzu etmektedir. Bu ülkelerde nüfusun çoğu artık okula bağımlıdır. Sıradan bir eğitimden daha iyi okullaşmaya doğru bir eğilim söz konusudur. Okula karşı duydukları fanatizm, okullaşmanın onları iki kat sömürmesine yol açmaktadır. Aynı zamanda, birkaç kişinin eğitimi için halkın yaptığı yardım oranının artmasına ve pek çok kişi tarafından gerçekleştirilen sosyal denetimin kabul edilmesinde bir artışa yol açmaktadır.

Paradoksal olarak, okullaşmanın kesinlikle gerekli olduğu yönündeki inanç, sadece çok az sayıda insanın okullardan istifade edebildiği ve gelecekte de bu sayının aynı olacağı ülkelerde hakimdir. Latin Amerika’da eğitimi gerçekleştirmek için aileler ve çocuklar tarafından hâlâ pek çok farklı yol izlenmektedir. Ulusal gelirden okullaşmaya ayrılan pay, zengin ülkelere nazaran belki daha da fazladır. Fakat yapılan yatırımlar toplam olarak dört yıllık zorunlu bir eğitim için bile yetersizdir. Castro, 1980 yılında ülkedeki üniversiteleri ortadan kaldıracağı, tüm hayatı bir eğitim süreci haline getireceği sözünü verdiğinde sanki okulsuzlaşmaya doğru bir eğilime sahipmiş gibi konuşuyordu. Bununla beraber, orta ve yüksek okullarda, diğer Latin Amerika ülkeleri gibi, Küba da okul yaşı olarak belirlenen dönemi, sorgulanamaz bir amaçmış gibi ve sadece geçici kaynak sıkıntılarından meydana gelecek kesintilerle gecikebilecek bir dönem olarak kabul edip ona göre hareket etmektedir.

Birleşik Devletler’de ortaya konan fakat Latin Amerika’da sadece söz verilmiş olmakla kalan uygulamanın iki benzer aldatıcı noktası birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Kuzeyli fakirler, güneyli fakirler üzerinde silinmez bir iz bırakan on iki yıllık eğitimden mahrum edilmektedirler. Ne Kuzey ne de Güney Amerika’da fakirler zorunlu eğitimden eşit pay almaktadır. Fakat, her iki durumda

da okullaşmanın mevcudiyeti, fakirlerin kendi eğitimleri kontrol etmeyi engellemekte ve onları bundan mahrum bırakmaktadır. Okul, tüm dünyada eğitim karşıtı bir etkiye sahiptir. Okul eğitimde uzman bir kurum olarak tanımlanmaktadır. Okulun başarısızlıkları çoğunlukla eğitimin son derece pahalı, karmaşık, gizli-saklı bir iş olduğu yönünde bir kanıt olarak ileri sürülmektedir.

Okul, eğitim için sağlanan parayı, insan ve iyi niyeti kendine mal eder. Buna ilâve olarak eğitim görevini üstlenen diğer kurumları da engellemeye çalışır. İş, boş zaman, siyaset, şehir yaşamı ve aile yaşamının bile kendi başlarına eğitimin aracı olmaları yerine, bunların alışkanlıklar ve bilgi bakımından okula bağımlı oldukları peşin olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda, hem okul hem de diğer kurumlar altından kalkılamayacak bütçeler ortaya koymaktadırlar.

Birleşik Devletler'de, fert başına okul eğitimi maliyeti hemen hemen sağlık uygulamaları maliyetindeki artış kadar hızlı gerçekleşmiştir. Fakat, hem doktorlar hem de öğretmenler tarafından ortaya konulan hizmetteki artış, ortaya çıkan sonuçlar açısından son derece ciddi düşüş göstermektedir. Kırkbeş yaş üzerindeki kaptayan sağlık giderleri, birkaç kez ikiye katlanmasına rağmen, halkın yaşam umudunda sadece yüzde üçlük artışa neden olmuştur. Eğitimdeki giderlerin artışı, ilginç sonuçları da beraberinde getirmektedir; aksi halde Başkan Nixon, 1970 yılının ilkbaharında her çocuğun okuldan ayrılmadan önce 'Okuma Hakkı'na sahip olacağı yönünde söz vermezdi.

Birleşik Devletler'de eğitimcilerin, her yıl orta okul ve yüksek okulların tümünü kapsayan eşitlikçi uygulamaları hayata geçirmeleri için seksen milyar dolara ihtiyaç vardır. Bu rakam şu an harcanmakta olan rakamın iki katından fazladır. Sağlık, eğitim ve refah projeleri, 1974 yılında bu maliyetin şu anda projelendirilmiş kırkbeş milyar dolara karşın yüzyedi milyar dolar olacağını göstermiştir. 1969 yılında Vietnam'daki askerî hareketin maliyetlerinin de dahil edildiği savunma giderleri için yaklaşık olarak seksen milyar dolar harcamış olan Birleşik Devletler, açıkça görüldüğü gibi, eşit okullaşma amacından uzakta bulunmaktadır. Okul maliyetleri ile

ilgili çalışmalarda bulunan Başkanlık Komitesi, artmakta olan giderleri nasıl karşılayacağını ya da ne gibi bir düzenleme yapacağını değil, aksine bu giderlerden kaçınmanın yollarını aramaktadır.

Zorunlu eşit okullaşmanın, ekonomik olarak uygulanamaz olduğu itiraf edilmelidir. Latin Amerika lkelerinde her bir mezun öğrenciye harcanmış olan kamu maliyeti, (en fakirle en zengin arasındaki gruba dahil olan) ortalama bir vatandaş için harcanan paranın yzelli ile binbeşyüz katıdır. Bu elişki Birleşik Devletler'de daha küçüktür. Fakat ayırım daha da keskindir. Yüzde onluk kesimi oluşturan en zengin ailelerin çocuklarına yönelik özel eğitim için gerekli olan giderler karşılanmakta ve vakıflardan sağlanan burslardan yararlanabilmelerine olanak sağlanmaktadır. Fakat bunun yanında zengin kesim, yüzde onluk kesimi oluşturan en fakir ailelerin çocukları için kişi başına yapılan harcamayla karşılaştırıldığında, kamu fonlarından kişi başına düşen gelirin on katını elde etmektedir. Zengin kesimin çocuklarının okulda daha uzun süre öğrenim görebilmeleri, liseye nazaran üniversitede geçirilen bir yılın daha pahalı oluşu ve pek çok özel niversitenin en azından dolaylı olarak vergiden muaf olmaları bunun temel sebeplerini teşkil etmektedir.

Zorunlu eğitim, kaçınılmaz bir şekilde toplumu kutuplaştırdığı gibi uluslararası kast sistemine göre dünya milletleri arasında bir sınıflamanın oluşmasına da yol açmaktadır. Kastlar halinde düşünülen ülkelerin eğitim alanındaki itibarları, vatandaşlarının okulda geçirdikleri yılların ortalamasına göre belirlenmektedir. Bu değerlendirme, ülkenin gayri safi milli hasılasıyla yakından ilintilidir ve bu yüzden de çok daha i karartıcıdır.

Okulların neden olduğu paradoks ortadadır: Artan masraflar ülke içinde ve dışında yıkıcılıklarını artırmaktadır. Bu durum, paradoksal bir toplumsal sorun olarak ortaya konmalıdır. retiminin gidişatında değişiklik gerekleştirilmedike, biyokimyasal kirlenme neticesinde doğal çevrenin bir süre sonra ortadan kalkacağına dair inanç, günümüzde genel olarak kabul görmektedir. Toplumsal ve bireysel yaşamın; HEW kirlenmesi ve refahın yol açtığı zorunlu ve rekabete dayalı tüketimin kaçınılmaz yan rnlerince aynı oranda tehdit edildiği de itiraf edilmelidir.

Okulların artışı silahların artışında olduğu denli yıkıcıdır. Fakat bu yıkıcılık o kadar göze çarpmamaktadır. Dünyanın her yerinde okul maliyeti GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)'dan ve öğrenci sayısından daha hızlı artış göstermektedir. Her yerde okul için yapılan masraflar ailelerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin beklentilerinin çok çok üzerindedir. Bu durum, her yerde okullaştırılmamış öğrenim için geniş bir plânlamayı ve parasal olarak desteklemeyi engellemektedir. Birleşik Devletler, hiçbir ülkenin okul sisteminin yarattığı talepleri karşılayacak denli zengin olamayacağını dünyaya kanıtlamaktadır. Çünkü başarılı bir okul sistemi, daha büyük bir okul sistemi için aileleri ve öğrencileri okullu eğitime şartlandırmaktadır. Bunun için gereken maliyet, daha yüksek eğitim dereceleri talep edildikçe orantısız bir şekilde artmaktadır.

Eşit okul eğitimini, geçici olarak uygulanamaz kabul etmek yerine, bunun ilke olarak ekonomik anlamda saçma olduğunu ve buna teşebbüs etmenin entelektüel olarak kısırlaştırıcı, toplumsal olarak kutuplaştırıcı ve bu sistemi destekleyen siyasal sistemin inandırıcılığının yıkıcı olduğunu kabul etmek zorundayız. Zorunlu okul eğitimi ideolojisi, mantıklı bir sınır kabul etmemektedir. Beyaz Saray yakın geçmişte çok iyi bir örnek sergiledi. Aday olmadan önce Mr. Nixon'ı tedavi eden psikiyatrist Dr. Hutschnecker, Başkan'a altı ile sekiz yaşındaki tüm çocuklar arasında yıkıcı eğilime sahip olanların araştırılıp ortaya çıkarılması ve bu çocuklar için zorunlu bir terapinin sağlanması yolunda tavsiyede bulunmuştur. Gerekirse, bu tip çocukların eğitimleri özel enstitülerde gerçekleştirilmelidir. Başkan, doktorundan gelen bu öneriyi değerlendirilmek üzere HEW'e gönderdi. Gerçekten de, çocukların suçlu bulunmalarından önce suç işlemelerini önlemeye yönelik eğitim kampları okul sistemi üzerinde olumlu bir gelişme sağlayabilir.

Eşit eğitim fırsatı, gerçekten de, hem arzu edilebilir hem de uygulanabilir bir amaçtır. Fakat bunu ancak zorunlu okullaştırma ile mümkün saymak; kurtuluşu, kiliseyle karıştırmak anlamına gelmektedir. Okul, modern proleteryanın dünya dini haline gelmiş ve teknolojik çağın fakir insanları için faydasız kurtuluş vaatlerinde bulunmaktadır. Ulus-devlet, tüm halkı, geçmişin toplum üyeliğine

kabul edilme ritüellerine ve hiyerarşik terfilere benzemeyen ve bir dizi diplomayla belgelenen gruplara ayırarak, bu sistemi benimsemiştir. Fatihler (16.ncı yüzyılda Meksika'yı ve Peru'yu fetheden İspanyol fatihler) ve Engizisyon Mahkemesi yoluyla ilahiyatçıların değerlendirilmelerini benimseyen İspanyol krallarının yaptığı gibi, modern devlet de okul kaçaklarıyla ilgilenen iyi niyetli görevlilerin iş gereksinimleri vasıtasıyla, eğitimin ve eğitimcilerin değerlendirilmesi işini kendi üzerine almıştır.

İki yüzyıl önce, Birleşik Devletler, kilise tekeline ortadan kaldırma hareketinde dünyaya öncülük etmişti. Günümüzde ise, okul tekeline ve ayrımla ilgili önyargıyı yasal olarak biraraya getiren bir sistemin anayasal olarak ortadan kaldırılmasına ihtiyaç duymaktayız. Modern, hümanist bir toplum için haklar yasasında yapılacak ilk düzeltme şu şekilde olmalıdır. "Devlet eğitimle ilgili herhangi bir yasa yapma hakkına sahip değildir." Böylece eğitimle ilgili kısıpılmış herhangi bir zorunluluk artık söz konusu olmayacaktır.

Eğitimi devletten bağımsız hale getirmek amacıyla, daha önceki bazı müfredat programlarının devamına dayalı eğitim merkezlerini kiralamada, seçimde ya da girişte yaşanan ayrımları bir kanunla yasaklama söz konusudur. Bu garanti, bir işlev ya da rol için gereken yeterlilik testlerini hariç tutmayacaktır. Fakat, kamu gelirinin en yüksek harcamalarıyla elde edilen bir yeteneği öğrenen ya da hiçbir faydalı yetenek veya iş ile ilişkili olmayan, sadece bir diploma elde edebilmiş bir kişinin lehine olan şu anki mevcut saçma ayrımı ortadan kaldıracaktır. Halkı, sadece okulda sahip olduğu kariyeri herhangi bir şekilde yetkisizleştirmekten koruyarak, okulun anayasal bir şekilde devletten bağımsızlaştırılması, özerkleştirilmesi psikolojik bakımdan yararlı olacaktır.

Eğitimciler eğitimi sertifikayla paketleyip sunmakta ısrarlı olduklarından, okullaşma suretiyle ne eğitimde ne de adalette bir gelişme kaydedilebilmektedir. Toplumsal rollerin öğrenimi ve mevkii okullaşmada gözden kaybolmaktadır. Bununla beraber, sınıf geçme başkalarının görüşüne bağlıken; öğrenim, yeni bir hüner ve içgörü kazanmak anlamına gelmektedir. Öğrenme genellikle eğitimin bir sonucudur. Fakat bir rol seçimi ya da bir iş piyasası için yapılan

kategori, giderek okula devam süresinin uzunluğuna bağlı hale gelmektedir.

Eğitim, öğrenmeyi kolaylaştıran koşulların seçimidir. Adayın, bir mertebe elde etmek için yerine getirmek zorunda olduğu şartların bir müfredatını oluşturmak suretiyle roller belirlenmektedir. Okul, bu roller için gereken eğitimi sağlamaktadır, öğretimi değil. Bu ne mantıklıdır, ne de özgürleştiricidir. Okulda pratik değeri olan niteliklerle bağlantı kurulmadığından dolayı mevcut okullu eğitim sistemi mantıklı değildir. Fakat daha ziyade, bir süreç yoluyla böylesi niteliklerin elde edilebileceği varsayılmaktadır. Bu, özgürleştirici ya da eğitimsel değildir; çünkü öğrenmedeki her adımı, toplumsal kontrolün onayladığı daha önceki tedbirlere uygun olan kişi için öğretimi saklı tutmaktadır.

Öğrenim programı toplumsal hiyerarşide daima belirleyici bir rol oynamıştır. Bazen, bu doğum öncesi olabilmektedir: Kader sizi üstün bir toplumsal sınıfa ve aristokrasiye bağlı kılar. Müfredat, bir ritüel, bir dinsel düzenleme ya da savaşta veya avcılıkta sergilenen ustalıklar halini alabilir; ya da eskilerde yaşamış hükümdarvari hazlar dizisine bağlı hale gelebilir. Evrensel okullaşma, rol belirlemeyi bireysel yaşamın tarihinden ayırmak anlamına geliyordu. Herhangi bir işyerinde herkese eşit şans tanıma anlamını taşırdı. Günümüzde bile vatandaşların, hatalı bir şekilde, okulun belli bir amaca uygun öğrenme başarılarına duydukları güvenin okula bağlılılığı sağladığına inanılmaktadır. Halbuki, okul sistemi, insanlara eşit şanslar vermek yerine, imkânların dağılımında tekelleşmeye yol açmıştır.

Bireyin bir kabiliyet sergileme eğilimini müfredattan ayırabilmek için, bir kişinin öğrenim tarihini araştırmak yasak sayılmalıdır; siyasal ilişkileri, kiliseye devamı, aile bağı, cinsel yaşamı ya da ırk geçmişi ile ilgili konularda olduğu gibi tabu haline getirilmelidir. Önceden tasarlanmış okullaşma temeline dayalı ayrımı yasaklayan kanunlar yasada yer almalıdır. Elbette ki, yasalar ne okulsuzlaşmaya karşı önyargıyı ortadan kaldıracaktır ne de bu yasalar kişiyi otodidaktik olmaya zorlamak anlamına gelmektedir. Fakat nedenleri ortaya konulmamış, haksız ayrımların önüne geçebilir.

Okul sisteminin dayandığı ikinci önemli yanılsama, öğrenmenin öğretme sonunda ortaya çıktığı yolundadır. Öğretme ediminin bazı durumlarda, belirli öğrenmelere yardımcı olabileceği doğrudur. Fakat pek çok insan sahip oldukları bilgilerin çoğunu okul dışında edinmektedir.

Pek çok öğrenme, kendiliğinden olmaktadır ve pek çok plânlı öğrenme bile programlanmış eğitimin sonucu değildir. Ana-babalar, öğrenmeleri yolunda daha çok özen göstermelerine rağmen, normal çocuklar anadillerini kendiliklerinden öğrenmektedirler. İkinci bir dili öğrenen çoğu insan alışılmadık şartlar altında ve belli bir diziye dayanmayan öğretim sonunda bunu başarmaktadır; ya büyükanne ve büyükbabalarıyla yaşarlar, ya seyahat ederler ya da bir yabancıнын refakatiyle büyürler. Okumadaki akıcılık da aşırı müfredat çalışmalarının bir sonucu değildir. Okuma ediminden zevk alan pek çok insan bu huyu okulda edindiklerine inanmaktadır. Doğruluğu araştırıldığında, bunun bir yanılsama olduğu ortaya çıkmaktadır.

Fakat öğrenme ediminin çoğu gelişigüzel veya iş ya da zevk olarak tanımlanan diğer bazı aktivitelerin yan ürünü olarak gerçekleşmesi, plânlanmış öğrenmenin plânlanmış eğitimden faydalanmadığı anlamına gelmez. Bunların her ikisi de gelişim için gereklidir. Yeni ve karmaşık bir yeteneği elde etme göreviyle karşı karşıya kalan, son derece güçlü bir şekilde motive edilmiş öğrenci şimdilerde ezber yoluyla okuma, İbranice, ilmi hal ya da çarpım tablosu dersi vermiş, eski-kafalı bir okul müdürüyle bütünleşmiş disiplinden büyük yarar sağlayabilir. Okul, tekrara dayalı bu tip eğitim yöntemini son derece nadir uygulamaktadır ve artık itibar da görmemektedir. Bununla beraber motive edilmiş, normal yeteneğe sahip bir öğrenci bu klasik yöntemde öğrenim gördüğünde birkaç ay gibi kısa bir sürede çalıştığı konuya hakim olabilmektedir. Bu, kodların geçerliliği kadar şifrelemenin, ikinci ve üçüncü dil okuyup yazabilmenin ve cebir, bilgisayar programlama, kimyasal analiz gibi özel dillerin ya daktilografi, saat tamirciliği, muslukçuluk, demircilik, televizyon tamirciliği gibi el yeteneği gerektiren işler ya da dans etme, araba kullanma ve dalış yapma gibi yetenekler için de geçerlidir.

Belirli bazı durumlarda özel yetenek gerektiren öğrenim programına kabul edilme, diğer başka yeteneklerde yeterliliğe sahip olmayı da gerektirebilir. Fakat böylesi ön koşul isteyen yeteneklerin elde edilmesiyle oluşan bir sürece kesinlikle bağımlı olmamalıdır. Televizyon tamirciliği, okur-yazarlık ve biraz da matematiği ön koşul olarak kabul ederken, dalgıçlık; iyi yüzme, şoförlük ise bu iki koşulun çok küçük bir kısmı kafi gelmektedir.

Beceri öğrenimindeki süreç ölçülebilmektedir. Ortalama bir şekilde motive edilmiş bir yetişkinin ihtiyaç duyduğu zaman ve en uygun kaynaklar kolaylıkla hesap edilebilir. Birleşik Devletler’de, yüksek seviyede bir akıcılığa ulaşınca ya da değin ikinci bir Batı Avrupa dili öğretiminin maliyeti dört ile altı yüz dolar arasında değişmektedir. Ortadoğu dillerinden biri için gereken eğitim süresi Avrupa dillerine göre iki kattır. Bu durum, New York’daki on iki yıllık bir süreyi kapsayan ve maliyeti hemen hemen on beş bin doları bulan okullaşmayla çok az karşılaştırılabilir (Hıfzıssıhha Departmanında çalışan bir işçinin kaldırabileceği bir koşul). Şüphesiz ki, sadece öğretmenler değil, aynı zamanda, matbaacı ve eczacılar da yetişmelerindeki maliyetin çok yüksek olduğu yolundaki kamusal yanılısamayı güçlendirerek meslektaşlarının değerini korumaktadırlar.

Günümüzde okullar, eğitim yardımının çoğunu kullanma önceliğine sahiptir. Karşılaştırılabilir bir okullaşmaya göre daha az maliyeti olan tekrara dayalı eğitim, okullarda eğitim görmeye tenezzül etmeyecek denli zengin olanlar ya ordu ya da büyük şirketler tarafından eğitimi sağlanan kişiler için bir imtiyaz niteliği taşımaktadır. Birleşik Devletler’de var olan eğitimde, bir gelişimsel okulsuzlaştırma programında öncelikle tekrara dayalı eğitim için mevcut olan kaynaklar sınırlıdır. Fakat birey için, yaşamının herhangi bir anında tanımlanabilir yüzlerce yetenek arasında istediği eğitimi seçebilmesi amacı hiçbir engel söz konusu olmamalıdır.

Şimdilerde, herhangi bir yetenek geliştirme merkezindeki parasız eğitim imkânı, her yaştaki fakir bireyler için sınırlı olarak sunulabilmektedir. Eğitim imkânı sağlayan bir hizmetin insanlara doğuştan hak olarak verildiğini görür gibiyim. Elde ettikleri yardımı

muhtemelen yaşamlarının erken dönemlerinde elde edememiş fakirleri desteklemek için, daha sonra gelen, sayıca çoğalmış kullanıcılar için bu ilgiyi çoğaltacak bir imkân oluşturulabilir. Bu tip, karşılıksız olarak sunulacak imkânlar; pek çok insanın rahat bir şekilde, daha hızlı, daha ucuz ve okula göre daha az yan etkiyle, yoğun talep duyan yetenekleri elde etmesine olanak tanıyacaktır.

Potansiyel branş öğretmenleri temininde asla sıkıntı duyulmayacaktır. Çünkü bir yeteneğe duyulan talep, bir topluluk içerisindeki uygulamasıyla artmaktadır. Üstelik, bir yetenekle meşgul olan biri, aynı zamanda, onu başkalarına öğretebilir. Fakat günümüzde, talep edilen ve bir öğrenim gerektiren branşların, diğer insanlarla paylaşılması hususunda engeller vardır. Bu durum ya tekeli ellerinde bulunduran öğretmenler ya da kendi meslektaşlarının çıkarını koruyan sendikalar tarafından oluşturulmaktadır. Müşteriler tarafından, çalıştırdıkları personel ya da kullandıkları süreç açısından değil de ortaya koydukları sonuçlar itibariyle değerlendirilen yetenek geliştirme merkezleri, işsiz olarak kabul edilenler için bile herhangi bir şüphe duyulmadan çalışma imkânları ortaya koyabileceklerdir. Gerçekten de böyle yetenek geliştirme merkezlerinin, işverenin ve sahip olduğu iş gücünün gelişimini ve eğitim imkânlarını bu yolda kullanmayı seçen kişilere iş olanağı sağladığı halde, iş yerlerinde oluşturulamaması için hiçbir sebep yoktur.

1965 yılında Puerto Rico'lılarla iletişim kurabilmek için New York bölgesindeki öğretmen ve kamu çalışanlarından oluşan yüzlerce kişiye İspanyolca öğretmek gerekmiş ve öğretmen ihtiyacında bir artış olmuştu. Arkadaşım Gerry Morris, İspanyolca yayın yapan bir radyo istasyonundan Harlem bölgesinde ana dili İspanyolca olan kişilere gereksinim duyulduğu yolunda bir duyuru yapmıştı. Ertesi gün, büronun önünde iki yüz kadar genç insan bu işi kapabilmek için sırada bekliyordu ve bunlardan -pek çoğu okuldan atılmış- yaklaşık elli kadarı seçilmişti. Bu gençler, Birleşik Devletler Yabancılar Hizmet Enstitüsü'nün hizmetinde, üniversite mezunu dilbilimcilerce kullanılmak üzere hazırlanmış İspanyolca el kılavuzları üzerine eğitim gördüler ve bir hafta içinde kendi kendilerinin öğretmenleri oldular. Bu gençlerden her biri, İspanyolca ko-

nuşmak isteyen dört New York'luya bu dili öğretmekle yükümlüydü. Altı ay içinde söz konusu bu çalışma tamamlandı. Bu bölgeden sorumlu Kardinal Spellman yüzyirmiyedi bölgenin her birinde üç üyenin İspanyolca konuşarak iletişim kurabildiğini açıkladı. Hiçbir okul programı, elde edilen bu sonuçla karşılaştırılmaz.

Branş öğretmenlerinin azlığı, sertifikaya verilen abartılı önemin neticesidir. Sertifika, piyasa manipülasyonunun alt yapısını oluşturmaktadır ve sadece okullaştırma zihniyeti içinde mantıklı gözükmektedir. Güzel sanatlar ve el becerisi gerektiren işlerle uğraşan pek çok öğretmen, herhangi bir zanaat erbabına göre daha az yetenekli, daha az yaratıcı ve daha az iletişim kurabilmektedir. Yüksek okullarda görev yapan pek çok İspanyolca ve Fransızca öğretmeni öğrettikleri dili, yarım dönemlik sıkı bir tekrara dayalı öğretimden geçmiş öğrencilerin konuşabildiği doğrulukta konuşamamaktadır. Puerto Rico'da Angel Quintero tarafından yürütülen araştırmalar; pek çok gencin, teşvik edildiklerinde, gerekli programlar uygulamaya konulduğunda ve gerekli araçlarla iletişim kurmaları sağlandığında bitkilere, yıldızların ve uzayın bilimsel keşiflerinin ve bir motor ya da bir radyo işlevinin nasıl ve niçin keşfedildiğine dair eğitim veren pek çok öğretmenden daha verimli bir şekilde arkadaşlarına yararlı olabileceklerini ortaya koymaktadır.

'Piyasayı' oluşturursak branş öğrenimi için doğacak fırsatlar çoğalabilir. Bu ise, müfredat zorunluluğu olmaksızın, bir zekâ programına, son derece yüksek düzeyde motive edilmiş doğru öğretmeni doğru öğrenciyle buluşturmaya bağlıdır.

Bağımsız, rekabete ve tekrara dayalı eğitim, ortodoks zihniyetli eğitimciler için saygısızlık anlamına gelmektedir: Bu, okulun biraraya getirdiği yeteneklerin edinimini 'insan' eğitiminden ayırmaktadır. Böylece, ne olduğu bilinmeyen amaçlar için ehliyetsiz öğretmeye karşılık ehliyetsiz eğitimin gelişmesine yol açmaktadır.

Sicille ilgili olarak, ilk bakışta anlaşılır gibi görünen bir öneriye eğilim vardır. Halk tarafından desteklenen bu çalışmayı Christopher Jencks hazırlamıştır. Bu çalışmada, eğitim amaçlı 'kullanım hakkı' ya öğrenim harcamasıyla ilgili bursların, istedikleri okullar-

da söz konusu harcamalar için ailelere ya da öğrencilerin kendilerine kredi olarak verilmesi ileri sürülmektedir. Böylesi bireysel bir sahip olma hakkına ve gerçekten de, maddî kaynaklardan eşit şekilde faydalanması için bir garantiye ihtiyaç duymaktayız. Şayet bu hak inkâr edilirse, söz konusu bu paylaşımı teyit ve talep etmek için aranacak yasal bir haktır. Bu, giderek artan vergilere karşı oluşturulan bir garantileme biçimidir.

Bununla beraber, Jencks'in bu önerisi, maalesef, 'muhafazakârlar, liberaller ve radikallerin hepsinin, Amerikan eğitim sisteminde pek çok çocuğa kaliteli eğitim sağlamak amacıyla profesyonel eğitimcilerin çok az teşvik edildikleri' yolunda, bir zamanlar yapılan şikâyetlere işaret eden açıklamalarla başlamaktadır. Bu öneri, öğrenim giderlerini karşılamak amacıyla tavsiye edilen bursların okullaşmaya ayrılması gerektiği yolundaki içeriğiyle, uygulamaz olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu durum, total bir adama bir çift değnek verip, bunları ancak uçları birbirine bağlanırsa kullanabileceğini şart koşmaya benzer. Öğrenim giderleri için gereken burslarla ilgili olarak yapılan bu öneri, sadece profesyonel eğitimcilerin değil, aynı zamanda, ırkçıların, dini okulları yaygınlaştırmaya çalışanların ve bölücülerin de kendi çıkarları için kullanabilecekleri bir yapıya sahiptir. Tüm bunların ötesinde, bu desteğin okullu eğitim için kullanılması yönündeki kısıtlama, bilgilenmek isteyenlerin değil, çıkar çevrelerinin istifade edebileceği bir öneri yapıyor Jenck'in çalışmasını. Jenck'in, eğitimin tekrar finanse edilmesiyle ilgili tartışmasına egemen olan okulların yararına gözüken bu ayırım, eğitim reformu için ihtiyaç duyulan en kritik temel prensiplerden birine güvensizliği ortaya koyabilmektedir. Söz konusu reform, öğrenme insiyatifinin ve sorumluluğunun öğrenene ya da öğreticiye geri dönüşüdür.

Okulsuz toplum, öğrenme ediminin iki yönlü doğasını vurgulamaktadır. Tek başına tekrara dayalı öğretimde gösterilecek ısrar bir felâkete neden olabilir; öğrenmenin diğer çeşitlerine de eşit derecede özen gösterilmelidir. Fakat bir yeteneği öğrenmek için okullar yanlış yerleri oluşturuyorsa, bu durum, aynı zamanda, okulların eğitim için en kötü yer oldukları anlamına gelmektedir. Okul, kıs-

men bunlar arasında bir ayrım gözetmediğinden dolayı her iki görevi de doğru düzgün yerine getirememektedir. Özellikle, müfredat konusuyla ilintili olduğundan dolayı pek çok okul, yetenek öğretiminde yetersiz kalmaktadır. Pek çok okulda bir yeteneği geliştirme anlamına gelen bir program, bununla tamamen alâkasız bir diğer görevle birleştirilmiştir. Tarih dersi matematik dersinde gösterilecek gelişmeyle ve oyun hakkını kazanma da derse devamla irtibatlandırılmıştır.

Okullar, 'özgür eğitim' terimiyle ifade edeceğim, açık uçlu, kişisel çabalarla elde edilen yeteneklerin araştırmaya yönelik kullanımını teşvik eden koşulların düzenlenmesinde bile hiçbir işe yaramazlar. Buna sebep olan ana etken okulun zorunlu olması ve okullaşma adına okullaşmanın gerçekleştirilmesidir. Öğretmenlerin, kurumda zorunlu olarak kalmaları böylesi kurumlara şüpheli bir imtiyaz kazandırmaktadır. Nasıl ki yetenek öğretiminin, müfredat sınırlamalarından bağımsız olması gerekiyorsa; özgür eğitim de devam mecburiyetinden bağımsız olmalıdır. Keşfedici ve yaratıcı davranış için, hem yetenek öğrenimi hem de eğitim, kurumsal düzenlemeler tarafından bir amaç haline getirilebilir. Fakat bunlar farklı, genellikle işin doğasına da aykırıdır.

Pek çok yetenek, tekrarlar yoluyla elde edilebilir ve geliştirilebilir. Çünkü tekrar, tanımlanabilir ve öngörülebilir davranışın becerisini gerektirmektedir. Bununla beraber, yetenek öğretimi yeteneğin kullanılabileceği koşulların kalıcılığına ümit bağlayabilir. Yine de, yeteneklerin keşfedici ve yaratıcı kullanımı tekrara dayanmayabilir. Öğretimin bir çeşidi temel olarak taklide zıt olmasına rağmen eğitim, öğretimin bir sonucu olabilir.

Bu ise, toplum tarafından sağlanan anılara vukufiyeti sağlayan şifrelerin bazılarına sahip olan partnerler arasındaki ilişkiye; hafızasını yaratıcı bir şekilde kullanan kişilerin hepsinin eleştirel niyetine, soruyu soran ve onun muhatabı için yeni kapılar açan beklenmedik sürpriz sorulara dayanmaktadır.

Yetenek öğretimi, standart cevaplar/tepkiler geliştirmek için öğrenene izin veren koşulların düzenlenmesine bağlıdır. Eğitsel

rehberler ya da öğretmenler, onları birbirleriyle eşleştirir. Böylece öğrenme gerçekleşebilir. Öğretmen, bireyleri, kendilerine ait, ortaya konulmamış sorulardan başlayarak biraraya getirir. Çoğunlukla, ortaya koyduğu bilmeceyi formüle etmesi amacıyla öğrenciye yardımcı olur. Aynı metinde aynı konuyu keşfetmek için sadece anlaşılır bir açıklama ona eşini bulma gücünü kazandıracaktır.

Eğitsel amaçlar için eşler oluşturmayı hayal etmek, başlangıçta bir oyun için branş öğreticileri ve eşler bulmaya göre daha zor gözükmektedir. Bunun sebebi, okulun içimizde meydana getirdiği ve bizi tenkitçi bir konuma sokan derin korkudur. Yeteneklerin sertifikaya dayanmayan değişimi -arzu edilmeyen yetenekler de olsalar- daha çok tahmin edilebilir. Bununla beraber, kendileri için toplumsal, entelektüel ve duygusal olarak önemli olan belirlenmiş bir konuyu paylaşan insanlar arasındaki sınırlı buluşma şansına göre daha az tehlikeli gözükmektedir.

Bir öğretmen olan Brezilya'lı Paulo Freire bunu kendi tecrübesinden biliyor. Herhangi bir yetişkinin, çözümlediği ilk kelimeler siyasal bir anlam içeriyorsa kırk saatlik bir zaman dilimini kapsayan bir konuda okuma eylemine başlayabileceğini ortaya koymuştur. Freire, elinde bulunan öğretmen kadrosunu köylere gidebilecek veya bir kuyuya girebilecek ya da patronlara verilmesi gereken borçlarla ilgili bileşik faiz gibi gündemin önemli konularına işaret eden konuşmaları anlayabilecekleri şekilde eğitiyor. Köylüler bu anahtar kelimeleri tartışmak için akşamları biraraya geliyorlar. Pek anlamlı gelmese de tahtada yazılı olan bu kelimelerin herbirini farketmeye başlıyorlar. Harfler gerçeğin gizini çözmeye ve bir problem olarak üstesinden gelinebilir olmaya devam ediyor. Sık sık tartışmacıların toplumsal bilinçlerinin nasıl geliştiğine ve okumayı öğrenir öğrenmez nasıl hızla siyasal bir harekette bulunmaya sevk edildiklerine tanık olunuyor. Yazdıklarıyla gerçeği kendi elleri arasına almış görünüyorlar.

Kalemlerin hafif oluşundan şikâyet eden bir adamı hatırlıyorum. Kalemler bir kürek kadar ağır olmadığından bu insanlar kalemleri kullanmakta zorluk çekiyorlardı. Çalışmaya giderken arkadaşlarıyla beraber durup tartıştıkları bir kelimeyi çapasıyla toprağın

üzerine yazan bir adam vardı. Arkadaşım Freire, eğitimciler tarafından beğenilen önceden belirlenmiş kelimeler etrafında sürdürülen çalışmaları yürütmeyi reddederek, tartışmacıların sınıf ortamına getirdikleri kelimeler çerçevesinde bir çalışma sürdürmeyi tercih ettiğinden dolayı, 1962 yılından beri oradan oraya göçerek sürgün hayatı yaşamaktadır.

Başarılı bir şekilde okullaştırılmış insanlar arasında eğitim birlikteliği oluşturmak farklı bir görevdir. Ciddi gazete okuyucuları arasında bile böylesi bir yardıma ihtiyaç duymayanlar azınlığı teşkil etmektedir. Çoğunluk bir slogan, kelime ya da resim hakkında tartışmak amacıyla bir araya getirilemez ve getirilmemelidir de. Fakat fikir gene aynıdır: Kendi inisiyatiflerine göre belirlenmiş ve tanımlanmış bir problemi tartışmak amacıyla biraraya gelebilmelidirler. Yaratıcı ve araştırmacı öğrenmeyi gerçekleştirmek için aynı terimler ya da problemlerle kafası karışmış partnerlere ihtiyaç vardır. Önemli üniversiteler programlarında çok sayıda derse yer vererek insanları bir araya getirmede başarısız olmaktadır ve müfredata, ders yapısına ve bürokrasiye bağımlı olduklarından genellikle başarısızlığa uğramaktadırlar. Üniversitelerin de dahil olduğu okullarda; önceden belirlenmiş problemlerle, rituel olarak tanımlanmış oturumlarla ilgilenmek için sınırlı sayıda insanın zaman ve motivasyonunu elde etmek üzere pek çok kaynak harcanmaktadır. Okula radikal bir alternatif olarak, aynı sorunla motive edilmiş diğerleriyle kendi sorununu paylaşmak için her bireye eşit şans verecek bir ağ ya da servis oluşturmalıdır.

Entelektüel bir çeşleştirmenin, bu uygulamanın New York'da nasıl başarılabileceği yolundaki görüşümü vererek ne demek istediğimi bir örnekle açıklayayım. Verimli bir zaman ve ücretle her birey, tartışabileceği bir partner bulmak amacıyla kendi adresini, telefon numarasını, tartışmak istediği kitabı, makaleyi ya da filmi bilgisayar ortamına aktarır. Aynı girişimde bulunmuş diğer bireylerin listesini mektupla birkaç gün içersinde elde edebilir. Başlangıçta yalnızca aynı konu hakkında diyalog kurmak isteyenlerce bilinebilecek kişilerle bir toplantı tertip etmek amacıyla bu liste kendisine bilgisayar yardımıyla iletilir.

İnsanları, belirli bir konuya karşı duydukları ilgilere göre biraraya getirmek son derece basittir. Bu uygulama bireylere üçüncü bir şahıs tarafından yapılan bir açıklamayı veya eseri tartışmak üzere dostça bir arzu temeline dayalı olarak toplantıyı tertip etme insiyatifini verir. Bu isteğe karşı genellikle üç itiraz yapılmaktadır. Bunları sadece önerimle eğitimin okulsuzlaştırılmasına ve öğrenimi toplumsal kontrolden ayırmaya yönelik kökleşmiş karşı çıkışa dikkat çekmek için aydınlatmak istediğim bu teoriyi açıklığa kavuşturmak amacıyla değil, aynı zamanda, şu anda öğrenme amaçları için kullanılmayan mevcut kaynakları, önermeye yardımcı olabileceğinden dolayı da tartışacağım.

Yapılan birinci itiraz şudur: Kendini tanımlama niçin bir fikre ya da bir konuya dayanmamaktadır? Böylesi subjektif terimler kesinlikle bir bilgisayar sisteminde de kullanılabilir. Siyasal partiler, kiliseler, sendikalar, kulüpler, yerel toplantı merkezleri ve profesyonel kurumlar bu şekilde kendi eğitim çalışmalarını düzenlemektedirler ve aslında okul sistemine benzer bir düzen içerisinde hareket etmektedirler. Belirli 'konuları' araştırmak amacıyla insanları bir araya getirmektedirler. Bu insanlarla önceden belirlenmiş 'ortak ilgilerle' ilgili kurslar, seminerler ve müfredat çerçevesinde bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde, konuya göre insanları biraraya getirme öğretmen merkezlidir. Biraraya gelenlerin, tartışmayı başlatmak amacıyla bir otoritenin hazır bulunmasına ihtiyacı vardır.

Aksine, sadece kitap, film vb'lerinin isimleriyle insanları biraraya getirmek özel dili, terimleri ve içerisinde verili bir problem ya da bir gerçeğin vurgulandığı çerçeveyi belirlemeyi yazara bırakmakta ve uygulamaya başlamayı bekleyen kişilerin kendilerini bir başkasına tanıtmalarına imkân tanımaktadır. Örneğin, insanları 'kültürel devrim' fikri etrafında biraraya getirmek genellikle ya karışıklığa ya da demagojiye yol açar. Diğer yandan Mao, Marcuse, Freud ya da Goodman tarafından yazılan bir makaleyi anlamak amacıyla birbirlerine yardımcı olma isteği duyan kişileri biraraya getirmek Lombardiyalı Peter hakkında Aquinas'ın yorumlarına Sokrat tarafından yapıldığı farzedilen açıklamalar etrafında kurulan

Platon'un Diyalogları'ndan gelen özgür öğrenme geleneği vazifesi görür. Bir konu başlığı etrafında insanları biraraya getirme fikri temelde, örneğin 'Büyük Kitaplar'la ilintili olarak kurulmuş kulüplerle ilgili teoriden farklılık arz etmektedir. Chicago'lu bazı profesörlerin seçimine güvenmek yerine, ortak ilgilere sahip iki kişi daha geniş analizler için herhangi bir kitabı seçebilir.

İkinci itiraz şudur: Böylesi bir tartışma partneri arayanların için yaş, geçmiş birikim, dünya görüşü, yeterlilik, deneyim ya da diğer tanımlanabilir karakteristikleri dahil etmelerine de izin verilmiyor? Üniversitelerin bazılarında, böylesi ayrımcı kısıtlamaların temel organizasyon araçları olarak bir konu başlığı etrafında eşleştirme yapmak için oluşturulmaması için bir neden yoktur. Seçilmiş bir kitabın yazarının sunulduğu ya da betimlendiği bir toplantıya ilgi duyan kişilerin biraraya gelmesini teşvik etmek için tasarlanmış ya da selahiyetli bir danışmanın varlığının garanti edildiği veya sadece tartışmanın yapıldığı konuya karşı özel yaklaşımları olan insanlar arasında yapılacak bir toplantıya izin verileceği bir sistem oluşturulabilir. Öğrenmenin özel amaçlarını başarma yolunda bu kısıtlamaların her biri için avantajlar bulunabilir. Fakat böylesi kısıtlamaları önermenin gerçek nedeninin, insanların kibirli olduğu yolundaki önyargıdan doğan bir küçümseme olduğu endişesini taşıyorum. Eğitimciler, anlayamayacakları ve sadece ilgi duydukları için okudukları bir metin hakkında bir şey bilmeyen, cahil bir kişiyle buluşmak istemiyorlar.

Üçüncü itiraz: Biraraya gelmeyi arzulayanlara mekân, program, film gösterimi sağlanmak suretiyle biraraya gelmelerini hızlandıracak sıradan yardımlar niçin sağlanmıyor? Şimdilerde tüm bunlar hantal bürokrasiyi karakterize eden bütün eksikliklerle birlikte okullar tarafından gerçekleştirilmektedir. Toplantıların inisiyatifini biraraya gelecek kişilerin kendilerine bırakırsak hiç kimsenin eğitim birimi olarak sınıflandırmayacağı sözkonusu organizasyonlar bu işi muhtemelen daha iyi yapacaktır. Yaptıkları işleri eğitim toplantıları için cazip hale getirmek suretiyle, gerçekleştirdikleri hizmetleri artırabilecek olan restaurant sahiplerini, yayıncıları, telefon servislerini, mağaza departman sorumlularını ve banliyö trenlerinde görevli memurları düşünüyorum.

Partnerler, bir kafeteryada ilk toplantılarında üzerinde karar verilmiş kitabı tartışmaya açarak kimliklerini sergileyebilirler. Bu tip toplantıları düzenleme inisiyatifine sahip kişiler ilgilerini belirledikleri insanları biraraya getirmek için alıntı yapacakları maddeleri daha sonra öğreneceklerdir. Bir ya da birkaç yabancıyla beraber tartışmayı belirleme riski zaman kaybına, hayal kırıklığına ya da bir koleje başvuran kişinin üstlendiği riske göre daha az hoşnutsuzluğa yol açar. Bir mağazinde yer alan herhangi bir makaleyi tartışmak için bilgisayar ortamındaki iletişimle 4. Cadde'deki bir kafeteryada düzenlenmiş olan toplantının bir kahve içimi süresinden daha uzun olması, yeni bilgilerle sınırlı kalınması konusunda kimseyi zorunlu tutmaz. Bu durumun, modern şehir yaşamının kolay kolay anlaşılmazlığına nüfuz etmeye, yeni arkadaşlıklara, kişinin kendi seçtiği işine ve eleştirel okumasına yardımcı olma şansı yüksektir. (Kişilerin okuma ve toplantıların bir kaydının FBI tarafından ele geçirilebileceği gerçeği inkâr edilemez. Bu durumun 1970'lerde herkesi endişelendirmesi, toplantılarda konu dışına taşan münasebetsizliklere meydan vermemek için vergisini, ister istemez ödeyen özgür insan için sadece eğlendirici bir unsurdur.)

Hem sahip olunan yeteneklerin değişimi hem de partnerlerin biraraya getirilmesi eğitimin tüm imkânlarla rağmen eğitim olduğu kanısı üzerine temellendirilir. Uzman bir kurumdaki bir proje değil, aynı zamanda, tüm toplumun harekete geçirilmesi popüler kültüre öncülük edebilir. Öğrenmede sahip olduğu yeterliliği denemek amacıyla her bir bireyin sahip olduğu eşit hak, sertifikalı öğretmenlerce engellenmektedir. Öğretmenlerin yeterliliği okullarda yapılabilecek faaliyetlere göre kısıtlanmıştır. Daha da ötesi, iş ve boş zaman sonuç olarak birbirine yabancılaşmıştır. Seyirci ve işçinin, kendileri için belirlenmiş tekdüzeliğe uymaya tamamiyle hazır vaziyette işlerine geldikleri farzediliyor. İnsanların, bir ürünün şekline, açıklamasına ve reklâmına adapte olması, okullaşma tarafından gerçekleştirilen formel eğitim ölçüsünde kendi rollerinin oluşumuna da katkı sağlamaktadır. Okullaştırılmış topluma radikal bir alternatif olarak yetenek ve onların eğitimsel kullanımının formel bir şekilde elde edilmesi için sadece yeni formel mekanizmalara ihti-

yağ duyulmaz. Okulsuzlaştırılmış bir toplum, tesadüfi ve gayri resmî eğitimi doğru bir yaklaşım olarak vurgular.

Tesadüfi eğitim artık köylerdeki ya da ortaçağ şehirlerinde görülen öğrenme şekillerine geri dönemez. Modern insan marjinal kaldığı pek çok yapının anlamını nasıl bulacağını öğrenmek zorundayken, geleneksel toplum anlamlı yapıların tek merkezli bir döngüler sistemine benziyordu. Köyde dil, mimari, iş, din, aile gelenekleri karşılıklı olarak açıklayıcı ve destekleyici şekilde birbirleriyle tutarlılık içersinde bulunuyordu. Birinde meydana gelen gelişme diğerindeki gelişmeyi gerekli kılıyordu. Ayakkabı tamirciliği ya da ilâhi söyleme gibi belli bir amaca uygun çıraklık bile uzmanlık edinilmiş çalışmaların bir ürünüydü. Bir çırak, usta ya da öğretici konumunu asla elde edemediyse da hâlâ ayakkabı tamirine ya da görkemli kilise hizmetine yardımcı oluyordu. Eğitim zaman için ne işle ne de boş vakitle rekabet ederdi. Hemen hemen bütün eğitim işi karmaşıktı, yaşam boyu süren plânlanmamış bir süreci içerirdi.

Çağdaş toplum bilinçli tasarımların bir sonucudur ve eğitim fırsatları onlara uygun olarak tasarlanmak zorundadır. Okul vasıtasıyla belli bir amaca uygun olarak geliştirilmiş, tüm günü kapsayan eğitime olan güvenimiz günümüzde azalmaktadır. Öğrenmek ve öğretmek için daha farklı yollar bulmak zorundayız. Tüm kurumların eğitim niteliği tekrar artmak zorundadır. Fakat bu son derece belirsizlik taşıyan bir tahmindir. Bu durum, şehirlerde yaşayan modern insanın, liberal okulların en azından bazı öğrenciler için sağladığı sahte eleştirel bağımsızlığa sahipmiş gibi görünmesinden bir kez kurtulduğunda, eğitim ve idarenin doğurduğu etkili sürecin kurbanı olacağı anlamına gelebilmektedir.

Bu durum, insanların kendilerini okul vasıtasıyla elde ettikleri sertifikaların arkasına sığınmaktan koruyacağı anlamına da gelebilir. Böylece, konuşmak için cesaret kazanacaklar ve içersinde yer aldıkları kurumları kontrol edecek ve uyaracaklardır. Bu iki şıktan ikincisini gerçekleştirmek için ortaya konulan imkânın eğitim fedakârlıklarıyla ortaya konulan işin ve boş zamanın toplumsal değerini hesap etmeyi öğrenmek zorundayız. Bununla beraber sokak, ça-

lışıma yeri, kütüphane, haber programları ya da hastane politikalarındaki gerçek paylaşım eğitim kurumları olarak düzeylerini değerlendirmek için alınacak en iyi tedbirdir.

Bir sonraki sınıf için söz konusu olacak zorunlu tasarıya karşı direnen bir hareketi organize etme sürecini yaşayan ilkökul ve lise öğrencilerinden oluşan bir gruba bir konuşma yaptım. Bu öğrencilerin sloganı 'taklit değil, katılım'dı. Bu taleplerinin daha çok eğitimden ziyade, çok daha az insana eğitim istenmesi gibi anlaşılmasından ötürü hayal kırıklığına uğramışlardı. Ve bu durum bana çocukların çalıştırılmasını yasal olarak yasaklamak isteyen Gotha programındaki yüzyıl önce bir bölüme karşı Karl Marx'ın yaptığı karşı çıkışı hatırlattı. Marx, küçük çocukların eğitimi ile ilgili öneriye karşıydı; çünkü bu ancak iş ortamında mümkün olabilirdi. İnsanoğlunun ortaya koyduğu işin ona vereceği fırsatı kabul ederdi. Pedagojik anlamda modern toplumun yabancılaşması, insanoğlunun ekonomik yabancılaşmasına nazaran daha kötüdür.

Gerçek bir eğitimi hayata geçirebilmek için toplumun oluşumuna doğru olan yönelimin önünde duran en önemli engel, Chicago'da yaşayan bir zenci arkadaşımın ifade ettiği gibi hayallerimizin tamamen okullaştırılmış olmasıdır. Devlete, halkının evrensel eğitim yetersizliklerini araştırmasına ve gene halkını belli bir amaca uygun olarak uzmanlaşmış aracı kurum kurmasına biz izin veriyoruz. Böylece, geçmiş nesiller neyin kutsal neyin dünyevi olduğunu tanımlayan yasalar oluşturmuşken, bizler diğer insanların eğitimi için neyin gerekli neyin gereksiz olduğu hususunda bir ayrım yapabileceğimiz saplantısında pay sahibiyiz.

Durkheim, toplumsal gerçekliği iki dünyaya ayırmayı kurallı dinin gerçek özü olarak tanımlamıştır. Doğaüstü varlıkları olmayan ve aynı zamanda tanrısız dinler olduğunu, fakat bunların hiçbirinin dünyayı kutsal olan şeylere, zamanlara, kişilere ve dünyeviliğin bir sonucu olan diğer şeylere ayırmadığını mantıklı bir şekilde ortaya koymuştur. Okul temelde benzer şekilde bölücü olduğundan Durkheim'in bu önsezisi eğitim sosyolojisine uygulanabilir.

Zorunlu okulların varlığı her toplumu iki dünyaya bölmektedir: Bazı zaman aralıkları, süreçler, uygulamalar ve meslekler akademik ya da pedagojik'tirler; diğerleriye değildir. Böylece okulun

toplum gerçeğini ikiye bölme gücü sınır tanımamaktadır; eğitim dünyevi değildir ve dünya da eğitim dışı haline gelmektedir.

Çağdaş Bonhoeffer ilahiyatçıları İncil'in mesajı ve kurumsallaştırılmış din arasında hüküm süren karışıklığa parmak basmışlardır. Hristiyan özgürlüğü ve imanının genellikle dünyevilikten bir şeyler elde ettiği deneyimine işaret ediyorlar. Yaptıkları açıklamalar kaçınılmaz bir şekilde çoğu imanlı kişi için küfür niteliği taşımaktadır. Bu talep, pek çok okul taraftarı için aydınlanmaya ihanet gibi karşılanırsa da, eğitimsel sürecin toplumun okulsuzlaştırılmasından yarar elde edeceği tartışılmaz. Fakat aydınlanmanın okullardaki devrinin sona ermekte olcuğu da bir gerçek.

Hristiyan imanının laikleşmesi kilisedeki kökleşmiş hristiyanların bir bölümünün kendilerini buna adamasına bağlıdır. Tuhaf ve fakat benzer bir şekilde, eğitimin okulsuzlaştırılması okullarda yetişen kişilerin liderliğine bağlıdır. Bu kişiler için müfredatlar bir savunma kanıtı olarak hizmet edemez. Herbirimiz bu sorumluluğu kabul edip diğerlerine uyarıda bulunabiliriz. Hepimiz kendimize, yani her okullu insana yapılanlardan sorumluyuz.

2- OKUL OLGUSU

Bazı kelimeler öylesine esnektir ki, bir işe yaramazlar. ‘Okul’ ve ‘öğretim’ böylesi terimlerdendir. Bir amip gibi, dilde mevcut boşluklardan herhangi birine hemen uyarlar. ABM Rusçayı öğretebilecek, IBM zenci çocuklarını eğitebilecek ve ordu, bir ulusun okulu haline gelebilecektir.

Bununla beraber, eğitimde alternatifleri araştırmalı, ‘okul’ dediğimiz şey üzerinde bir konsensüse varmalıyız. Bu birkaç şekilde başarılabilir. Çocukların bakımı, koruma, seçme, telkin etme ve öğrenme gibi modern okul sistemlerince uygulanan göze çarpmayan işlevlerin bir listesini çıkararak işe başlayabiliriz. Bir müşteri analizi oluşturabilir ve bu göze çarpmayan işlevlerden hangilerinin öğretmene, çalışanlara, çocuklara, ailelere ya da aynı meslekten kişilere bir hizmet sunup sunmadığını saptayabiliriz. Okul işlevini yerine getirmiş olan kurumları ortaya çıkarmak için, antropologlarca günümüzdeki okullaşma tarafından sergilenen role benzer bir rol oynamış olan kurumları belirleme amacıyla saptanan bilgiler toplanabilir ve Batı kültür tarihi üzerine araştırmalar yapabiliriz. Son olarak, Comenius ya da Quintilian devrinden beri yapılmakta olan kural koyucu açıklamalar hatırlanabilir ve modern okul sistemlerinin bunlardan hangilerine yakın olduğu ortaya konulabilir. Fakat bu yaklaşımlardan herhangi biri, okul ve eğitim arasındaki ilişki hakkında bizi kesin yargılarda bulunmak zorunda bırakacaktır. Okul hakkında, eğitim için böylesi sürekli bir yardım aracı saymak-

sızın konuşabileceğimiz dili geliştirmek amacıyla, kamu okulu fenomenolojisi olarak adlandırılabilir bir şeyle başlamayı seçtim. Bu amaçla okulu zorunlu bir müfredatı takip eden, tam gün devami gerektiren sınırlı yaş ve öğretmenle ilişkili olarak tanımlayacağım.

Yaş

Okul, insanları yaşlarına göre gruplandırmaktadır. Bu gruplama sorgulanması mümkün olmayan üç önermeye dayanmaktadır: Çocuklar okula aittir; çocuklar okulda öğrenir; çocuklar için öğretim sadece okulda gerçekleştirilebilir. Sanırım bu üzerinde tartışılmaz önermeler ciddi bir sorgulamayı gerektirmektedir.

Çocuklarla beraber olmaya alışkınız. Çocukların okula gitmeleri gerektiğine, kendilerine söyleneni yapmalarına ve kendi adlarına ya da ailelerinin onlar adına bir gelire sahip olmamalarına karar verdik. Onlardan bulundukları konumu bilmelerini ve çocuk gibi davranmalarını bekliyoruz. Nostaljik ya da buruk bir şekilde bir zamanlar çocuk olduğumuzu da hatırlıyoruz. Çocukların çocukça davranışları karşısında hoşgörülü olmamız bekleniyor. Bizim için insan, çocuklarla ilgilenme gibi bir görev üstlendiğinde hem başı belada hem de mutlu bir varlık olur. Bununla beraber, Batı kültüründe şu an mevcut olan çocukluk kavramının çok yakın bir zamanda geliştiğini ve Amerika'da ise bu gelişmenin daha yakın zamanlarda meydana geldiğini unutuyoruz. (*)

Bebeklikten, gençlikten ya da yetişkinlikten farklı olarak çocukluk, çoğu tarih dönemlerinde bilinmiyordu. Hristiyanlığın güçlü etkisinin söz konusu olduğu yüzyıllar da bile bu küçük varlık fark edilmedi. Ressamlar, bebeği minyatür annesinin kucağına alınmış bir yetişkin olarak resmettiler. Çocuklar rönesansta Hristiyan tefecilerle ortaya çıktı. Yaşadığımız yüzyıldan önce ne fakirler ne de zenginler çocuk giysisinden, çocuk oyunlarından ya da çocukların yasalardan muaf olduğundan haberdardı. Çocukluk burjuvaya aitti. İşçilerin, köylülerin ve soyluların çocukları babalarının

(*) Modern kapitalizm ve modern çocukluk tarihi için bkz. Philippe Aries, *Çocukluğun Yüzyılları*, Knpf, 1962: Penguin, 173.

giyindiği şekilde giyinir, babalarının oynadığı şekilde oynar, babalarının asıldığı gibi boyunlarından asılırlardı. Burjuvazi tarafından çocukluğun keşfiyle beraber herşey değişti. Sadece bazı kiliseler gençlerin onur ve olgunluğuna saygı duymaya bir süre devam etti. İkinci Vatikan Konsülü'ne kadar her çocuğa, bir Hristiyanın yedi yaşında moral anlayış özgürlüğüne eriştiği ve yedi yaşından sonra cezalandırılacağı ya da öldükten sonra sonsuza dek cehennemde kalarak cezalandırılabileceği açıklanarak, günah işlemeye muktedir olduğu öğretilirdi.

Yaşadığımız yüzyılın ortalarına doğru orta sınıfa mensup aileler çocuklarını bu doktrininin etkisinden kurtarmaya başladılar. Çocuklar hakkındaki eski düşünceler Kilise'de hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Geçtiğimiz yüzyıla kadar orta sınıfa mensup ailelerin çocukları özel hocaların ve özel okulların yardımıyla eğitim gördü. Endüstri toplumunun gelişmesiyle çocukluk, seri üretimi uygulanabilir hale ve kitlelerin ulaşabileceği sınırlara geldi. Çocukluğun üretildiği okul sistemi de modern bir fenomendir.

Günümüzde pek çok insan endüstrileşmiş şehirlerin hemen dışında yaşadığından çoğu insan çocukluğunu yaşayamamaktadır. And Dağlarında yaşayan çocuklar ailelerine faydalı olabilecek yaşa gelir gelmez hemen çift sürmeye başlar. Bu yaşa erişinceye kadar görevleri koyun sürülerine göz kulak olmaktır. Çok iyi beslenebilenler onbir ya da oniki yaşına geldiklerinde ailelerine faydalı olmaya başlar. Geçenlerde gece bekçimle konuşuyordum. Marcos isimli on bir yaşındaki oğlu bir berber dükkanında çalışıyor. İspanyolca'da kullanılan tabirle oğlunun hâlâ bir 'nino' (Küçük İsa. ç.n.) olduğunu söyledim. Şaşırmış olan Marcos samimi bir gülümsemeyle cevap verdi: 'Don Ivan, sanırım siz haklısınız.' İspanyol babanın bu ifademe kadar çocuğunu aslında 'oğlu' olarak düşündüğünü farkederken, iki duygulu insanın arasındaki çocukluk perdesini kaldırdığımdan dolayı kendimi suçlu hissettim. New York'da bir gece konduda oturan kişiye oğlunun hâlâ bir 'çocuk' olduğunu söylesem şaşırmaz. Gece kondudaki anne-baba on bir yaşındaki oğlunun çocukluğuna izin verilmesi gerektiğini bilmektedir. Fakat çocuğunun

çocukluğunu yaşayamamasına üzülr. İspanyol'un oğlu çocukluğu çok istemesiyle başına bir belâ alır. New Yorklunun oğlu ise kendisini bir takım şeylerden yoksun hisseder.

Yeryüzündeki pek çok insan kendi çocuğu için modern yaşamda söz konusu olan çocukluğu ya istemezler ya da bunun gereklerini yerin getiremezler. Fakat, aynı zamanda, çocukluğu yaşamalarına imkân verilmiş azınlık içersindekilerden çoğu için bu bir yükür. Bu çocuklardan pek çoğu basit bir şekilde çocukluğu yaşama-ya zorlanır ve çocuk rolü yapmaktan da tam anlamıyla mutluluk duymazlar. Çocukluk dönemini yaşayarak büyümek, kendinin farkına varma ve okul yaşı dolayısıyla içinde bulunduğu toplum tarafından empoze edilen rol arasındaki insanlık dışı bir tezat sürecinden geçmek suretiyle cezalandırılmak anlamı taşımaktadır. Ne Stephen Daedalus ne de Alexandre Portnoy çocukluktan hoşlanmışır. Pek çoğumuz çocuk muamelesi görmekten de hoşlanmamı-sızdır.

Kararlaştırılmış yaş ve zorunlu öğrenim kurumları olmasa 'çocukluk' üretimi de söz konusu olmayacaktır. Zengin ulusların gençleri çocukluğun yıkıcılığından özgürleşecekler ve fakir ulusların gençleri zenginlerin çocukluğuna rakip olmak için bir teşebbüste bulunmayacaktır. Toplum çocukluk yaşını daha hızlı geçerse gençler için yaşanabilir hale gelir. İnsan oldukları iddiasında bulunan yetişkin toplumu ve gerçekte alay eden okul çevresi arasında günümüzde var olan karşıtlık daha fazla devam edemez.

Okulların devletle ilişkisinin kesilmesi bebelere ve yetişkinlere, yetişkinlikleri ve gençlikleri boyunca çocukluğa ilgi duyan yaşlılara karşı işlenen şu anki suçları da sona erdirecektir. Eğitim kaynaklarının, tercihen yaşamlarının ilk dört yılında olağanüstü bir öğrenim kapasitesine sahip olmuş ve henüz kendi kendilerini motive edici öğrenmenin zirvesine ulaşmamış kişilere verilmesi yönündeki bir sosyal karar muhtemelen garip görünecektir.

Kurumsal bilgi bize çocukların okula ihtiyaç duyduğunu, çocukların öğrenme işini okulda başarabileceklerini söylüyor. Fakat, bu kurumsal bilginin kendisi okul denen kurumun bir ürünüdür.

Çünkü, sağduyu sadece çocuklara okullarda öğretim verebileceğini söylüyor. İnsanoğlunu çocukluk kategorisine ayırmakla onları bir okul öğretmenin otoritesine ebediyyen boyun eğmeye mecbur etmiş oluyoruz.

Öğretmenler ve Öğrenciler

Tanım gereği çocuklar öğrencidirler. Çocukluğun, içinde bulunduğu toplumsal çevreden talebi, sertifika sahibi öğretmenler için sınırsız bir piyasa yaratmaktadır. Okul, öğrenmenin öğretme edimi sonucunda ortaya çıkan, doğruluğu önceden kabul edilmiş bir önerme üzerine bina edilen bir kurumdur. Bunun aksine, karşı konulamaz pek çok kanıtı rağmen, kurumsal bilgi, bu önermeyi kabul etmeye devam etmektedir.

Hepimiz sahip olduğumuz bilginin çoğunu okul dışından elde etmişizdir. Öğrenciler öğrendiklerinin çoğunu öğretmenin yardımı olmadan, hatta öğretmenlere rağmen öğrenirler. En trajik olansa, pek çok insanın, asla okula devam etmemesine rağmen, dersler okullarda öğretilmektedir.

Herkes nasıl yaşanacağını, en iyi, okul dışında öğrenmektedir. Bizler bir öğretmenin müdahalesi olmaksızın konuşmayı, düşünmeyi, sevmeyi, hissetmeyi, oynamayı, lanet etmeyi, politika yapmayı ve çalışmayı öğreniriz. Gece gündüz bir öğretmenin gözetiminde bulunan çocuklar bile bu kural içersinde istisna oluşturmaz. Öksüzler, aptallar ve öğretmenlerin kendi çocukları, sahip oldukları bilginin çoğunu kendileri için plânlanmış 'eğitim' sürecinin dışında edinmişlerdir. Öğretmenler fakirler arasında öğrenme faaliyetinde bir artış için etkin bir teşebbüste bulunmamaktadır. Çocuklarının okula gitmesini isteyen fakir aileler çocuklarının alacakları sertifikalar ve kazanacakları paralar bir yana öğrenecekleri bilgilerle son derece az ilgilidirler. Orta sınıf aileler, yoksul kesime mensup çocukların sokaklarda öğrendiklerinden kendi çocuklarını korumak için bir öğretmenin gözetimine terkederler. Eğitim ile ilgili araştırmalar, giderek artan bir şekilde, çocukların, arkadaş gruplarından, çizgi romanlardan, birtakım gözlemlerden; okul ritüellerindeki katılımdan onlara öğretmeye yeltendiklerine oranla daha çok

şey öğrendiklerini göstermektedir. Öğretmenler okulda tatbik edilen konuların kolayca öğrenilmesini genellikle engellemektedirler.

Dünyadaki insanların yarısı asla okula gitmemektedir. Bu insanlar öğretmenlerle asla temas kurmamakta ve hatta okuldan atılma imtiyazından bile mahrum kalmaktadırlar. Bununla beraber, bu insanlar öğretmenlerin öğrettikleri bilgileri, son derece etkili bir şekilde, okulda öğrenebileceklerinden daha da fazla öğrenebilmektedirler. Bu öğretme edimi için vergi memurunun onlardan para toplaması ya da bu öğrenme için demagogların bu insanların umutlarını artırması ya da bir kez çocuklarının bu demagogların söylediklerine kanmaları neticesinde okul onlara sahip oldukları düzeyin altında şeyler öğretmektedir. Böylece, fakirler okul aracılığıyla kurtuluşa duyulan imanı onaylamak suretiyle kendilerine duydukları saygıyı yitirirler. En azından, kilise ölüm anında onlara bağışlanma için bir şans vermektedir. Okullar bu insanlara torunlarının bir şeyler başaracağına dair sahte bir umut aşılamaktadır. Bu elbette ki, öğretmenlerden değil de okuldan kaynaklanan bir umuttur.

Öğrenciler öğrendiklerinin çoğu için asla öğretmenlerine inanmamaktadırlar. Parlak zekâlılar da ahmaklar da sopa zoruyla ya da kariyeri elde etme hırsıyla dersleri ezberleyerek ve sınavları geçmek için uğraşıp dururlar.

Yetişkinler kendilerinin okul dönemlerini romantik bir hale dönüştürme eğilimindedirler. Dönüp geçmişe baktıklarında, öğrendikleri şeyleri, sabırlarını takdir etmeyi öğrendikleri öğretmenlerine atfederler. Fakat öğretmeninden öğrendiği şeyi anlatmak için koşma koşma eve gelen çocuğun zihinsel sağlığı hakkında kaygılanan da gene aynı yetişkinlerdir.

Okul, öğrencilerin öğrendikleri şeyler hiç önem arzetmemekle beraber öğretmenler için bir iş oluşturmaktadır. Çocukların ne öğrendiği kimin umrunda?

Tam Gün Devam

Her ay, Birleşik Devletler'den bazı endüstrilerin AID için yaptıkları, disipline edilmiş sistem yöneticilerinin ya da sadece televizyon aracılığıyla eğitim yapılmasını ve Latin Amerikalı 'sınıf öğret-

menlerinin' değiştirilmesini öneren listelerini görüyorum. Giderek, Birleşik Devletler'de eğitim araştırmacılarından, tasarımcılarından ve bürokratlarından oluşan bir grubun teşebbüsü olarak öğretim işi benimsenmektedir. Fakat öğretmenin bir bayan ya da beyaz önlüklere bürünmüş erkeklerden biri olup olmaması ve katalogda sıralanmış konuları öğretimde başarılı veya başarısız olmaları o kadar da önem arzetmeksizin profesyonel bir öğretmen kutsal bir çevre yaratmaktadır.

Profesyonel öğretimin geleceği hakkındaki belirsizlik sınıfı tehlikeye atmaktadır. Eğitimsel profesyonellik ilerlemeci öğrenimde uzmanlaşırsa yılda yediyüz ilâ bin arasında toplantı yapılması talebinde bulunan bir sistemi terketmek zorunda kalır. Okulların eğitim bilgisi ailelere, öğrencilere ve eğitimcilere öğretmenin, şayet öğretme ediminde bulunacaksa, otoritesini kutsal bir bina alanında gerçekleştirmek zorunda olduğunu söyler. Bu durum, öğrencileri, okul zamanının çoğunu duvarsız sınıflarda geçiren öğretmenler için bile geçerlidir.

Okul, doğası gereği katılımcıların zaman ve enerjileri üzerinde bir hak iddia etmektedir. Bu durum, öğretmeni sırasıyla vaiz, rehber, bekçi ve terapist rollerine sokar.

Bu rollerin herbirinde öğretmenler otoritelerini farklı bir hak çerçevesine oturtmaktadır. Öğretmen bir gözlemci olarak labirentimsi ritüelleri terketmek suretiyle öğrencilerine seremoninin şefi olarak rehberlik vazifesi görmektedir. Öğretmen kurallara riayet edilmesi hususunda hakemlik eder ve hayat üyeliğine kabul edilme anındaki karmaşık açıklamaları yönetir. Okul müdürlerinin daima yaptığı gibi, bazı yeteneklerin edinimi için birtakım ortamlar oluşturur. Herhangi bir ayrıntılı öğrenme olmaksızın öğrencilerine bazı temel ritüelleri tekrarlatır.

Öğretmen, moral verici bir değer olarak ailelerle, tanrıyla ya da devletle yer değiştirmektedir. Öğrencilerine sadece okulda değil, aynı zamanda, toplum içersinde de neyin yanlış neyin doğru olduğunu öğretmektedir. Her bir öğrenci için loco parentis (ebeveyn) konumunda bulunmaktadır. Böylece hepsinin kendilerini aynı devletin çocukları olarak hissetmelerini sağlamaktadır.

Öğretmen, terapist olarak büyümesinde ona yardımcı olmak amacıyla öğrencisinin kişisel yaşamını derinlemesine araştırma hususunda kendini yetkili hissetmektedir. Bu işlev bir gözlemci ya da vaiz tarafından yerine getirildiğinde, genellikle öğrencinin gerçeği görmesine ve neyin doğru olduğu yolundaki anlayışını uyumlulaştırmaya razı olması için öğrenciyi ikna etmesi anlamına gelmektedir.

Özgür bir toplumun, modern bir okulda oluşturulabileceği görüşü paradoksal bir iddiadır. Bireysel özgürlüğü garanti altına alma, bir öğretmenin öğrencileriyle meşguliyetinde tamamiyle gözardı edilmektedir. Öğretmen sahip olduğu kişiliğini yargı, ideoloji ve doktor işlevleriyle birleştirdiğinde, toplumun temel yapısı, yaşam için hazırlanması gereken süreçle amacından saptırılmaktadır. Bu üç gücü birleştiren bir öğretmen, öğrencinin yasal veya ekonomik reşit olmama durumunu meydana getiren ya da özgür toplanma hakkını kısıtlayan yasalara göre öğrencinin haklarını daha fazla kısıtlar. Ağaçları yaşken eğip bükme sevgili öğretmenlerin içtenlikle yerine getirdikleri kutsal ve benzersiz bir vazifedir.

Terapiyi sunan sadece profesyonel öğretmen değildir. Psikiyatristler, danışmanlar ve hatta avukatlar bile karar mekanizmalarında, kişiliklerini geliştirmelerinde ve öğrenme edimlerinde müşterilerine yardımcı olmaktadır. Bununla beraber sağduyu, müşterilere, bu meslek sahiplerinin neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair görüşlerini empoze etmekten ya da bir kişiyi kendi tavsiyelerine uymaya zorlamaktan kaçınmaları gerektiğini söylemektedir. Öğretmenler ve bakanlar pasif bir konumda bulunan izleyicilere hitap ederken, kendi müşterilerinin özel işlerine karışma hakkına sahip olduklarına inanan meslek grubunu teşkil etmektedirler.

Çocuklar dünyevi bir rahip konumunda bulunan öğretmenle birlikteliklerinde ne birinci ne de beşinci madde ile korunmaktadır. Çocuk, bir papalık tacı gibi üç otoriteyi de şahsında toplamış ve aynı zamanda görünmez üçlü bir taç giyen biriyle karşı karşıya kalmak zorundadır. Çocuk için öğretmen bir mehdi, papaz ve rahip gibi ahkam kesmektedir -o aynı zamanda kutsal bir ritüelin rehberi, öğreticisi ve idarecisidir-. Öğretmen, asla zorunlu bir kurum -kilise

ya da devlet- tarafından birarada uygulanamayacak hakların garantisini altında oluşturulmuş bir toplumdaki ortaçağ papalarının haklarını kendisinde toplamaktadır.

Çocukları, kuruma tam gün devam eden öğrenciler olarak tanımlamak öğretmene, topluma egemen diğer kesimler tarafından elde tutulan güce göre daha üstün bir gücü öğrencilerin kişilikleri üzerinde deneme imkânı vermektedir. Yaşlarının kronolojik olarak düzenlenmesi, çocukların modern bir sığınaktaki -tımarnane, manastır ya da cezaevi- yetişkinler için alışlagelmiş bir takım haklara sahip olmalarını bile engellemektedir.

Öğretmenin otoriter gözlemi altında birkaç değer dizisi bir tek birimde toplanmaktadır. Moral, yasal ve kişisel değer arasındaki farklar bulanıklaşmakta ve anında elimine olmaktadır. Her ihlâl bütüncül bir hata olarak hissedilir hale gelmektedir. Suçu işleyen ahlâksız davranmak ve kendisini rezil etmek suretiyle bir kuralı çiğnediğini hissetmesi beklenmektedir. Bir sınavda ustalikle başkasından yardım alan [kopya çeken] bir öğrenciye bir yasayı çiğnediği, ahlâksal bir yozlaşma içerisinde olduğu ve kişisel olarak değersizleştiği söylenmektedir.

Okula devam etme uygulaması çocukları, batı kültürünün gündelik yaşamından koparmakta ve onları daha yabancı, büyüsel ve son derece ciddi bir ortamın içine atıvermektedir. Kutsal bölgede geçirilen pek çok başarılı yıl boyunca genç birey, fiziksel olarak okul hapishanesine atılmadığı takdirde, sıradan gerçekliğin kurallarının askıya alındığı böylesi bir bölge yaratılamazdı. Okula devam etme kuralı, çocuğun yetişkin yaşamına geçişini tamamlamasına kadarki okul yaşamında bir süreç sonunda serbest bırakılacağı büyümlü bir rahim olarak hizmet etmektedir. Ne küreselleşmiş modern çocukluk ne de sınıfın boğucu atmosferi okulsuz varolabilir. Bununla beraber, öğrenme için zorunlu kanallar olan okullar, bildiğimiz herhangi bir şeye göre ya daha çok baskıcı ya da yıkıcı olarak varlıklarını devam ettirebilirler. Toplumu okulsuzlaştırmanın ne anlama geldiğini anlamak için okullaşmanın gizli müfredatından bahsetmemiz gerekmektedir. Burada, doğrudan fakirler üzerinde silinmez izler bırakan getto sokaklarının gizli müfredatıyla ya da

zenginleri kâra geçiren resim odalarının gizli müfredatıyla ilgilenmiyoruz. Yaptığımız şey, okullaşmanın seremoni ve ritüelinin böylesi bir gizli müfredat oluşturduğuna dikkat çekmektir. En iyi öğretmenler bile öğrencilerini bundan tamamiyle koruyamazlar. Okullaşmanın bu gizli müfredatı; kaçınılmaz olarak toplumun bizzat kendi üyelerinden bazılarına karşı uyguladığı ayrımcılığa ve çoğunluğu hakir görecekle yeni bir hakla diğerlerinin imtiyazını pekiştirmesine, önyargıyı ve suçu ilâve etmektedir. Bu gizli müfredat, kaçınılmaz olarak zengin ve fakir için aynı derecede büyüme eğilimi gösteren tüketim toplumu üyeliğine kabul edilme töreni ritüeli olarak hizmet etmektedir.

3. SÜRECİN RİTÜELLEŞTİRİLMESİ

Üniversite mezunları dünyanın zenginleri arasında seçkin bir hizmette bulunmak amacıyla okutulmuştur. Bu mezunların Üçüncü Dünya ile olan dayanışma talepleri ne olursa olsun, Amerikalı her bir kolej mezununun maliyeti dünya nüfusunun yarısının ortalama bir yaşam gelirinin beş katından daha fazla bir meblağı bulmaktadır. Latin Amerikalı bir öğrenci, kendi halkının ortalama gelirinin üçyüzelli katı kadar paranın kendi eğitimine harcanması suretiyle bu seçkin topluluğa katılmaktadır. İstisnalarla beraber, herhangi fakir bir ülkedeki üniversite mezunu, Kuzey Amerikalı ve Avrupalı meslektaşlarıyla beraberken ülkesindeki eğitim görmemiş vatandaşlarına nazaran kendisini daha rahat hissetmektedir. Öğrencilerin hepsi, sadece eğitim fabrikasının bir ürünü olan tüketicilerin bulunduğu ortamlarda mutlu olmak için akademik bir sürece dahil edilmektedirler.

Modern üniversite, ancak potansiyel para makinesi ya da gücü ellerinde bulunduranlar olarak denenmiş ve sınıflandırılmış kişiler hakkında ayrılma imtiyazı bağışında bulunmaktadır. Aynı zamanda, elde edilen başarı belgelenemezse, hiç kimseye kendisini eğitmesi ya da başkalarına eğitim hakkı tanınması yolunda boş zaman için vergi gelirinden pay verilmemektedir. Okul her bir başarı seviyesi için, söz konusu oyunun erken dönemlerinde kurulu düzen için kendilerinin iyi birer hizmetçi olduklarını kanıtlayanları seçip ayırmaktadır. Üniversite, hem öğrenme için kaynaklara hem de sosyal

rollerin bazı yetkilerinin tanınması üzerinde tekellere sahiptir. Böylece hem mezuna hem de onu arayana çöçatanlık eder. Her bir okul derecesi, sahip olduğu etiketi devamlı surette tüketicinin maruz kaldığı müfredat üzerine yıkmaktadır. Sertifikalandırılmış üniversite mezunları ancak ve ancak fiyat etiketlerini üstlerinde taşıyan insanların yer aldığı bir dünyaya uygun düşmektedir. Bununla beraber, onlara yaşadıkları toplumlardaki beklentileri karşılama imkânı verilmektedir. Her bir ülkede üniversite mezunlarınca gerçekleştirilen tüketim diğer insanlar için bir standart ortaya koymaktadır. İnsanlar bir işte çalışan ya da çalışmayan, fakat medenileştirilmiş insanlar olacaklarsa üniversite mezunlarının yaşam standartlarına talip olmalıdırlar.

Böylelikle, üniversite dünyanın her yerinde ve her siyasal sistemin yönetimi altında iş yerinde ve evde empoze edici tüketici standartları oluşturma etkisine sahiptir. Bir ülkede ne kadar az sayıda üniversite mezunu varsa o kadar çok sayıda kişi üniversite mezunlarının eğitilmiş taleplerini kendilerine model olarak benimsemektedir. Üniversite mezunuyla ortalama bir vatandaşın tüketimi arasındaki büyük fark Birleşik Devletler'dekine nazaran Rusya'da, Çin'de ve Cezayir'de daha da büyüktür. Paranın değil sadece eğitim derecesinin (üniversite derecesi) gözönüne alınacağı sosyalist bir ülkede arabalar, uçak gezileri ve müzik setleri daha çok görünür bir fark ortaya koymaktadır.

Tüketim hedeflerinin yerleştirilmesinde üniversitenin katkısı henüz yenidir. Pek çok ülkede, üniversiteler bu gücü toplum eğitiminde eşitlik yanılmasının yaygınlaşmaya başladığı 1960'larda elde etti. Bundan önce, üniversite kişinin konuşma özgürlüğünü korrurdu, fakat onun bilgisini otomatik olarak refaha dönüştürmezdi. Ortaçağda bir üniversite hocası olmak fakir hatta dilenci olmak anlamına gelirdi. Mesleğinin erdemiyle Ortaçağ üniversite hocası Latince öğrenir ve köylüden, kasabalıdan, rahipten ve hükümdardan saygı gördüğü gibi alçakça aşağılanmalara da maruz kalırdı. Dünyada başarıya ulaşmak için skolastik felsefe başarı kapısından, öncelikle kamu hizmetine -tercihen Kilise'de- girmek zorundaydı. Eski üniversiteler keşifler, aynı zamanda, yeni ve eski fikirlerin tartış-

şılması için özgür bir ortam sağlıyordu. Hocalar ve öğrenciler, uzunca bir süredir ortadan kalkmış bir gelenek olan diğer bilim adamlarının eserlerini okumak amacıyla biraraya gelirler ve böylece artık yaşamayan bilginlerin çalışmaları yaşadıkları günün meselelerine yeni perspektifler kazandırır. O zamanlar üniversite bir araştırma topluluğu oluşturan bölgesel bir hareketlilik merkeziydi.

Modern üniversitelerde, söz konusu topluluk yatakhane, profesör odası ya da din görevlilerine ayrılmış birimlerde biraraya getirilen farklı gruplara ayrılmıştır. Modern üniversitenin yapısal plânı geleneksel araştırmayla son derece az ilintilidir. Gutenberg'ten beri pek çok alanda disipline edilmiş, eleştirel incelemeler 'metal parçaları'ndan baskıya doğru yönelmiştir. Modern üniversite, hem anonim hem anarşik, bir konuya odaklanmış, plânlanmamış ve kabına sığmayan buluşmalar için basit bir imkân sağlama şansını yitirmiş ve bunun yerine araştırma ve eğitimin üretildiği süreci idare etmeyi seçmiştir.

Sputnik'ten bu yana, Amerikan üniversiteleri Rusya'daki üniversite mezunları sayısına ulaşmaya çalışmaktadır. Şimdilerde Almanlar kendi akademik geleneklerini terketmekte ve Amerikalıların seviyesine ulaşabilmek amacıyla yeni kampüsler inşa etmektedirler. İçinde bulunduğumuz şu on yıllık dönem boyunca orta ve yüksek okul için ayırdıkları harcamayı ondörtten ellidokuz milyon Alman Markına yükseltmeyi ve yüksek öğrenim için üç kattan daha fazla bir harcama yapmayı istiyorlar. Fransızlar 1980 yılında GSMH'dan okullara ayrılan miktarda yüzde onluk bir artış öngörüyorlar ve Ford Vakfı, Latin Amerika'daki fakir ülkelerdeki 'başarılı' mezunlar için kişi başına ayrılan meblağı Kuzey Amerika seviyesine çıkarmayı plânlamakta. Öğrenciler, öğrenimlerini gerçekleştirebilmek amacıyla son derece yüksek meblağların ayrıldığına tanık olmaktadır. Uluslar bu durumu gelişmenin bir anahtar faktörü olarak algılamaktadır.

Üniversite derecesi elde etmeyi amaçlayan çoğunluk için üniversite kurumu, sahip olduğu prestijden bir şey kaybetmemektedir. Fakat 1968'den beri kendisine inananlar arasında görünürde bir itibar kaybına uğramaktadır. Öğrenciler, savaşı, çevre kirliliğini ve

önyargıyı önlemeye çalışıyorlar -birtakım öğretmenler hükümetin yasallığına, dış politikasına, eğitim anlayışına ve Amerikan yaşam tarzına karşı koyuşlarında öğrencilere yardımcı olmaktadır. Bu öğretmenlerden bazıları üniversite derecesini reddediyor ve sertifika edinmiş topluluğun dışında kültürlerin karşılaştığı bir yaşam için hazırlık yapıyorlar. Ortaçağ Fraticelli'sinin ve Reformun Alumbra-dos'unun, hippilerin ve okuldan ayrılanların yolunu seçmiş gözük-mektedirler. Diğerleriye, uygun toplumun inşası yolunda gerek duydukları kaynaklar üzerine okulların tekelleşmesini takdir et-mektedirler. Akademik ritüellere boyun eğerken bütünlük içerisinde yaşamak için birbirlerinin desteğini talep etmektedirler. Bunlar tabiri caizse hiyerarşi içinde tam bir fitne ve muhalefet kumkuma-sıdırılar.

Bununla beraber, toplumun büyük bir kısmı modern mistik ve modern aykırılığı (heresiarch) 'panik' olarak değerlendirmektedir. Çünkü bu modern dervişler tüketim ekonomisini, demokratik imti-yazı ve Amerika'nın kendi imajını tehdit etmektedirler. Fakat bu kişilerin zorla ortadan kaldırılması da arzu edilmemektedir. Bu ki-şiler sabırla düşüncelerinden caydırılabilir ve kurnazlıkla üyeliğe seçilebilirler. Örneğin, bu kişiler kendi aykırı düşüncelerini öğret-mekle görevlendirilebilir. Bununla beraber, ya muhalifleri ortadan kaldırmanın ya da protestolarının temelini oluşturmaya hizmet eden üniversitenin önemini azaltmak suretiyle bunu mümkün hale getirilebilecek araçlar aranmalıdır.

Herkese pahalıya mal olan üniversitenin meşruiyetini sorgula-yan öğrenciler ve fakülteler, tüketim standartları oluşturduklarının ya da üretim sistemine destek verdiklerinin kesin'ikle farkında de-ğildirler. Asyalı Öğretim Görevlileri Komitesi ve Latin Ameri-ka'dan Sorumlu Kuzey Amerika Kongre Komitesi gibi grupları meydana getiren bu kişiler, milyonlarca genç insan için yabancı ül-ke gerçeklerinin algılanışını radikal bir değişikliğe uğratmada en etkili olanlar arasında yer almışlardır. Diğer bir grup da, Amerikan toplumunun Marksist yorumlarını oluşturmaya çalışmakta ya da komünlerin gelişmesi yolunda sorumluluk alanlar arasında bulun-maktadırlar. Bunların başarıları, üniversitenin varlığının devam

eden toplumsal eleştirinin garantisi olması açısından gerekli olan tartışmaya yeni boyutlar kazandırmaktadır.

Üniversite mensuplarından bazılarının toplumun tümünü eleştirmeleri yönünde bir takım imkânlar sağlanması herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Bu durum, zaman, hareketlilik, aynı değerlere sahip kişileri biraraya getirme, bilgi ve belirli bir muafiyet -imtiyazlar toplumun diğer katmanları için aynı dercede mevcut değildir- sağlamaktadır. Fakat üniversite bu imkânı sadece tüketim toplumu üyeliğine henüz kabul edilmiş olanlara ve zorunlu okullaşmanın bir benzerine ihtiyaç duyanlara vermektedir.

Günümüzde okul sistemi tarih boyunca güçlü kiliseler için geçerli olan üç işlevi yerine getirmektedir. Okul hem toplum mitinin kaynağı, hem bu mitin tezatlarının kurumsallaştırılması ve hem de mit ile gerçeklik arasında uyumsuzluğu tekrar üretecek ve gizleyecek olan ritüel mekânıdır. Bugün okul sistemi ve özellikle de üniversite mitinin eleştirisi için geniş imkânlar oluşmakta ve kurumsal çarpıklıklara karşı isyan bir koşul olarak belirmektedir. Fakat mit ve kurum arasındaki temel zıtlıklar için tolerans talep eden ritüel hâlâ büyük oranda değişmemiştir; ne ideolojik eleştiri ne de sosyal hareket yeni bir toplum meydana getirebilecektir. Sadece merkezi toplum ritüelinin ve bu ritüelin reformunun büyüsunü bozma ve ondan ayrılmak suretiyle radikal bir değişiklik meydana getirilebilir.

Amerikan üniversitesi, dünyada şimdiye kadar bilinen dört bir yandan kuşatıcı üyeliğe kabul edilme töreninin son sahnesi haline gelmiştir. Tarihte hiçbir toplum ritüel ya da mit olmaksızın hayatını devam ettirememiştir. Fakat bizimki; aptalca, korunmakta ve yıkıcı olan, üstelik pahalı bir kabul törenine ihtiyaç duyulanların ilki ni oluşturmaktadır. Çağdaş dünya medeniyeti de, eğitim adına temel kabul töreni ritüelini rasyonelleştirmeye ihtiyaç duyan medeniyetlerin ilkidir. Öncelikle, bireysel öğrenmenin de toplumsal eşitliğin de okullaşma ritüeliyle artırılmayacağını anlamadıkça eğitimde bir reform söz konusu olamaz. Okullarda ne öğretildiği söz konusu olmaksızın, zorunlu kamu okullarının kaçınılmaz bir şekilde böylesine yoz bir toplum oluşturacağını anlamadıkça tüketim toplumu olmaktan öteye geçemeyiz.

Önerdiğim mitleri kırma projesi sadece üniversiteyle sınırlı kalmamalıdır. Tamamlayıcı bir parçası olan sistemi dikkate almak-sızın üniversiteyi reforma tabi tutmak, New York'daki şehir yenilemesini on ikinci kattan yukarılara doğru gerçekleştirmek gibi bir şeydir. Günümüzdeki pek çok üniversitenin düzeyiyle ilgili reform, çok katlı gecckondu yapılarına benzemektedir. Zorunlu eğitime muhatap olmadan büyüyen bir nesil, üniversiteleri tekrar yapılan-dırmaya muktedir olacaktır.

Kurumsallaştırılmış Değerler Miti

Okul sonsuz tüketim miti 'nin de başlatıcısıdır. Bu modern mit kaçınılmaz olarak bazı değerleri üreten sürece duyulan inanca dayanmaktadır. Bu da beraberinde üretim için gerekli olan talebi meydana getirmektedir. Okul bize öğretimin öğrenmeyi ürettiğini öğretmektedir. Okulun varlığı okullaşma talebini doğurmaktadır. Bir kez, okula ihtiyaç hissettiğimizde, çalışmalarımız diğer uzman kurumlarda söz konusu olan müşteri ilişkilerinin şeklini alma eğilimi gösterir. Kişinin kendini eğitebileceğine duyulan inanç sona erdiğinde bütün profesyonellik dışı çalışmalara şüpheyile bakılmaya başlanmaktadır. Okullarda, değerli bir eğitimin okula devam neticesinde oluşacağı; eğitimin değerinin verilerle artacağı ve sonunda bu değer not ve sertifikalarla ölçülebileceği ve dökümanlaştırılabileceği öğretilmektedir.

Gerçekte, öğrenme edimi başkalarının yönetimine en az ihtiyaç duyulan bir insan etkinliğidir. Çoğu öğrenme edimi bir öğretimin sonucu değildir. Daha ziyade, anlamlı bir oturumda engellenmeden gerçekleştirilen katılımın bir sonucudur. Pek çok insan en iyi 'onunla -öğreneceği şeyle birlikte- olmak' suretiyle öğrenme işini gerçekleştirmektedir. Bununla beraber, okul insanların kendi bireysel kavrama gelişimlerini ayrıntılı plânlama ve amacına göre kulanmayla ilişkilendirmektedir.

İnsan, bir kez okulun bir ihtiyaç olduğunu kabul ettiğinde, diğer kurumlar için de artık kolay bir av haline gelmektedir. Genç insanlar, kendi hayal güçlerinin müfredatın sunduğu eğitimle şekil-

lendirilmesine izin vermektedirler ve her çeşit kurumsal plânlamaya karşı şartlandırılmaktadırlar. ‘Eğitim’ bu insanların hayal güçlerinin sınırlarını daraltmaktadır. Onlar açığa çıkarılamazlar. Fakat umutlarıyla beklentilerini değiştirmeleri öğretildiğinden dolayı sadece aldatılmaktadırlar. Eğitimden geçmiş insanlar diğer insanlardan ne umabilecekleri kendilerine öğretilmiş olduğundan dolayı artık şaşkınlığa uğratılamazlar. Bu, bir başka insan ya da makine için söz konusudur.

Bu, zorunluluk olarak kabul edildiğinde sorumluluğun kişiden kuruma geçmesi toplumsal gerilemeyi kaçınılmaz hale getirmektedir. Böylelikle Alma Mater’e karşı isyanlar, sık sık onu kendi kişisel öğrenmeleriyle diğerlerini etkilemek ve sonuçları karşısında sorumluluğu almaya cesaret etme yerine sık sık onu kendi yeteneğine dönüştürmektedir. Bu yeni bir Oedipus hikâyesini anımsatmaktadır: Çocukları dünyaya getirmek amacıyla ‘annesiyile’ cinsel ilişkide bulunan Oedipus, öğretmen’dir. Öğretilmeye alışan, hatta öğretimi kendi varoluş sebebi sayan bir kişi emniyetini zorunlu eğitimde aramaktadır. Bir süreç sonucunda profesyonellik bilgisine eren bir kadın bunu diğerlerinde tekrar üretmeyi istemektedir.

Değerlerin Ölçülmesi Miti

Okulun aşıladığı kurumsallaştırılmış değerler sayılarla ifade edilmektedir. Okul, genç insanları, hayalgüçlerinin ve gerçekten de insanın kendisinin dahil olduğu herşeyin ölçülebileceği bir dünyanın mensubu haline getirmektedir.

Fakat, bireysel gelişme ölçülebilir bir meta değildir. O, ne herhangi bir çeşit baskıya ya da herhangi bir müfredata karşı ölçülebilir ne de bir başka kişinin başarısıyla karşılaştırılabilen disiplin altındaki muhalifler arasında gelişebilir. Böylesi bir öğrenmede kişi diğerlerine sadece gıpta edebilmekte ve onların ayrıntılı özelliklerini değil, ancak yüzeysel görüntülerini taklit etmektedir. Değer verdiğim öğrenme, ölçülemeyen tekrar yaratmadan oluşmaktadır.

Okul, öğrenimi konulara ayırmakta ve böylece çocukları bu önceden hazırlanmış müfredat içine gömmeye ve uluslararası skala

üzerinde sonuçları değerlendirmeye kalkışmaktadır. Kendi gelişmelerinin değerlendirilmesi için diğerlerinin standartlarına boyun eğen insanlar bir süre sonra aynı kuralı kendilerine de tatbik etmeye başlamaktadırlar. Bu kişiler artık kendi yerlerine konulmamak zorundadır. Fakat herşey yerli yerine oturuncaya kadar kendilerini atandıkları mevkilerine yerleştirmekte, elde etmeleri öğretilmiş olan uygun yerlere kurulmakta ve bu süreç içerisinde herkesi ve meslektaşlarını da yerli yerine yerleştirmektedirler.

Mevki elde etmek amacıyla okullaştırılmış insanlar, ölçülemez yaşantıların ellerinden kayıp gitmesine müsaade etmektedirler. Bu kişiler için, ölçülemez olan, ikincil plâna düşmekte ve aynı zamanda, tehlike ve tehdit oluşturmaktadır. Kendi yaratıcılıkları ellerinden alınmamalıdır. Eğitimle, kendilerine ait olanı 'yapmayı' ya da 'kendileri' olmayı öğrenmemişlerdir. Sadece ne yapılmışsa onu değerlendirmektedirler.

İnsanlar, bir kez değerlerin üretilip ölçülebileceğine dair kendilerine öğretilmiş olan fikre sahip olduklarında her çeşit rütbeyi kabul etme eğilimi göstermektedirler. Ulusların gelişimi ile ilgili bir skalanın yanı sıra çocukların zekâ gelişimleri için de bir skala söz konusudur ve barışa doğru olan süreç bile kelle sayımına göre hesap edilebilmektedir. Okullaştırılmış bir dünyada, mutluluğa giden yol 'bilinçli' tüketiciler için hazırlanmış indekslerden geçer.

Paketlenmiş Değerler Miti

Okul, diğer ticari mallar gibi aynı yapıya sahip aynı sürece göre uyarlanmış olan bir eşya satmaktadır: Müfredat. Her okulun müfredatının saptanmasına sözde bilimsel bir araştırma ile girişilir. Eğitim mühendisleri başarı için gereken alet-edevatı tespit ederler, tabi bütçe ve tabuların belirlediği çerçeve içerisinde. Mümessil-öğretmen bitmiş ürünün dağıtımını; 'sınıflandırılmamış', 'öğrenciye göre dizayn edilmiş', 'takım öğretimi', 'görsel yardım' ya da 'konu merkezli' olabilecek bir sonraki modele hazırlık için gerekli datayı hazırlamak amacıyla gösterecekleri reaksiyonlara dikkatli bir şekilde incelenmiş ve grafiği çıkarılmış olan tüketici öğrenciler için gerçekleştirmektedir.

Müfredat, üretim sürecinin sonucu itibariyle diğer modern ürünlere benzemektedir. Bu, bir grup plânlanmış önem, değerler paketi, sahip olduğu 'dengeli cazibenin' üretiminin maliyetini karşılamak amacıyla geniş kitlelere sunan bir metadır. Tüketici öğrencilere arzu ve isteklerini pazarlanabilir değerlere boyun eğdirmeleri öğretilmektedir. Böylece, yönlendirildikleri iş kategorisinde yer almalarını sağlayacak notlar ve sertifikalar yardımıyla tüketim araştırmalarının tahminlerine göre hareket etmedikleri takdirde, kendilerini suçlu hissedeceklerdir.

Eğitimciler, müfredatın maliyetiyle orantılı şekilde artan eğitim masraflarını öne sürerek daha pahalı öğretim programını mazur gösterebilmektedirler. Bu işlem, 'İş onu gerçekleştirecek mevcut kaynaklarla büyür.' diyen Parkinson Yasası uygulamasına dayanmaktadır. Bu kanunun doğruluğu, tüm okul seviyelerinde kanıtlanabilir. Örneğin, kişi başına harcamaları Birleşik Devletler'in -Birleşik Devletler'de okuma zorluklarının ana sorun haline geldiği- 1950 yılındaki seviyesine yaklaşan Fransız okullarında okuma zorlukları önemli bir konuyu teşkil etmektedir.

Gerçekte, sağlıklı öğrenciler kendilerinin nereden bakılırsa bakılsın güdüldüklerini gördüklerinde okula karşı direniyorlar. Bu direnç kamu kolejinin otoriter yapısından ya da bazı bağımsız okulların ayartıcılığından dolayı değildir. Fakat her okulda yerleşik olan temel yaklaşım: bir kişinin hükmünün, diğer bir kişinin neyi ve ne zaman öğrenmek zorunda olduğunu belirleyebilmesinden dolayıdır.

Kendi Kendine Devam Eden İlerleme Miti

Öğrenme edimi sonunda, ortaya çıkması beklenen faydalarda söz konusu olabilecek düşüşte bile, paradoksal olarak, kişi başına eğitim maliyetinin yükselişi öğrencinin değerini kendisinin ve piyasanın gözünde artırmaktadır. Herhangi bir maliyet karşısında, okul öğrenciyi, rekabet edilebilir müfredat tüketimi seviyesini artırmaktadır. Öğrencileri okula devam etmeleri yönünde motive etmek için yapılan harcamaların maliyeti, öğrenci piramidi tırmandıkça birdenbire yükselmektedir. Daha yüksek seviyelerde yeni futbol

stadyumları, ibadethaneler ya da programlar, uluslararası eğitim olarak adlandırılarak bu maliyetler gizlenmektedir. Başka hiçbir şey öğretmese bile, okul ilerlemenin değerini öğretir, öğretmektedir: İşleri yapmak için izlenen Amerikan yolu değeri.

Vietnam Savaşı, çağımız mantığına uygun düşmektedir. Bu savaşın başarısı, çok sayıda insanın ucuz mermilerin ortaya koydukları neticelere maruz kalmalarıyla ölçülmüştü. Bu vahşi hesaplama utanılmaz bir şekilde 'insan maliyeti' olarak adlandırılmaktadır. Sadece iş iştir, paranın yükselişi asla sona ermez; savaş da savaştır, ölü bedenlerin hesaplanması asla bitmez. Aynı şekilde, eğitim okullaştırmadır ve bu açık uçlu süreç öğrencilerin devam saatleriyle hesap edilmektedir. Çeşitli süreçler geri döndürülememekte ve kendini haklı çıkarmaktadır. Ekonomik standartlarıyla bir ülke daha zengin hale gelmektedir. Her zaman için bir ulusu yokedici hesaplama standartlarıyla savaşı kazanmaktadır. Toplum, okulun sunduğu standartlarla giderek artan bir şekilde eğitilmiş hale gelmektedir.

Okul programları, eğitimin gelişimci yönüne açtır. Fakat bu açıklık, sabit bir ilgiye neden olsa bile, birinin memnuniyetini sağlayacak şeyleri bilmesi zevkine asla boyun eğmeyecektir. Her bir konu, birbiri peşisıra sunulan tüketime devam etmek amacıyla, eğitimle paketlenmekte ve geçen yıl ambalaj için kullanılan malzeme bu yılki müşteriler için artık kullanım dışı kalmaktadır. Kitap ticareti bu talebi yaratmaktadır. Eğitim reformcuları her bir nesile, en sonuncusu ve en iyisi sözü vermektedir. Halk bu reformcuların sunduklarına yönlendirilmektedir. Hem ne kaçırdığını her zaman için hatırlayan okulu terkedenler ve hem de yeni öğrenci nesli karşısında aşağılık kompleksi duyan mezunlar, ilerleme kandırmacası ritüeli karşısında nerde durduklarını bilmekte ve artan düş kırıklığı açığını 'gelişmekte olan beklentilerin evrimi' olarak adlandıran bir toplumu desteklemeye devam etmektedirler.

Fakat büyüme açık uçlu bir tüketim olarak tasarlandığı için bu sonsuz süreç asla bir olgunluğa yol açamaz. Sınırsız nicelik artışı-na duyulan sadakat organik gelişme imkânını yok eder.

Ritüeller ve Yeni Dünya Dini

Gelişmiş ülkelerde okulu terk etme yaşı yaşam beklentilerindeki artıştan daha yüksektir. Bu iki eğri, on yıllık bir dönemde kesişecek ve 'ölümcül eğitim' ile ilgilenen Jessica Mitford ve meslektaşları için bir problem teşkil edecektir. Bu durum bana kilise hizmetleri için taleplerin arttığı bir dönem olan Geç Ortaçağ'ı ve sonsuz yaşama başlamadan önce papanın gözetimi altında ruhları kötülüklerden arındırmak amacıyla yaratılmış olan 'Araf'ı hatırlatıyor. Mantıksal olarak, bu günahların para karşılığı affedilmesiyle oluşan ticarete ve daha sonra da reforma yönelik bir teşebbüste bulunmaya yol açtı. Sonsuz Tüketim Miti, insanın ebedi yaşam inancının yerini almaktadır.

Arnold Toynbee, büyük bir kültürün çöküşüne, genellikle yeni savaşı sınıfların ihtiyaçlarına hizmet ederken evcilleştirilen emekçi sınıfların geleceği için umudu artıran Yeni Dünya Kilisesi'nin yükselişinin eşlik ettiğini belirtmektedir. Okul çürümekte olan kültürümüzün Dünya Kilisesi olmaya mükemmel bir aday olarak gözükmektedir. Hiçbir kurum okulun katılımcılarını günümüz dünyasındaki sosyal prensipler ve toplumsal gerçekler arasındaki derin uçurumundan daha iyi koruyamamaktadır. Okul seküler, bilimsel ve ölümü inkâr edici olarak modern ruh halinin bir parçasını yansıtmaktadır. Okulun klasik, eleştirel gösterişi onun din karşıtı değilse bile, plüralist görünmesine neden olmaktadır. Okul müfredatı hem bilimi tanımlamakta hem de kendisini bilimsel araştırma olarak adlandıran şey tarafından tanımlanmaktadır. Okul, bireye bir şans daha tanımadan kapılarını onun üzerine asla kapamaz; çare bulucu, yetişkinleri de hesaba katan ve sürekli bir eğitim anlayışı sergiler.

Artık notlandırılmış promosyonun bir ritüeli haline dönüştürüldüğünden okul, toplumsal mitin destekleyicisi olarak hizmet etmektedir. Sonucu belirsiz olan bu ritüele giriş neyin, nasıl öğretileceğinden daha da önemlidir. Kumar gibi insanın iliklerine işleyen ve bir huy halini alan okulun kendisi bir oyundur zaten. Bütün bir toplum Sonsuz Tüketim Miti hizmetine girmektedir. Her yerde, açık uçlu ritüelde adet yerini bulsun diye yapılan katılımın zorunlu

ve zorlayıcı kılınması bir dereceye kadar gerçekleşmektedir. Okul, yarışmacılarını dünyadaki kötülükleri, oyunu oynayamayan ya da oynamayanlar üzerine yıkarak onları ayıplamaya zorlayan uluslararası bir oyunu yönlendirmektedir. Okul bir acemi katolik keşişini gelişimci tüketimin kutsal yarışına dahil etme yanında iman, imtiyaz ve güç tanrıları arasında arabuluculuk yapan akademisyen din adamlarının gönlünü kazanma ritüelidir. Azgelişmişliğin günah keçileri olarak damgalanmış okuldan ayrılanları kurban eden günahdan arınma ritüeline katan bir üyeliğe kabul etme ritüelidir de.

En iyi günlerini başarılı bir şekilde okulda geçirenler bile -bu grup Latin Amerika, Asya ve Afrika'da karşı konulamaz bir çoğunluğu teşkil etmektedir- okullaşmada sergiledikleri gösterişsiz performans nedeniyle kendilerini suçlu hissetmeyi öğrenmektedirler. Meksika'da zorunlu eğitim yasal olarak altı yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Daha kötü ekonomik koşullarda dünyaya gelen çocukların birinci sınıf bir okuma fırsatı elde etmeleri ancak üçte ikisi için geçerlidir. Bunu gerçekleştirirlerse, altıncı sınıfa kadar öğrenim görüp zorunlu eğitimi bitirmek için yüzde dört gibi bir şansa sahip olmaları söz konusudur. Çocuklar orta derecedeki üçüncü bir grup içerisinde dünyaya gelirse, şansları yüzde on ikiye yükselmektedir. Bu kuralların geçerli olduğu Meksika, kamu eğitimi sağlama noktasında diğer yirmi beş Latin Amerika ülkesi arasında daha başarılı bir konumda bulunmaktadır.

Çocuklar, her yerde, eşit olmasa da zorunlu totoda kendilerine bir şans tanındığını ve uluslararası standartların kabul ettiği eşitliğin kendine özgü sefaletlerinin okuldan ayrılmak suretiyle kabul edilmiş olan kendi cezalarını ayırmalamayla birleştirdiğini bilmektedirler. Öğrenciler, artmakta olan beklentilere bağlanan ümit nedeniyle okullaştırılmışlardır ve skolastik lütufdan reddedilmelerini kabul etmek suretiyle okul dışında artan düş kırıklıklarını yaşarlar. Bu çocuklar cennetten kovulmuşlardır. Çünkü bir kez vaftiz edildikten sonra bir daha kiliseye gitmediler. Orijinal günahla doğan bu çocuklar birinci sınıfta vaftiz edilmektedirler. Fakat kendi kişisel hataları neticesinde Gehenna'ya (İbranice'de 'teneke mahalle' anlamına gelmektedir) girerler. Max Weber'in, refahı (malı-mülkü)

kendinde toplayanlara ait olan kurtuluş inancının toplumsal etkilerinin peşinden gittiği gibi, biz de şu anda, bu lütfun, yıllarını okulda harcayanlara hasredildiğini gözlemleyebilmekteyiz.

Ufuktaki Krallık:

Beklentilerin Evrenselleşmesi

Okul, ortaya koyduğu taleplerde ifadesini bulan tüketicinin beklentilerini, üreticinin ritüelinde vurgulanan inançlarıyla birleştirmektedir. Bu, dünya genelinde kullanılan toplu dua, ilgili bir terim olan 'kargo kültü'dür. Kalıntıları 1940'lı yıllarda Melanezya'da (Avustralya'nın Kuzeydoğusunda ada grubu) tamamen ortadan kalkmış olan bu kültürte, çıplak gövdeleri üzerine siyah bir örtü giydikleri taktirde, İsa'nın inanan her kişiye bir buzluk taşıyan buharlı bir tencere, bir pantolon ve bir dikiş makinesiyle geleceği üyelere aşılardı.

Okul, öğrencinin her şeye gücü yetme konusundaki eksiklik duygusuyla büyümesini, öğretmene aşağılayıcı bir bağıllıkta bulunma gerekliliği ile birleştirmektedir. Bu ritüel, melon şapkalıların katı iş tabiatına göre plânlanmaktadır. Bunun amacı, zavallı ve malınamülküne el konulmuş insanlar grubu için bir umut ışığı olan ve asla sona ermeyecek tüketimin dünyasal bir cennet mitini övmektir.

Bu dünyevi beklentilerin salgın hastalığı tarih boyunca, özellikle koloniler ve tüm kültürler içerisindeki marjinal gruplar arasında ortaya çıkmıştır. Roma İmparatorluğu içerisindeki Yahudiler'in Essenes ve Yahudi mesihleri, Reform zamanındaki serflerin (derebeyi yanında çalışan tarım işçileri) Thomas Münzer'i, Paraguay'dan Dakota'ya kadar malları-mülkleri ellerinden alınmış yerlilerin benzer dansları vardı. Bu tarikatlar bir mürid tarafından yönlendirilirdi ve verdikleri sözleri sadece birkaç kişi için sınırlandırılırdı. Diğer taraftan, krallığın okul tarafından sebep olunan beklentinin peygamberi yoktur, anonim ve yerel olmaktan ziyade evrensel bir nitelik taşımaktadır. İnsanoğlu kendi mesihinin yaratıcısı haline gelmiştir. Krallığı için gelişimci mühendisliğe (yaratıcılığa) boyun eğenlere, bilimin sınırsız ödülü sözünü vermiştir.

Yeni Yabancılaşma

Okul, sadece Yeni Dünya'nın dini değil, aynı zamanda, dünya'nın en hızlı gelişen iş sektörüdür. Tüketicilerin üretilmesi, ekonominin büyüyen önemli sektörleri arasında yerini almıştır. Zengin ülkelerde üretim maliyetleri düştüğünden, denetim altına alınmış tüketim için üretilen insana yatırım yapılmaktadır. Geçen on yıl zarfında, okul sistemiyle doğrudan bir bağlantı içerisindeki sermaye yatırımları, savunma için yapılan harcamalara göre daha hızlı bir artış göstermiştir. Silahsızlandırma, eğitim endüstrisinin ulusal ekonominin merkezine oturmasıyla bu süreci hızlandıracaktır. Okul tarafından gerçekleştirilen tahribat ortaya konulmadığı ve geçici tedbirlerin maliyeti artmaya devam ettiği sürece yasalarla belirlenmiş israf için sayısız fırsatlar ortaya çıkacaktır.

Tam gün öğretim işiyle meşgul olanları tam gün derslere devam edenlere eklediğimizde, üst yapı olarak adlandırılan şeyin, toplumun temel işçisi haline geldiğini farkedebiliriz. Birleşik Devletler'de altmışiki milyon insan okullardadır ve toplam seksen milyon kişi çalışmaktadır. Bu durum, geleneksel olarak -daha çok, temel kural olarak anlaşılan- diğer düzensizliklerin ekonomik ve siyasal devrimle düzeltilinceye kadar okulsuzlaştırma sürecinin ertelenmek zorunda olduğunu söyleyen Yeni Marksist analizciler tarafından göz ardı edilmektedir. Okul, bir endüstri olarak anlaşılırsa, devrim stratejisi gerçekçi bir şekilde plânlanabilir. Marx'a göre, ticari metalar için üretim taleplerinin maliyeti o kadar da önemli değildir. Bugün pek çok işçi, sermayeyi yoğun bir şekilde kullandıran endüstri tarafından tatmin edilebilecek taleplerin üretimiyle meşguldür. Bunların çoğu da okullarda gerçekleştirilmektedir.

Geleneksel anlamda yabancılaşma, insanı yaratmak ve tekrar yaratılma fırsatından alıkoyan, işin, ücretli iş haline gelişinin doğrudan bir sonucuydu. Şimdi genç insanlar, okulda piyasada yer alacak bir meta olarak tasarlanan kendi bilgilerinin hem üreticisi hem de tüketicisi olmaya yeltenirken, okul tarafından yabancılaşma öncesi bir hazırlığa maruz kalmaktadırlar. Okul, yaşama hazırlığı yabancılaştırmakta böylece öğrenciler gerçek eğitimden ve yaratıcılıktan yoksun bırakılmaktadır. Okul öğretilmeye ihtiyaç duymayı

öğreterek, yaşamın yabancılaştırıcı kurumlarına hazırlık yapmaktadır. Bu ders bir kez öğrenildiğinde, insanlar bağımsızlaşmaya doğru olan gelişim dürtüsünü yitirmektedir. Bu insanlar artık benzer konulara karşı ilgi duymazlar ve kurumsal tanımlamayla önceden saptanmadığında, yaşamın sunduğu sürprizlere kendilerini kapatırlar. Okul, dolaylı ya da dolaysız olarak nüfusun büyük bir bölümünü çalıştırmaktadır. Okul, ya insanları yaşama bağlamakta ya da bazı kurumlarda çalışmalarının uygun olacağına onları inandırmaktadır.

Yeni dünya kilisesi olan okul, hem uyuşturucunun temin edilmesine hem de insanın, yaşam süresince işinde hizmet eden bir bilgi endüstrisidir. Bununla beraber, okulsuzlaştırma, insanoğlunun özgürleşmesine yol açacak bir hareketin temellerini teşkil etmektedir.

Okulsuzlaştırmanın Devrimci Potansiyeli

Elbette ki, okul, amacı insanoğlunun dünya görüşünü şekillendirmek olan tek modern kurum değildir. Aile yaşamının, askerliğin, hastalıkla mücadelenin ve medyanın gizli müfredatı insanın dünyasını -düşüncesini, dilini ve taleplerini- kurumsal olarak yönetmede etkin bir role sahiptir. Okul, eleştirel yargı oluşturma birincil işlevine sahip olduğuna inanıldığından dolayı, insanları daha derinden ve daha sistematik bir şekilde köleleştirmektedir. Okul, paradoksal olarak, önceden sunuma hazırlanmış bir sürece bağımlı olan kişinin kendisi, başkaları ve doğa hakkında bilgi edinmeyi denemek suretiyle bu amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Okul bizi öylesine kapıp kuşatır ki, hiçbirimiz ondan bizi rahat bırakmasını bekleyemiyoruz.

Sözümüne devrimci geçinen pek çok kişi okulun kurbanı olmaktadır. Bu kişiler 'özgürleşmeyi' bile kurumsal sürecin bir ürünü olarak görmektedirler. Kişi, kendini okuldan özgürleştirmek suretiyle bu yanılsamaları ortadan kaldıracabilecektir. Pek çok öğrenme ediminin hiçbir öğretmeye gereksinim duymadığı yolundaki bulgu manipüle edilemez. Herbirimiz birey olarak, kendi okulsuzlaştı-

mamızdan sorumluyuz ve sadece bizler bunu başarabilecek güce sahibiz. Hiçkimse okullaştırmadan kendisini özgürleştiremediği için mazur görülemez. İnsanlar -en azından bazıları- kurulu kiliseden kendilerini özgürleştirmedikleri sürece bu krallıktan kendilerini kurtaramayacaklardır. İnsanlar, zorunlu eğitimden özgürleşinceye kadar, gelişimci tüketimden de kendilerini kurtaramayacaktır.

Hepimiz hem üretim hem de tüketim açısından okullaşmanın kapsamında bulunmaktayız. İyi öğrenmenin içimizde üretilebileceği ve üretilmesi gerektiğine ve aynı etkiyi başkalarında oluşturmaya batıl bir şekilde inandırılmaktayız. Okul kavramından uzaklaşma teşebbüsümüz, sınırsız tüketimden ve diğer insanların kendi iyilikleri için güdülmeleri yönündeki çarpık varsayımlardan feragat etmeyi denediğimizde, kendi içimizde bulacağımız direnmeyi ortaya çıkaracaktır. Hiçkimse, okullaşma sürecinde yer alan başkalarının sömürsünden tam manasıyla kurtulamaz.

Okul, hem en büyük ve hem de anonim bir işverendir. Gerçekten de okul loncaları, fabrikaları ve anonim şirketleri takip eden yeni bir çeşit teşebbüsün en mükemmel örneğini teşkil etmektedir. Ekonomiye hakim olan çok uluslu şirketler, günümüzde tamamlanma sürecini yaşamaktadırlar ve belki de, bir gün uluslarüstü olarak plânlanmış hizmet birimleriyle yer değiştireceklerdir. Bu teşebbüsler, her bireyin tüketim eyleminde bulunmayı zorunlu hissedeceği şekilde hizmetlerini sunmaktadırlar. Bu teşebbüsler uluslararası standardizasyona sahiptirler ve zaman zaman hizmetlerinin değerini tekrar gözden geçirerek her yerde yaklaşık olarak aynı düzenle çalışırlar.

Yeni taşıtlara ve otobanlara dayanan 'ulaşım' öğeleri, devlet tarafından üretilmiş olsun ya da olmasın konfor, prestij, hız ve araç-gereç için aynı şekilde kurumsal olarak önceden kullanıma hazırlanmış ihtiyaca hizmet etmektedir. 'Tıbbî tedavi' araçları, hizmetin karşılığı devlet ya da kişi tarafından karşılanan bir çeşit özel sağlığı tanımlamaktadır. Diploma elde etmek amacıyla notlandırılmış terfi, okulu kimin yönettiği önem arzetmeksizin nitelikli insan gücünün aynı uluslararası piramidinde bir yer edinmeye çalışan öğrencinin bu amacı için uygundur.

Tüm bu durumlarda iş gizli bir kâr oluşturmaktadır. Özel bir araba sürücüsü, hastaneye yatırılmaya boyun eğmiş bir hasta ya da sınıftaki bir öğrenci yeni bir işçi sınıfının parçası olarak görülmelidir. Okulda başlayan ve aynı anda, sömüren ve sömürülen konumunda olan öğretmenler ve öğrencilerce farkına varılan özgürleşme hareketi, geleceğin devrimci stratejilerinin habercisi olabilir. Okulsuzlaştırmanın radikal bir programı, zorunlu 'sağlık', 'refah', ve 'güvenlik'te önemli bir rol oynayan sosyal sisteme karşı meydan okumaya gerek duyulan yeni bir devrim modelinde gençliği eğitebilir.

Okula karşı isyanın taşıyacağı riskler önceden tahmin edilemez. Fakat bu riskler diğer herhangi belli başlı bir kurumda başlayacak devrimin riskleri kadar korkunç değildir. Okul bir ulus-devlet ya da büyük bir şirket kadar kendi güvenliğini koruyacak bir organizasyona sahip değildir. Okulların buyruğundan kurtuluş kansız olabilir. Okul kaçaklarından sorumlu yetkililer, onların mahkemedeki müttefikleri ve iş bulma kurumundaki yandaşları bireysel suç işleyenlere, özellikle de fakir bireylere karşı sert önlemler alabilir. Fakat bir kitle hareketi karşısında bu önlemlerin etkili olması söz konusu değildir.

Okullar sosyal bir problem halini almıştır. Her taraftan saldırıya uğramaktadır. Halklar ve onların hükümetleri tüm dünyada geleneksellik dışı deneyimlere sponsörlük yapmaktadırlar. Okula karşı duyulan inancı devam ettirmek için, olağandışı istatistikî araçlardan faydalanmaktadırlar. Bazı eğitimcilerin ruh hali Vatikan Konsili'nden sonra Katolik papazlarda görülen ruh halini yansıtmaktadır. 'Özgür okul' olarak adlandırılan öğretim programı insanların topluca yaptığı dualara benzemektedir. Öğretmenlerini seçmede söz söyleme hakkına sahip olmak yönündeki yüksek okul öğrencilerinin talepleri, kendi papazlarını seçme talebinde bulunan papazlık bölgesi sakinlerinin talepleri kadar açıktır. Fakat önemli bir azınlık okullaşmaya karşı inancını yitirdiğinde okul için tehlike daha da büyük olmaktadır. Sadece mal ve taleplerin birlikte üretimi üzerine bina edilmiş olan ekonomik düzenin devamı değil, fakat aynı zamanda, içerisinde okul tarafından paylaşılan öğrencilerin

bulunduğu ulus-devlet üzerine bina edilmiş olan siyasal düzenin devamlılığı da tehlikeye girecektir.

Önümüzdeki seçenekler son derece açıktır. Ya sınırsız yatırımı haklı çıkaran bir üretim olan kurumsallaştırılmış öğrenime inanmaya devam edeceğiz, ya da sadece kişisel bir çaba içerisinde görülebilecek olan öğrenme fırsatlarını engelleyen bariyerleri yıkmak amacıyla kullanılması gereken bir yasayı plânlamayı ve yatırımı yeniden keşfedeceğiz.

Bilginin belirli koşullar altında tüketilen değerli bir meta olması-na karşı koyamazsak, toplumumuz giderek bu uğursuz okul bozuntuları ve totaliter bilgi yöneticilerinin egemenliğine girecektir. Eğitim terapistleri, daha iyi eğitim için öğrencilerini ve öğrenciler de öğretmenlerinin diploma yarışının baskısı altında yardım elde edebilmek amacıyla kendilerini daha fazla uyuşturmaktadırlar. Giderek artan sayıda bürokrat, öğretmen olarak poz takınma hevesine kapılacaktır. Okullu bir insanın konuştuğu dil, reklâmcı tarafından kullanılan dildir. Askerler ve polis, eğitimcilerin kılığına bürünerek mesleklerini yüceltmektedirler. Okullaştırılmış bir toplumda savaş ve sivil baskı için mantıklı bir eğitim açıklaması bulunmaktadır. Vietnam modelindeki pedagojik savaş giderek sonsuz bir sürecin en üst değerini insanlara öğretmenin biricik yolu olarak mazur gösterilecektir:

Baskı, mekanik mesihin gelişini hızlandırmak amacıyla bir görev çabası içerisinde görülecektir. Giderek daha fazla ülke Brezilya ve Yunanistan'da uygulamaya konan pedagojik işkenceden faydalanacaktır. Bu pedagojik işkence, bilgi almak ya da sadistlerin ruhsal ihtiyaçlarını tatmin etmek amacıyla kullanılmıyor. Bu işkence, bütün bir toplumun bütünlüğünü ortadan kaldırmak ve halkı teknokratlar tarafından icad edilmiş öğretimlerin plâstik materyalleri haline getirmek üzere, gelişigüzel yapılan bir teröre dayanmaktadır. Kendimizi şu anda yürürlükte olan pedagojik kibirden kurtarmayı başaramadıkça, bu zorunlu öğretimin yıkıcı ve gelişimci doğası onun bizi mahvetmesine yol açacaktır.

Pek çok insan, şu anki üretim eğilimlerinin çevreye yönelik çetin yıkıcılığının farkına varmaktadır. Fakat bu eğilimleri değiştir-

mek için bireyler sadece sınırlı bir güce sahiptir. İnsanların okulda başlayan idare edilmeleri, geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaşmıştır ve pek çok kişi hâlâ bunun farkında değildir. III. Henry Ford'un daha az zehirli arabalar önermesi gibi bu insanlar da hâlâ okul reformunu desteklemektedirler.

Daniel Bell, bulunduğumuz dönemin kültürel ve toplumsal yapılar arasındaki en üst düzey karşılıklıla karakterize edildiğini söylemektedir. Biri felâketler doğuran davranışlara, diğeri de teknokratik karar almaları kendisini adamaktadır. Bu durum, modern okulları -ama yine de yeni okulları öneren- tanımlayan hemen hemen her şeyi onaylamadığını belirtmeye zorlanmış hissedenden pek çok eğitim reformcusu için doğruluk arzetmektedir.

Thomas Kuhn, Bilimsel Devrimlerin Yapısı isimli eserinde böylesi bir uyumsuzluğun kaçınılmaz olarak yeni bir kavramsal paradigmanın ortaya çıkışını takdim ettiğini ileri sürmektedir. Bu gerçekler, serbest düşüşü, gözlemleyen, Ptolemaic (Ptolemaic system-Batlamyus düzeni; eskiden dünyanın evrenin merkezi olduğuna, güneşin, yıldızların ve gezegenlerin ise, dünyanın çevresinde döndüğü inancına dayanan sistem. Ç.N) dünya görüşüne uymayan yeni teleskopu kullanan kişilerce haber verilmiştir. Birdenbire, Newtonian paradigma kabul edildi. Günümüzdeki pek çok genç insanı karakterize eden uyumsuzluk, davranış olarak o kadar da kavranmış değildir -tolerans sahibi bir toplumun neye benzemeyebileceği hakkındaki his-. Bu uyumsuzluk hakkında şaşırtıcı olan şey, ona toleranslı davranmaya pek çok insanın hazır olmasıdır.

Birbirleriyle bağdaşmayan amaçları sürdürebilecek bu gücün açıklanmaya ihtiyacı vardır. Max Gluckman'a göre, her toplum böylesi uyumsuzlukları üyelerinden gizlemek amacıyla bir takım prosedürlere başvurur. Gluckman, bunun ritüelin amacı olduğunu ima etmektedir. Ritüeller, toplumsal prensip ve organizasyonlar arasındaki ayrılıkları ve uyuşmazlıkları bile üyelerinden saklayabilmektedir. Dünyasını şekillendiren güçlerin üyeliğine kabul edilmiş olan kişi, bu kabul ediliş sürecinin ritüel karakterinin bilinçli olarak farkında olmadığı sürece, kabuğunu kırıp yeni bir dünya yaratamaz. Okulun, gelişimci tüketiminin -ekonominin ana kaynağı-

şekillendirdiği ritüellerin farkına varmadığımız sürece bu ekonominin kabuğunu kıramaz ve yeni bir ekonomi meydana getiremeyiz.

4. TOPLUMSAL KURUMLARIN GÖRÜNÜMÜ

Zengin ve fakire aynı şekilde satılmak zorunda olan pek çok ütopyacı tasarımlar ve geleceğe ait senaryolar, yeni ve maliyeti yüksek teknolojilerden söz etmektedir. Herman Kahn, Venezuela'da, Arjantin'de ve Kolombiya'da öğrencilerle ilgili bir dizi araştırmalar yapmıştır. Sergio Bernardes'in 2000 yılı Brezilyası için kurduğu hayale göre o zaman köhne füze bataryaları jet limanları, 1960'ların, 1970'lerin şehirlerinin alt-üst olacağı şu anki Birleşik Devletler'de mevcut olan makinelerden daha yenileri parıldayacaktır. Buckminster Fuller'den ilham alan gelecekçiler daha ucuz ve daha egzotik araç-gereçlere bel bağlamışlardır. Açıkcası, bize az araçla çok iş yapmamızı sağlayacak yeni, muhtemel teknolojinin süpersonik ulaşımdan ziyade hafif metrolar, yatay yerleşimden ziyade dikey yerleşim plânı kabul edilmesini hesaba katmaktadırlar. Günümüzün tüm gelecekçi plânlamacıları kaçınılmaz toplumsal sonuçlarla (birkaç kişinin imtiyazı haline gelecek olan mal ve hizmetleri, giderek artan bir şekilde tüm insanoğlunun daha çok talep etmesi) yüz yüze gelmeyi reddederken, teknik olarak mümkün olanları ekonomik olarak uygulanabilir hale getirmeye çalışmaktadırlar.

İnanıyorum ki, arzu edilebilir bir gelecek, tüketim yaşamı üzerinde baştan sona plânlanmış etkin bir yaşamı seçmemize, sadece yapıp yapmamamızı, üretip tüketmemizi sağlayacak bir yaşam modelini devam ettirmekten ziyade, bunu bizim kendiliğinden, bağımsız, birbiriyle ilişkili olmamızı temin edecek bir yaşam modeline

bağlıdır. Gelecek, yeni ideolojiler ve teknolojiler geliştirmemizden ziyade, daha çok etkin bir yaşamı destekleyen kurumları seçimimize bağlıdır. Teknolojik kaynaklarımızı, tercihen böylesi büyümekte olan kurumlara yatırım olarak değerlendirme isteği kadar; alışkanlıklardan ziyade kişisel gelişimi destekleyen kurumları tanıma-mıza yol açacak bir dizi kritere ihtiyacımız vardır.

Modellerden biri, çağdaş dönemi hemen hemen tanımlar gibi karakterize etmesine rağmen, yapılacak seçim her ikisi de belirli mevcut kurumlarda örneklendirilen birbirine zıt iki kurumsal model arasındadır. Bu baskın modeli, 'manipüle edici model' olarak adlandırmayı önereceğim. Diğer model ise sadece şüpheli bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Ona uygun olan kurumlar daha önem-sizdir. Bununla beraber, bu iki modeli, daha arzu edilebilir gelecek için gözönüne alıyorum. Bu modelleri 'samimi' buluyor ve bunları kurumsal spektrumun sol tarafına yerleştirmeyi öneriyorum. Böylece, her ikisi de noktalar arasında gidip gelen kurumlar olduklarını göstereceklerdir. Bunlar aktiviteyi kolaylaştırmaktan üretimi organize etmeye doğru değişirken tarihi kurumların nasıl renk değiştirdiklerini ortaya koyacaklardır.

Genellikle, soldan sağa hareket eden böylesi bir spektrum toplumsal kurumları ve onların modellerini tanımlamada değil, insanoğlunu ve onun ideolojilerini karakterize etmede kullanılmıştır. İnsanoğlunun bireysel ya da gruplar halinde kategorileştirilmesi, meselenin yatışmasından ziyade daha da şiddetlenmesine yol açar. Yaygın olmayan bir modaya karşı itirazlar yükselir. Fakat böyle yapmakla tartışmanın terimlerini kısır bir alandan verimli bir sahaya çekmeyi ümit ediyorum.

En etkili modern kurumlar, spektrumun sağ tarafında toplanmışlardır. Şerifin hakimiyetinden FBI'inkilere ve Pentagon'a geçen kanun gücü orada bulunmaktadır. İş öldürme olan modern savaş, son derece profesyonel bir teşebbüs halini almıştır. Sergilediği icraatın etkililiği 'kelle hesabıyla' ölçülen bir noktaya dek ulaşmıştır. Barışı devam ettirme potansiyeli Amerikan ulusunun sınırsız ölüm saçan gücünün dost ve düşmanlarını ikna etme kabiliyetine bağlıdır. Modern mermiler ve kimyasallar o derece etkilidir ki, bir kaç sent değerinde-

ki bu nesneler, niyeti öldürmek olan müşterilere dağıtılmaktadır. Fakat bu dağıtım işinin maliyeti baş döndürücü bir şekilde yükselmektedir. Ölü bir Vietnamlı'nın maliyeti 1967 yılında 360.000\$'dan 1969 yılında 450.000\$ yükselmiştir. Bir skala üzerindeki ekonominin ırk katliamına yaklaşımı, modern savaşı ekonomik olarak cazip hale getirecektir. Savaşta yatırımın geri dönüşü daha açık bir hale gelmektedir. Ölen Vietnamlılar'ın sayısı ne kadar artarsa, Birleşik Devletler dünyada o kadar çok düşman kazanacak. Birleşik Devletler, bir başka savaşın yan etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla sonuçsuz bir çaba yaratmak için daha fazla harcama yapacaktır.

Spektrumun bu aynı ucunda müşterilerinin manipülasyonunda uzmanlaşan toplumsal temsilcilikleri görmekteyiz. Askeriye gibi, eylemlerinin kapsamı artarken amaçlarına muhalif etkiler geliştirme eğilimi göstermektedirler. Bu toplumsal kurumların eş değerde karşıt yönde üretkenlikleri söz konusudur. Fakat bu biraz daha zor görünüyor. Bu paradoksal etkiyi gizlemek için, sağaltıcı ve sevecen bir imaja sahipmiş gibi gözükmektedirler. Örneğin, iki yüzyıl öncesine kadar hapishaneler idam edilinceye, sakatlanıncaya, öldürülünceye ya da sürgün edilinceye kadar bir kişiyi gözaltında tutmanın bir aracı olarak hizmet görürdü ve kimi zaman kasıtlı olarak işkence aracı olarak kullanılırdı. Bir kişiyi hücreye kapatmanın doğru olmadığını o zamanda iddia etmeye başladık. Günümüzde sadece birkaç kişi, bu hapishanelerin suçların hem niteliğini hem de niceliğini artırdığını anlamaya başlıyor. Gerçekte, bunlar sıklıkla gelenek dışı davrananlar nedeniyle yaratılmaktadır. Bununla beraber, çok daha az sayıda insan tımarhanelerin, bakım evlerinin ve çocuk esirgeme kurumlarının aynı şeyi yaptığını anlamış gözüküyor. Bu kurumlar, müşterilerine, ruh hastalarının, yaşlı ya da kimsesizlerin düşkünlük psikolojisini aşılama ve hapishane müdürleri için gelir sağlayan hapishaneler gibi bütün mesleklerin varoluşu için mantıksal bir neden ortaya koymaya çalışmaktadır. Spektrumun bu ucunda bulunan kurumlara üyelik, her ikisi de zorlayıcı olan taahhüt altında kalmakla ya da seçici hizmet gibi iki yolla başarılır.

Spektrumun diğer uç noktasında, dış etkenler olmaksızın ortaya çıkan kullanımla birbirinden ayrılan kamu kurumları bulunmak-

tadır. Telefon işletmeleri, metro, posta işletmeleri, kamu pazarları ve borsalar müşterilerini kandırmak amacıyla zorla ya da tavsiye-ikna ederek yapılan satışlara gereksinim duymaktadırlar. Kanalizasyon sistemleri, içecek su, parklar ve kaldırımlar insanların kendi yararlarına olduğu yolunda herhangi bir kurumsal inandırıcılığa gerek duymayan kurumlardır. Elbette ki, tüm kurumlar bazı düzenlemeler içermektedir. Bir şey üretmekten ziyade kullanım amacıyla varolan kurumların işleyişi, bir yönetime gereksinen işleyişe tabi kurumlardan doğası gereği farklılık arz etmektedir. Kullanımları için kurumların yönetimini gerçekleştirmede faydalanılan kurallar, temelde onların genel ulaşılabilirliklerine mani olacak kötüye kullanımdan sakındırma amacına sahiptirler. Kaldırımlar engellemelerden korunmak zorundadır, içme suyunun endüstriyel kullanımı telefon hatlarımızın bilgisayarca, posta hizmetlerinin reklâmcılar tarafından kötüye kullanılmasını ve kanalizasyon sistemlerimizin endüstriyel atıklarca kirletilmesini sınırlayacak yasal düzenlemelere ihtiyaç duymaktayız. Kamu kurumlarının düzenlenmesi kullanımlarına geçtiğinde kurallar isteksizce bir tüketim ya da katılım gerektirmektedir. Müşteri temin etmenin farklı maliyeti samimi kurumu idare edici kurumdan ayıran karakteristiklerden sadece bir tanesidir.

Spektrumun her iki ucunda da hizmet kurumlarını görmekteyiz. Fakat sağ tarafta, hizmet idare edilmeye zorlanmış ve müşteri reklamcının, saldırının, beyin yıkamanın, hapsedilmenin ya da elektroşokun kurbanı olmuştur. Sol tarafta ise, müşteri özgür bir aracı olarak kalırken, hizmetin resmi olarak tanımlanmış sınırları içersindeki fırsatı artırılmaktadır. Sağ kanat kurumlar, içersinde pek çok ayrıntının ve kurumca sunulan üretim ve uygulama olmaksızın yaşayamayacak olan tüketicileri inandırma amacına yönelik masrafların yer aldığı, son derece büyük bir karmaşıklığa, sermaye ve üretim süreçlerine sahip olma eğilimi göstermektedirler. Sol kanat kurumlar ise, müşteri tarafından başlatılan iletişim ya da işbirliğini kolaylaştıran çalışma ağları olma eğilimdedirler.

Sağ kanadın idare edici kurumları ya toplumsal ya da psikolojik olarak 'alışkanlık yaratıcı' özelliğe sahiptirler. Toplumsal alış-

kanlıklar ya da daha az miktarlar arzu edilen sonuçları sağlamamışsa bu, artan uygulamayı beyan etme eğiliminden ibarettir. Psikolojik alışkanlık ya da ihtiyaç tüketiciler düşkün hale geldiklerinde sürecin ve ürünün daha da artmasıyla sonuçlanmaktadır. Sol kanadı aktif hale geçiren tanımlayan üretim süreçlerinden farklı olan bu ağlar, kendilerinin tekrarlanan kullanımlarının ötesinde bir amaca hizmet etmektedirler. Kişi, bir başkasına birşeyler söylemek istediğinde telefonunu kaldırıp konuşabilir ve arzu ettiği iletişimi bitirdikten sonra ahizeyi yerine koyar. Gençler istisna olmak üzere, kimse karşısındakiyle zevk için telefonu açıp konuşmaz. Telefonun iletişim kurmanın en iyi yolu olmadığına inanırlarsa insanlara mektup yazar ya da onları ziyarete giderler. Okul örneğinde açıkça görebileceğimiz gibi sağ kanat kurumları hem zorunlu tekrar kullanımı davet etmekte hem de başarmanın çeşitli yollarını engellemektedir.

Kurumsal spektrumun soluna doğru kendi alanlarında diğerleriyle rekabet eden girişimleri yerleştirebiliriz. Fakat henüz gerektiği gibi reklâmı dahil etmeye başlamadık. Burada, temizlik işlerini elleriyle yapanları, küçük fırıncıları, kuaförleri ve bazı meslekleri kimi avukatları ve müzik öğretmenlerini buluruz. Solun, merkezi hizmetlerini kurumsallaştırmış, fakat tanıtımını gerçekleştirmemiş kendi işletmesini kuranlardan oluşmaktadır. Bu kişiler, kendi kişisel temasları ve hizmetlerinin karşılaştırılabilir niteliği sayesinde müşteri edinmektedirler.

Hotel ve kafeteryalar, bir şekilde merkeze daha yakındır. Sahip oldukları imajları pazarlamak için büyük miktarda paralar harcayan Hilton gibi büyük hotel zincirleri sık sık, sanki sağın kurumlarıymış gibi bir görünüm kazanırlar. Bununla beraber, Hilton ve Sheraton kurumları genellikle, kiralık odaları yönetmekten daha fazla bir şey sunmaz; aslında, aynı fiyat çerçevesinde benzer kurumlara göre daha az hizmet vermekteler. Aslında, bir hotel işareti bir yol işareti gibi yolcuya işarete bulunur. 'Bir parktaki banktan ziyade bir hotel yatağı tercih etmelisin' demekten ziyade 'Dur, burada senin için bir yatak var.' diye seslenir.

Başlıca temel ürünlerin üreticileri ve pek çok dayanıksız tüketim eşyaları spektrumumuzun ortasında yer almaktadır. Bunlar tür-

le ilgili talepleri yerine getirmekte ve ürünün maliyetine eklemektedir. Piyasa ne olursa olsun dağıtım, reklâm ve özel ambalaj maliyetinin altından kalkabilecektir. Ürün ne kadar basitse (mallar ya da hizmet olabilir) rekabet, o kadar çok ürünün satış maliyetini sınırlandırır.

Pek çok tüketim malı üreticisi, spektrumun daha da sağına kaymıştır. Hem dolaylı hem de dolaysız olarak gerçek satın alma fiyatlarını üretim maliyetinin üstünde artıran aksesuarlar için talepleri artırmaktadır. General Motors ve Ford ulaşım araçları üretmektedir. Fakat, aynı zamanda, daha da önemlisi ulaşım gereksinimi için kamu hizmeti gören taşıtlardan ziyade özel taşıtlar için bir talep olduğunu belirtecek şekilde halkın seçimini manipüle etmektedirler. Yolun sonunda bir fantazi sunarken, bir makineyi kontrol etmek ve son derece lüks bir ortamda yarışma arzusunu satmaktadırlar. Bununla beraber, satışını gerçekleştirdiği şey sadece kullanışsız büyük motorlar, lüzumsuz araç-gereç ya da Ralph Nader ve temiz hava taraftarlarının oluşturduğu lobiler tarafından imalatçılar üzerine kurulan yeni ek ücretler meselesi değildir. Liste fiyatına, gücü artırılmış motorlar, air-condition, emniyet kemerleri ve egzoz kontrolü dahil edilmektedir. Yani fiyat sürücüye açıkça beyan edilmeyen diğer masrafları da içermektedir: Anonim şirket reklâmı ve satış giderleri, yakıt bakımı ve zaman kaybı, metalin sertlik derecesi ve trafik yoğunluğunun yaşandığı şehirlerimizde solunabilir hava kadar sigorta, kredi faizi gibi.

Özellikle, 'kamu' otoban sistemi, toplumsal olarak faydalı kurumlarla bağlantılı tartışmamızla ilgili doğal bir sonuçtur. Arabaların toplam maliyetinin bu ana elemanı doğrudan, benim daha çok ilgilendiğim en sağdaki kuruma yani okula götürdüğünden, daha uzun süreli 'bakımı' hak ediyor.

Yanlış Kullanılan Kamu Hizmetleri

Otoban yapılanması göreceli olarak, spektrumun sol tarafında bulunmaktadır. Fakat burada hem otobanların hem de gerçek kamu hizmetlerinin doğasını açıklığa kavuşturacak bir ayırım yapmak zo-

rundayız. Gerçekte tam anlamıyla kamuya hizmet eden yollar, gerçek kamu hizmetlerini oluşturmaktadır. Maliyeti kısmen halka yüklenen süper otobanlar özel olarak belli kişilerin kullanımına açıktır.

Telefon, posta ve otoban sistemlerinin hepsi birer ağıdır ve hiçbir bedava değildir. Telefon ağına giriş her bir kullanımın ücretli oluşuyla sınırlıdır. Bu oranlar göreceli olarak küçüktür ve sistemin doğasını değiştirmeksizin azaltılabilmektedir. Bu iletişim ağını kullanmayı arzulayan kişilerce evrensel olarak sahip olunmuş bir imkândır türünde tutarlı cümleler kurabilen kişilerce kullanılabilmesine rağmen, telefon sistemini kullanmak iletilen mesaj yüzünden kişi tarafından kısıtlanmaz. Posta işlemleri genellikle ucuzdur. Posta sistemini kullanma maliyeti kâğıt ve kalem fiyatıyla ve biraz daha fazla şekilde yazma eylemiyle sınırlıdır. Bir kişi mektup yazmasını bilmiyorsa yazdırabileceği bir akraba ya da arkadaş bulabilir. San-ki kaydedilmiş bir kaseti postalamak istemiş gibi posta sistemi bu kişinin hizmetindedir.

Otoban sistemi benzer şekilde, sadece araba kullanmasını öğrenen kişilerin hizmetinde değildir. Otoban temelde özel arabaları olanların hizmetine açıkken, telefon ve posta ağı bunları kullanmak isteyen herkesin hizmetindedir. İkincisi gerçek kamu hizmetidir, halbuki birincisi araba, kamyon ve otobüs sahipleri için bir kamu hizmeti niteliği taşımaktadır. Kamu hizmetinin varlık sebebi insanlar arasında iletişimi sağlamaktır. Spektrumun sağında bulunan diğer kurumlar gibi otobanlar da üretim adına vardırılar. Haklarında birşeyler söylediğimiz araba üreticileri, hem özel arabaları hem de bu arabalar için gereken talebi üretmektedirler. Bu üreticiler, aynı zamanda, çok şeritli otobanlar, köprüler ve benzin istasyonları talebini de üretmektedirler. Özel arabalar sağ kanat kurumlarının odak noktasını teşkil etmektedir. Her bir elemanın yüksek maliyeti, temel ürünün özenle hazırlanmasıyla belirlenmektedir. Temel ürünü satmak demek, toplumu bütün bir paket satışa bağlamak demektir.

Otoban sistemini gerçek bir kamu hizmeti olarak plânlamak, aşırı sürat ve bireyselleşmiş konforu birincil ulaşım değerleri sayan kişilere karşı, gidilecek yerin ve trafik akışının onlar için önemli olduğu kişilerin zararına ayırım yapmak anlamına gelmektedir. Seya-

hat edenler için üst düzeyde bir katılımla çok uzak bir ağ ile sadece imtiyaz sahiplerine giriş imkanı sağlayan aç ı arasında fark söz konusudur.

Modern bir kurumun gelişmekte olan uluslara yapılacak transferi, onun kalitesi hakkında olumsuzluğa neden olacaktır. Pek çok yoksul ÷lkede yollar genellikle özel, gıda, eşya ya da insan taşıyan yüksek akslı taşıtların ulaşımına olanak sağlayacak kadar yeterlidir. Bu sınıfa dahil olan bir ÷lke sınırlı kaynaklarını, ÷lkenin her köşesine ulaşımı sağlayacak karayolu ağları inşa etmeye tahsis etmelidir. Yollarda düşük hızla seyredebilen son derece dayanıklı uzun araçların iki ya da üç değişik modelini ithal etmeye kısıtlama getirmelidir. Bu, yedek parçaların bakımını ve depolanmasını kolaylaştıracak, bu uzun araçların gece gündüz çalışmasına imkân sağlayacak ve vatandaşların evlerine ulaşmalarını maksimum bir hızda gerçekleştirilmesine yol açacaktır. Bu durum, söz konusu araçların dayanıklılığını garanti edecek çok sayıda modern alışımın kullanılması suretiyle T serisinin basitleştirilmiş modelinin ve değişik alanlarda kullanılan uzun araçların üretimine ihtiyaç duyacaktır. Bu model saate onbeş milden daha fazla hız yapmalı ve en sert zeminde bile sağlıklı bir şekilde yol alabilmelidir. Böylesi uzun araçlara talep olmadığından piyasada bulunmamaktadır. Katı yasal düzenlemeler çerçevesinde bu talep mutlaka oluşturulmalıdır. şu anda, böylesi bir talep her ne zaman hissedilirse, süper otobanların inşası için gereken parayı Birleşik Devletler'de vergi mükelleflerinden sağlayan muhalif kesimce makinaların dünya çapında satışı amaçlandığından bu talepler hemen engellenmektedir.

Ulaşımı geliştirmek için tüm ÷lkeler -en fakirleri bile- yolcu arabaları ve elit sınıftaki azınlığın üreticilerin ve tüketicilerin hız ihtiyacını karşılayacak şekilde yüksek hıza sahip, büyük araçlar için tasarlanmış otobanlar inşa etmektedirler. Bu yaklaşım, fakir bir ÷lkenin zaman israfını önleme bahanesiyle mantıksallaştırılmaktadır. Bu insanlar, elbette ki, bir gün araba sahibi olmayı ümit eden, hemen hemen aynı insanlara hizmet sunmaktadırlar. Yerel vergiler ve kıt uluslararası ticaret geliri yanlış kamu hizmetlerine harcanmaktadır.

Fakir ülkelere transfer edilen ‘modern’ teknoloji üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Eşyalar, onları üreten fabrikalar ve insanları modern üretici ve tüketici haline sokan hizmet kurumları -temelde okullar- çoğu ülke bütçelerinin büyük kısmını eğitime tahsis etmektedir. Okul, mezunlar üretmekte daha sonra da, endüstriyel güç, kaldırım döşenmiş otobanlar, modern hastahaneler ve havaalanları gibi gösterişli hizmetler meydana getirmektedir. Bunlar, daha sonra zengin ülkeler için yapılmış eşyalar için bir piyasa meydana getirmekte ve bir süre sonra bunları üretmek içi demode fabrikaları ithal etme eğilimini yaratmaktadır.

‘Yanlış hizmetler’ arasında okul, en sinsi olanı ve en içten içe yayılanıdır. Otoban sistemleri sadece arabalar için talep meydana getirmektedir. Okullar, spektrumun sağ tarafında yığılmış olan modern kurumların hepsi için bir talep meydana getirmektedir. Otobanlara duyulan ihtiyacı sorgulayan bir kişi romantik olmakla yaf-talanır; okulun ihtiyacını sorgulayan bir kişi ise, anında, ya ruhsuz ya da emperyalist olarak aşağılanmaktadır.

Okul: Yanlış Kullanılan Bir Kamu Hizmeti

Otobanlar gibi okullar da, ilk bakışta, başvuran herkese eşit de-recede açık olduğu izlenimi vermektedir. Gerçekte, okullar sadece kendi yeteneklerini tutarlı bir şekilde kanıtlayanlara açıktır. İnsanlar bir yerden bir yere taşınyorsalr, otobanların şu anki yıllık maliyetlerinin gerekli olduğu izlenimini yaratmaktadır. Modern teknolojiyi kullanan bir toplumun ihtiyaç duyduğu yeterliliğe ulaşmak için okulların gerekli olduklarına inanılmaktadır. Yarış pistlerini, özel arabalara mahsus olduklarını işaret ederek, sahte kamu hizmetleri olarak göstermekteyiz. Okullar, öğrenmenin müfredata dayalı öğretme ediminin sonucu olduğu yolundaki sahte hipoteze dayanmaktadır.

Otobanlar, özel araba talebini hızlandırmadaki arzu ve ihtiyaçtan kaynaklanan bir sapmanın sonucudur. Okul öğretim için gereken talebin öğrenilmesi ve artması için gereken doğal rağbeti amacından saptırmaktadır. İmal edilmiş olgunluk için duyulan talep,

imal edilmiş eşyalar için duyulan talebe göre, kişinin kendi çalışmasının daha büyük bir mahrumiyetine katlanması anlamına gelmektedir. Okullar sadece otobanların ve arabaların sağına değil, aynı zamanda, bütün sığınaklarca ele geçirilmiş kurumsal spektrumun en uç noktasına yakın yere bulunmaktadır. İnsanların adedini hesap eden üreticiler bile sadece bedenleri öldürmektedir. Okul, gelişimlerinin sorumluluğunu kendilerine vermemekle bu insanların çoğunu bir çeşit ruhsal intihara sürüklemektedir.

Geçiş ücretleri ve petrol vergileri sadece sürücülerce ödendiğinden otobanlara yapılan ödemeler kısmen kullanıcılar tarafından yapılmaktadır. Diğer taraftan, bütün kamu ödemeleri imtiyaz elde etmiş mezunlarca karşılanan okullar, kötü bir gelişme gösteren vergilendirme sistemini oluşturmaktadır. Okul reklâmı için önemli bir vergi konmaktadır. Otobanların az tüketilmesi okulların kullanımında ki azlığa göre o kadar fazla maliyete sahip değildir. Los Angeles'da araba sahibi olmayan biri hemen hemen bulunduğu yerden uzaklaşamaz. Fakat bir şekilde iş yerine gidebilmek için araç bulabilirse iş sahibi olabilir. Okuldan ayrılmanın alternatif bir rotası yoktur. Birinin arabası diğerinkine göre otuz kat daha fazla paraya mal olsa da, Lincoln marka arabaya sahip bir banliyö sakini ile külüstür bir arabaya sahip taşralı kuzeni arasında, otobanı kullanma bakımından, bir fark söz konusu değildir. Bir kişinin okula gitmesinin değeri, tamamladığı öğrenim yıllarıyla ve devam ettiği okulun maliyetiyle ilgili bir işleve sahiptir. Yasalar kimseye araba kullanması yolunda bir yaptırım uygulamamakta, fakat herkesin okula gitmesini zorunlu kılmaktadır.

Kurumların sol-sağ kesintisizliği üzerine yerleştirilmesinin analiz edilmesi, benim temel sosyal değişimin kurumlar hakkında bir bilinç değişimiyle başlaması gerektiği yolunda inancımı izah etmemi ve ulaşabilir bir geleceğin, niçin kurumsal niteliğinin yenilenmesine bağlı olduğunu açıklamamı mümkün kılmaktadır.

Fransız Devrimi'nden bu yana farklı dönemlerde ortaya çıkan kurumlar 1960'larda mevcudiyetlerini yitirmiş oldular. Kamu okulları Jefferson ya da Atatürk zamanında kurulmuşken diğer bürokratik, kendisini temize çıkaran ve manipülatif olanların başlangıcı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrasına rastlar. Aynı şey okul güvenliği sisteminde, işçi sendikalarında, önemli kiliseler ve diplomatlıklarda, yaşlıların bakımının sağlanmasında ve ölüden kurtulmada meydana geldi.

Örneğin, bugün Kolombiya'nın, İngiltere'nin, Rusya'nın ve Birleşik Devletler'in okul sistemleri 1980'lerin sonlarındaki Birleşik Devletler okullarının bugünkü durumu ya da çağdaşı Rusya ile görüldüğünden daha fazla birbirine benzemektedir. Günümüzde okullar zorunlu, açık uçlu ve rekabete dayalıdır. Kuramsal tarzdaki benzer bir ortak noktaya doğru yaklaşma sağlık sistemini, reklâmı, bireysel yönetimi ve siyasi yaşamı etkilemektedir. Bütün bu kurumsal süreçler spektrumun yönetimle ilgili ucunda yığılma eğilimi göstermektedir.

Dünya bürokrasilerinin biraraya gelmesi, kurumların ortak bir noktaya doğru yaklaşmasıyla sonuçlanmaktadır. Kosta Rika ve Afganistan'da tarz, seviye sistemleri ve araç gereçler (kitaptan bilgisayara kadar) Batı Avrupa örneğini taklit eden plânlama birimlerinde standartlaştırılmaktadır.

Bu bürokrasi her yerde aynı görevde odaklanmış görünmektedir. Sağ tarafta yer alan kurumların büyümesine ön ayak olmaktadır. Bunlar ritüelleri ve 'yönetimsel gerçek'i tekrar şekillendirmeye ve kendi ürünlerine atfedilmesi gereken genel ilgideki değeri meydana getiren ideolojiyle ya da iradeyle ilgilidirler. Teknoloji bu bürokrasileri toplumun sağ tarafındaki, yükselmekte olan güçle donatmaktadır. Toplumun sol tarafta yer alan birimleri şaşkınlığa uğramış gözüküyor. Bunun nedeni teknolojinin, insan aktivitesinin kapsamını artırmada ve bireysel hayal kurma oyunu ve kişisel yaratıcılık için zaman ayırmaya daha az muktedir oluşudur. Asıl sebebiyse, teknoloji kullanımının onu yöneten elit kesimin gücünü artırmasıdır. Posta müdürü postaların bağımsız kullanımı üzerinde herhangi bir kontrole sahip değildir; santral memuru ya da Bell Telefon müdürü evlilik dışı ilişkiyi, cinayeti ya da kendisinin çalışma ağı üzerinde planlanmış yıkıcılığı önlemek için bir güce sahip değildir.

Kurumsal sağ ve sol arasındaki seçimde söz konusu olan tehlike insan yaşamının son derece doğal bir durumudur. İnsan zengin olup olmayacağını ya da onları kullanmak için özgür olup olamayacağını seçmek zorundadır. İnsan, yaşamının birbiri ardına gelen arzuları ve bunlarla ilişkili üretimler arasında seçim yapmalıdır.

Aristoteles, meydana getirme ve harekete geçmenin birbirinden farklı olduğunu ve öyle ki, gerçekte birinin diğerini asla içermez olduğunu keşfetmiştir. 'Ne harekete geçme yapmanın bir yoludur, ne de yapma gerçek bir harekete geçmenin bir yoludur. Mimarlık, meydana getirmenin bir yoludur. Meydana getirme, daima kendisine göre bir sona sahiptir; harekete geçme ise böyle değildir. İyi harekete geçmenin kendisi zaten kendi sonunu oluşturmaktadır. Meydana getirmedeki mükemmelleşme sanattır; hareketi geçmedeki mükemmelleşme ise bir erdemdir.' (*) Aristoteles'in meydana getirme için kullandığı kelime 'poesis'dir, harekete geçme için kullandığı kelime ise 'praxis'. Sola doğru taşınırken sağa doğru yapılan bir hareket, bir kurumun 'meydana getirmek' için yeteneğini artırmak amacıyla yeniden yapılandırılması demektir. Modern teknoloji şeylerin 'meydana getirmesini' makinclere devretmek suretiyle insanın yeteneğini ve 'hareket etme' için potansiyel zamanını doldurarak ortadan kaldırmıştır. İşsizlik, modernizasyonun bir sonucudur. Bu 'meydana getirme' kendisi için bilmeyen bir kişinin aylaklığıdır. İşsizlik, Aristoteles'in aksine şeyler yapmanın ya da çalışmanın erdem, aylaklığın ise kötü olduğuna inanan bir insanın acıklı aylaklığıdır. İşsizlik, Protestan ahlâkına yenilmiş bir insanın deneyimidir. Weber'e göre boş vakit, çalışması için herhangi bir engeli olmayan insanlar için gereklidir. Aristoteles içinse, çalışma boş zamanı olan insanlar için gereklidir.

Teknoloji, insana ya meydana getirme ya da yapma ile doldurabileceği ihtiyarî bir zaman sağlamaktadır. Üzüntüye sebep olan işsizlik ve mutluluk veren boş zaman arasında seçim yapmak bütün kültürler için söz konusudur. Söz konusu bu durum, kültürün seçtiği kurumsal tarza bağlıdır. Bu seçim, tarıma ya da kölelik üzerine bina edilmiş antik bir kültürde düşünülemezdi. Fakat endüstri sonrası insanı için kaçınılmaz bir hal almıştır.

(*) Nichomachean Etiği, 1140.

Mevcut zamanı doldurmanın bir yolu, eşyaların tüketimi için ve aynı zamanda hizmet üretimi için artan talebi hızla geliştirmektir. Birincisi, yeni eşyaların tüketimi için söz konusu yeni ürünlerin (şeylerin) daima büyüyen teşhirini sağlayan bir ekonomiyi dolaylı olarak 'hizmet' kurumlarının ürünlerine dönüştürmeye yönelik başarısız bir teşebbüsü dolaylı olarak belirtmektedir. Bu durum, okullaşmanın ve eğitimin, tıbbi hizmetin ve sağlığın, televizyon izlemenin ve eğlencenin, hızın ve etkili hareket yeteneğinin, saptanmasına yol açmaktadır. Birinci seçenek gelişme adı altında yer almaktadır.

Daha uzun süreli dayanıklı malların sınırlı sunumu, mevcut zamanı doldurma ve insan etkileşiminin arzu edilebilirliğini ve fırsatını artıracabilecek kurumlara girişi sağlamak yolunda radikal bir alternatiftir.

Dayanıklı mamüllerin yer aldığı bir ekonomi, modası geçmiş bir ekonomiyle taban tabana zıttır. Dayanıklı mamüllerin bulunduğu bir ekonomi ürünlerin faturalarını kısıtlama anlamına gelmektedir. Ürünler, onlarla birşeyler 'yapma' yolunda maksimum fırsatı sağlamış olmak zorundadırlar. Her bir kalem, başkasının yardımına ihtiyaç duymadan sökülüp takılabilecek, tekrar kullanılabilecek ve onarılabilecek şekilde yapılmıştır.

Ürünlerin dayanıklı, onarılabilir ve tekrar kullanılabilir oldukları yolunda, ilânlarda yapılan bu açıklamalar kurumsal olarak üretilmiş hizmetlerin artışı anlamına gelmemektedir. Fakat bundan ziyade harekete geçme, katılım ve başkasının yardımına ihtiyaç duymamak için sürekli eğitim yapan kurumsal bir yapıdır. Toplumumuzun-tüm kurumların endüstri sonrası bürokrasisine doğru cezbedildiği şu anda -ürün üzerinde hareket etmenin yoğunluğunun hüküm sürdüğü- endüstri sonrası mutlu bir geleceğe doğru olan hareketi, hizmet kurumlarında yeni bir tarzın ve herşeyden önce yeni bir eğitimin canlandırılmasıyla başlamak zorundadır. Arzu edilebilir ve yaşanır olan bir gelecek, teknolojik becerimizi başarılı kurumlarının gelişmesi yönünde kullanmaya duyacağımız istekliliğe bağlıdır. Bu durum, eğitim araştırması alanında şu anki eğilimlerin tersine çevrilmesi yönünde bir istek anlamına gelmektedir.

5. SAĞDUYUYA DAYANMAYAN TUTARLILIK (*)

Çağdaş eğitim krizinin, eğitimin etkili bir şekilde uygulanmasında kullanılan yöntemlerden ziyade, saptanmış genel öğrenme fikrini gözden geçirmemizin gerektirdiğine inanıyorum. Okuldan ayrılma oranı özellikle ortaokul ve lise öğrencileri ve ilkokul öğretmenleri arasında tamamiyle yeni bir yaklaşım için temel nitelikleri gözönüne sermektedir. Kendisini liberal bir öğretmen olarak düşünen 'sınıf öğretmeni' her yönden giderek artan bir şekilde saldırıya maruz kalmaktadır. Beyin yıkamayla disiplini birbirine karıştıran özgür okul hareketi, bu öğretmene yıkıcı bir otorite rolü biçmiştir. Eğitim teknolojisi, devamlı surette öğretmenin tedbirler alma ve davranış geliştirmedeki alt konumunu göstermektedir. Adına çalıştığı okul yönetimi, öğretmeni hem Summerhill'e hem Skinner'e boyun eğmek zorunda bırakmaktadır. Bu durum, zorunlu eğitimin liberal bir teşebbüs olamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca öğretmenlerin okuldan kaçış oranını öğrencilerinkinden fazla olmasına da şaşmamalıyız.

Amerika'nın ülke çocuklarına sunduğu zorunlu eğitimin Vietnamlılara sunulan zorunlu demokrasi kadar başarısız olduğu anlaşılmaktadır. Geleneksel okullar bunu başaramaz. Özgür okul hareketi gelenek dışı eğitimcileri ayartmaktadır. Fakat bunu kesinlikle geleneksel okullaşma ideolojisine destek olarak yapmaktadır. Eği-

(*) Bu bölüm 6 şubat 1971 yılında New York'ta, Amerikan Eğitim Araştırmaları Komisyonunda sunulmuş bir bildiridir.

tim teknokratları yaptıkları araştırma ve ortaya koydukları gelişmenin, çocukların zorunlu eğitime karşı gösterdikleri direnişe bir çözüm olabileceği yolundaki taahhütleri asker teknokratlarca yapılan benzer taahhütler kadar güvenli görünmekte ve onun kadar saçma olduğunu ispat etmektedir.

Davranışçılar tarafından Amerikan okul sistemine yöneltilen eleştiriler, radikal eğitimcilerden gelen eleştirilerle bir tezat oluşturmaktadır. Davranışçılar eğitim araştırmalarını, “bireyselleştirilmiş öğrenim paketleri vasıtasıyla amacı kendi içinde olan bir öğrenme uygulamaktadır. Ortaya koydukları tarz yetişkinlerin tavsiyesi ile kurulmuş liberalleştirilmiş topluluklara gençlerin yönlendirici olmayacak şekilde üye yapılmasıyla çatışmaktadır. Tarihi perspektifte bu iki farklı durum, devlet-okul sisteminin görüldüğü kadarıyla zıt, bununla beraber gerçekte tamamlayıcı amaçlarının çağdaş bir manifestosunu teşkil etmektedir. Bu yüzyılın başlangıcından itibaren okullar bir taraftan toplumsal kontrolün, diğer taraftan da özgür işbirliğinin öncüsü olmuştur. Her ikisi de ‘iyi toplum’un hizmetinde yer almış ve oldukça yüksek derecede organize olmuş ve ortak yapıyı hatasız bir şekilde işlettiği hayal edilmiştir. Yoğun şehirleşmenin baskısı altında çocuklar, okul tarafından biçim verilecek ve endüstri makinesince işlenecek doğal kaynaklar haline gelmiştir. Gelişimci siyaset ve etkili kült, Birleşik Devletler’de devlet okullarının büyümesinde biraraya gelmiştir. (*) Mesleki rehberlik, ortaokul ve lise, bu düşünce tarzının iki önemli sonucudur.

Bununla beraber, ölçülebilecek olan ve bunun için sürecin sorumlu tutulabileceği spesifik davranış değişikliklerini üretmek amacıyla yapılan teşebbüs, olayın sadece bir yönüdür. Diğer yönü ise neslin pasifize edilmesidir. Toplumdaki bu pasifize edilmişlik, okullarımızın her birini daha geniş bir toplum yaşamını yansıtan meslek gruplarıyla, etkin embriyonik bir toplum yaşamı oluşturmamızı ve bunu sanat, tarih ve bilim ruhuyla birleştirmemizi isteyen Dewey tarafından son derece başarılı bir şekilde tarif edilmektedir.

Bu tarihi perspektifte, okul tesis etme, eğitim teknokratları ve eğitimde bir devrimin başlangıcı olarak özgür okullar arasında hali

(*) Bkz. Joel Spring, ‘Eğitim ve İşbirlikçi Devletin Yükselişi’, CIDOC dokümanı, No. 50, Cuernavaca, Meksika, 1971.

hazırdaki üç yönlü tezadı yorumlamak önemi bir hata olacaktır. Bu tezat, eski bir rüyayı gerçeğe dönüştürmek ve kayda değer tüm öğrenme eylemlerini profesyonel öğretme ediminin bir sonucu kılmak amacıyla yapılan, bireysel ihtiyaçları Amerikan sisteminde uzmanlaşma vasıtalarınınca karşılanan ve işbirliğinde bulunan kişinin üretiminde içkin olan amaçlara doğru birleştirmektedir. Okullaştırılmış toplum olarak adlandırdığım şeyin gelişimine doğru yöneltilmektedir.

Bu durumda sevgi ya da korkuyla onları (çocukları), tüketiciler kadar üreticilerin de, disipline edilmiş uzmanlaşmaya ihtiyaç duyan bir topluma ve ekonomik büyümeyi ilk sıraya koyan ideoloji sorumluluğuna dahil etme görevini terketme fikrinde isteksizdirler. Söz konusu ihtilaf okul fikrinde içkin olan zıtlıkların görünmesini önlemektedir. Mevcut öğretmen sendikaları, teknoloji büyücüleri ve eğitimi liberalleştirme hareketi, bütün bir toplumun okullaşmış dünyanın temel aksiyomlarına bağlılıklarını güçlendirmektedir. Bu durum ulusal gelirin artmasının bir sonucu olarak adalet arayan üyelerin -bu üyeler siyah, kadın, çocuk ya da fakirlerdir- bağlılıklarını güçlendiren pek çok barış yanlısı ve protesto hareketlerinde sergilenmektedir.

Doğruluğu tartışılmamış olan bazı ilkeler kolaylıkla listede yer almaktadır. Öncelikle, bir pedagog gözetiminde elde edilmiş bir davranışın öğrenci için özel bir değere sahip olduğu ve topluma da özel bir fayda sağladığı yolunda yaygın bir inanç sözkonusudur. Bu sosyal bir insanın, yetişkinlik devresinde ve kimi insanın özgürlükçü tavırla yumuşak davranmak, diğerlerinin ise birtakım cihazlarla doldurmak istediği ve bazılarının da liberal bir gelenekle cilâlamak istediği okulda ergin hale gelirse ortaya çıkacağı zannıyla ilintilidir. Son olarak, bu durum psikolojik olarak romantik ve siyasal olarak muhafazakâr olan çocuğun paylaştığı bir görüştür. Bu görüşe göre, toplumdaki değişiklikler, çocuklara bu değişiklikleri dönüştürme sorumluluğu vererek; fakat sadece okuldan azat edildiklerinde meydana getirilmelidirler. Yeni neslin eğitim karşısındaki sorumluluk duygusunu geliştirmek amacıyla, bu prensipler üzerine bina edilmiş bir toplum için bu son derece kolaydır. Bu kaçınılmaz ola-

rak bazı insanların diğerlerinin kişisel amaçlarını oluşturabileceği, tanımlayabileceği ve değerlendirebileceği anlamına gelmektedir. Hayal mahsulü bir Çin Ansiklopedisi'nden alıntılanan bir pasajda, Jorge Luis Borges böylesi bir teşebbüsün üretmek zorunda olduğu baş döndürücü etkiyi uyandırmayı deniyor. Bize hayvanların şu kategorilere ayrıldığını söylüyor: 'a) imparatora ait olanlar, b) mumyalanmış olanlar, c) evcilleştirilmiş olanlar, d) yavru domuzlar, e) deniz perileri, f) efsanevi olanlar, g) kükreyen köpekler, h) günümüzdeki sınıflamaya dahil olanlar, i) kendilerini çılgına döndürenler, j) sayılamaz olanlar, k) deve tüyü gibi mükemmel bir fırça ile boyanmış olanlar, l) ve diğerleri, m) kavanozu kırmış olanlar, n) uzaktan uçaklara benzeyenler'. Kişi kendi amacına hizmet edebileceğini hissetmedikçe böylesi bir taksonomiye (doğal bağlantılarına göre bitkileri ve hayvanları çeşitli sınıflara koymakla uğraşan bilim dalı. ç.n.) meydana getirmez. Bu olayda, birinin vergi toplayan olduğunu varsayıyorum. Onun için, en azından, vahşilerin bu taksonomisi bir anlam ifade etmiş olmalı. Aynı şekilde, eğitim, amaçlarının taksonomisi bilim adamları için bir anlam ifade etmektedir.

Böylesi bir gizemli insan, sığırının fiyatını belirlemek için yasal hakkı olan bir köylüde, güçsüzlük duygusu meydana getirilmiş olmalı. Analogik nedenlerden dolayı öğrenciler müfredata ciddi şekilde boyun eğdiklerinde, kendilerini paranoyak hissetme eğilimi göstermektedirler. Kaçınılmaz olarak, hayal ürünü olan Çinli bir köylüden daha fazla korkutulmuşlardır. Çünkü anlaşılmasa da bir imzayla damgalanmış olan yaşam için gerekli mallar değil sahip oldukları yaşam amaçlarıdır.

Borges'in bu pasajı son derece büyüleyicidir. Çünkü Kafka'nın ve Koestler'in bürokrasilerini öylesine berbat ve bununla beraber günlük yaşamı öylesine hatırlatıcı kılan sağduyuya zıt bir tutarlılığı akla getirmektedir. Sağduyuya zıt tutarlılık, karşılıklı menfaatçilik ve disipline edilmiş sömürde bir araya gelmiş suç ortaklarını hayrette bırakmaktadır. Bu, bürokrasi tarafından meydana getirilmiş; müşterilerinde ürettikleri davranışsal değişiklik için sorumlu tutulacak eğitim kurumları yöneticilerine sahip olma yönünde bir dayatmada bulunan bir toplumun mantığıdır. Öğretmenlerinin tü-

ketilmesi için kendilerini zorladıkları eğitim paketlerini değerlendirmeye motive edilecek öğrenciler, Borges tarafından sağlanmış vergi formlarına sürülerini kaydeden Çinli köylülerle karşılaştırılmaktadır.

Amerikan kültüründe, son iki nesildir kimi zaman terapiye duyulan bağlılık üstünlük kazandı ve öğretmenler yönetimlerine tüm insanların ihtiyaç duyduğu terapistler olarak kabul edildiler. Günümüzde öğretmen terapistler bir sonraki adım olarak yaşam boyu eğitim tedavisi önerisine devam ediyorlar. Bu tedavinin uyguladığı tarz tartışılmaktadır. Bu, sınıfa devam eden yetişkinin şeklini mi almalıdır? Bir elektronik coşkuluk mudur? Ya da periyodik duyarlılık dönemleri midir? Tüm öğretmenler, okuldaki bütün bir kültürü dönüştürme amacıyla sınıf duvarlarını yıkıp okulun sınırlarını genişletmek için komplo kurmaya hazırdırlar.

Eğitimin geleceği hakkında sürdürülen Amerika'daki tartışma, toplum siyasetinin diğer alanlarındaki söylemlere göre daha muhafazakârdır. En azından, dış ilişkiler üzerine organize olmuş bir azınlık devamlı surette bize Birleşik Devletler'in dünya polisi olma rolünden vazgeçmek zorunda olduğunu hatırlattı. Radikal ekonomistler ve onlardan daha az radikal öğretmenleri arzu edilebilir bir amaç olarak hızlı büyümeyi sorgulamaktadırlar. Tıpta tedaviyi önlemeye çalışan, korunmayı öneren ve ulaşımda hızdan yana olan lobiler vardır. Sadece eğitim alanında, toplumun okulsuzlaştırılması yönünde radikal bir talepte bulunan sesler birbirinden dağınık halde çıkmaktadır. İnandırıcı argümandan ve zorunlu eğitim amacına hizmet eden kurumlardan bazısı ya da hepsinin ortadan kaldırılmasını amaçlayan olgun bir liderlikten yoksundur. Bu an için, toplumun okulsuzlaştırılması siyasi bir grup olmaksızın hâlâ bir gereklilik teşkil etmektedir. Bu, özellikle oniki ile onyediyi yaş arası kuşakta rastlanan kurumsallaşmış plânlı eğitimin tüm şekillerine karşı gittikçe artan bir direnmenin söz konusu olduğu bir zamanda şaşırtıcıdır.

Yenilikçi eğitimciler, hâlâ eğitim kurumlarının hazırladıkları paket programlar için araç vazifesi gördüklerini düşünüyorlar. Benim argümanım ise bu araçların bir sınıfın, bir TV alıcısının ya da

‘özgürleştirilmiş bir bölgenin’ şeklini alıp almayacağı belirsizliği- ne dayanmaktadır. Aynı şekilde, tedarik edilmiş paketlerin zengin ya da fakir, sıcak ya da soğuk, ağır ve ölçülebilir (Matematik III gibi), ya da değerlendirilmesi mümkün olup olmadığı (duyarlılık gibi) belirsizdir. Hesap edilen şey, eğitimin, eğitimcilerce idare edilen kurumsal bir sürecin sonucu olarak farzedilmesidir. İlişkiler tedarik edici ve tüketici arasında olmaya devam ettiği sürece eğitim araştırması bir döngü olarak kalacaktır. Sosyal bilimlerin bir dalı, daha fazla askeri muamelenin tevziine ihtiyaç olduğunu ispat edebiliyor; benzer şekilde, daha fazla eğitim paketleri ve bunların bireysel tüketicilere daha ölümcül bir şekilde dağıtılması için ihtiyaç duyulan desteği sağlamak için bilimsel kanıtları biraraya getirecektir.

Eğitim devrimi, araştırma için yeni bir oryantasyon ve ortaya çıkan bir karşı kültürün eğitim tarzının yeni bir şekilde anlaşılması gibi iki yönlü bir dönüşüme bağlıdır.

Yöneylem araştırması, miras alınmış yapının -asla sorgulanmamış bir yapı- etkililiğini en yüksek seviyeye çıkarmaya çalışmaktadır. Bu yapı, öğretim paketleri için bir araç gibidir. Bunun için, sözdizimsel alternatif eğitim şebekesi/ağı ya da her bir öğrencinin kişisel kontrolü altındaki kaynakların özerk bir kurulu için bir ağ niteliği taşımaktadır. Eğitim kurumunun bu alternatif yapısı, yöneylem araştırmamızın kavramsal ölü noktası içerisinde bulunmaktadır. Araştırma bunun üzerine odaklanırsa, bu gerçek bir bilimsel devrim oluşturacaktır.

Eğitim araştırmasının ölü noktası, teknolojik gelişmenin teknokratik kontrolle çelişki içerisinde bulunduğu bir toplumun kültürel önyargısını oluşturmaktadır. Teknokratlar için, bir çevrenin değeri, her bir insan ve onun toplumsal çevresi arasında daha fazla ilişki programlanabildikçe artmaktadır. Gözlemci ya da plânlamacı için başedilebilir seçimlerle birleşir. Özgürlük, paketlenmiş mallar arasında dilediğini seçebilmeye indirgenmiştir.

Karşı kültürün ortaya çıkışı, daha sert söz diziminin etkililiği üzerinde anlambilimsel bir içerik değerini teyit etmektedir. Refahı

retmek için söz diziminin gücü üzerinde bir yan anlamın zenginliğine paha biçmektedir. Profesyonel ğretimin sertifikalandırılmış kalitesi hakkında, kendisinin seçtiği kişisel karşılaşmanın tahmin edilemez ürününe paha biçmektedir. Kurumsal olarak üretilmiş değerlerden daha çok, kişisel şaşkınlığa doğru olan bu tekrar yönlendirme, insanlar karşı karşıya kaldığında ne olacağı yolunda teknokratın artan kontrolleriyle karşılaştırmayı kolaylaştıracak teknolojik araçların yaygınlaşan kullanılabilirliğiyle bağlantısını koparana kadar kurulmuş düzene karşı yıkıcı olacaktır.

şu anki eğitim kurumlarımız öğretmenlerin çıkarlarına hizmet etmektedir. İhtiyaç duyduğumuz yapılar, her insanın öğrenmek ve diğerlerinin öğrenmesine yardımcı olmak suretiyle kendisini tanımlamasını mümkün kılacak olanlardır.

6. ÖĞRENME AĞLARI

Bir önceki bölümde okullar hakkında yaygın olan şikayet konusunu tartışmıştım. Bu şikayet Carnegie Komisyonu'nun yakın zamanda yayınladığı raporda ele alınmıştı. Okula kaydolan öğrenciler diploma elde etmek amacıyla diplomalı öğretmenlere boyun eğmektedirler. Hem öğrenciler hem de öğretmenler düş kırıklığına uğradıkları gibi yetersiz kaynaklardan -para, zaman ya da binalar- şikayetçi olmaktadır.

Böylesi eleştiriler insanları farklı bir öğrenme türüne sahip olmasının mümkün olup olmadığı sorusunu sormaya itmektedir. Paradoksal bir şekilde, aynı insanlar bilgilerini nasıl elde ettiklerini açıklamaları için baskı yapıldığında bu bilgileri okuldan ziyade okul dışında öğrendikleri itirafında bulunacaklardır. Gerçekler hakkındaki bilgileri, yaşamı ve işlerini, arkadaşlarından, televizyondan ya da kitaplardan öğrenmişlerdir. Ya da bu bilgileri bir sokak çetesi ya da bir hastaneye, bir gazeteye, bir muslukçuya ya da bir si-gorta bürosuna girebilmek için yapmak zorunda oldukları çiraklık ritüelinden öğrenmiş olabilirler. Okul bağımlılığına karşı bir alternatif olarak insanların öğrenmesini sağlayan bazı yeni araçlar için kamu kaynağını kullanma anlamına gelmemektedir. Daha ziyade, insan ve çevresi arasında eğitim ilişkisinin yeni bir boyutunun meydana getirilmesidir. Bu yaklaşımın gelişmesi için, büyümeye doğru tavırlar, öğrenme, günlük yaşamın niteliği ve yapısı için mevcut araçlar uygun şekilde değiştirilmelidir.

Tavırlar zaten değişmektedir. Artık okula bağımlılıktan gurur duyulmamaktadır. Bilgi endüstrisinde tüketici direnci artmaktadır. Pek çok öğretmen, öğrenci, vergi mükellefi, işveren, ekonomist ve polis artık okullara bağımlı olmayı tercih etmemektedir. Yeni kurumları şekillendirmekten duydukları düş kırıklığını engelleyen sadece hayal gücü eksikliği değil, fakat genellikle, uygun bir dilin ve aydınlanmış ilgi eksikliğidir de. Bu kişiler ne okulun ortadan kaldırıldığı bir toplumu, ne de okulsuzlaştırılmış toplumdaki eğitim kurumlarını hayal edememektedirler.

Bu bölümde, okulun dönüşümünün mümkün olduğunu göstermeye çalışacağım. Öğrenme edimini gerçekleştirmek için, öğrencileri istek ve zaman bulmaya teşvik edebilir ya da rüşvet vermek üzere öğretmenler çalıştırmak yerine, kişinin kendi kendine motive olduğu öğrenmeyi tercih edebiliriz. Öğretmen vasıtasıyla bütün eğitim programlarını dar bir alandan geçirmeye devam etmek yerine, hayatla kurulacak yeni bağlantılarla öğrenme edimini gerçekleştirebiliriz. Okulu öğrenme ediminden ayıracak bazı genel karakteristikleri ve sadece pek çok bireye değil, aynı zamanda, ilgi gruplarına da başvurulması gereken eğitim kurumlarının dört temel kategorisinin ana hatlarını çizmeye çalışacağım.

Hedefi Olmayan Yapılar Kime Hizmet Eder?

Biz okulları değişken, siyasal ve ekonomik sistemlerle bağımlı olarak düşünmeye alıştık. Siyasal liderlik tarzını değiştirebilirsek ya da bir sınıfın ilgisinin gelişmesine yardımcı olabilirsek veya üretim araçlarının sahipliğini özel sektörden kamuya devredebilirsek okul sistemini de dönüştürebileceğimizi kabul edebiliriz. Bunun yanı sıra, yeni toplumsal düzenlemeler yönünde değişimi ortaya koymak için okullarla beraber, potansiyel olarak önemli bir gücü içinde barındıran mevcut düş kırıklığına rağmen önereceğim eğitim kurumlarının var olmayan bir topluma hizmet edeceği anlamına gelmektedir. Bu yaklaşıma karşı şu son derece açık itiraz gündeme gelmiştir: Bilgi kanalı, okulları değiştirmek yerine öncelikle siyasal ve ekonomik sistemi değiştirmeye hizmet etmesi gerekirken, niçin hiçbir amaca hizmet etmeyecek şekilde kullanılmaktadır?

Bununla beraber, bu itiraz, herhangi etkili bir karşı koyuşta içkin olan siyasal potansiyel kadar, okul sisteminin temel siyasal ve ekonomik doğasını da hafife almaktadır.

Okullar en temel anlamda, herhangi bir hükümet ya da piyasa organizasyonunca imal edilmiş ideolojiye bağımlı değildir. Diğer temel kurumlar ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir -aile, parti, dini kurum ya da basın-. Fakat okul sistemi her yerde aynı yapıya sahiptir. Söz konusu gizli müfredat her yerde aynı etkiyi ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde, okul, komşusunun profesyonel olmayan hizmeti üzerindeki kurumsal metalara değer biçen tüketiciyi şekillendirmektedir.

Okullaşmanın gizli müfredatı halkı her yerde bilimsel bilginin kılavuzluğundaki bürokrasilerin etkili ve yardımsever oldukları yolundaki mite inandırmaktadır. Aynı müfredat üretim ne kadar artarsa aynı oranda iyi bir yaşam standardına ulaşılacağı yolundaki miti öğrencilerin kafasına yavaş yavaş yerleştirmektedir. Aynı şekilde, kendi zararına olan hizmetlerin tüketimi alışkanlığı ve yabancılaştırıcı üretimi, kurumsal bağlılığa yönelik hoşgörüyü ve kurumsal tasnifin onaylanmasını geliştirmektedir. Öğretmenlerce bunun tam zıddı gerçekleştirilen çabalara rağmen ve ideolojinin denetimi ele geçirip geçirmemesi hiç önem arzetmeksizin, okulun gizli müfredatı tüm bu etkilerin oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Diğer bir deyişle, okullar temel olarak, faşist, demokratik ya da sosyalist, büyük ya da küçük, zengin ya da fakir olsun tüm ülkelerde benzerlik arzetmektedir. İçersinde mitin ifade bulduğu büyük mitolojilere rağmen, okul sisteminin bu tanımı, bizim, mitin dünya genelindeki tanımını, üretimin modunu ve sosyal kontrolünü açıkça görmemizi sağlamaktadır.

Bu tanım açısından, okulların derin bir anlamda, bağımlı değişkenler olduklarını iddia etmek göz boyayıcılık olacaktır. Bu durum, yani okul sisteminde kitlesel değişikliği geleneksel olarak tasarlanan toplumsal ve ekonomik değişimin bir etkisi olarak ümit etmek de bir yanılsama anlamına gelmektedir. Bununla beraber, bu yanılsama tüketici toplumun yenileme ünitesi olan okula sorgulanamazlık kazandırmaktadır.

Bu noktada, Çin örneği önemli hale gelmektedir. Çin, üç bin yıldır, öğrenme süreci ve Mandarin (resmi Çince) imtihanlarınca ihsan edilen imtiyaz arasında bir ayırım gözeterek daha üst düzeyde öğrenmeyi korumuştur. Çin, bir dünya devi ve bir ulus-devlet haline gelmek için uluslararası okullaşma yolunu seçti. Sadece geçmişe bakarak bir değerlendirmede bulunmak, bize Büyük Kültür Devrimi'nin toplumun kurumlarını okulsuzlaştırmada gerçekleştirilen ilk başarılı teşebbüs olmasını ortadan kaldırıp kaldırmayacağını görme olanağı tanıyacaktır.

Okulun tersine dönüştürülmüş şekli olan yeni eğitim kurumlarının (agencies) yavaş yavaş oluşumu bile, tüm ülkelerde devlet tarafından organize edilen çarpık fenomenin en duyarlı noktasına karşı bir saldırı niteliği taşıyacaktır. Okulsuzlaştırma ihtiyacını açıkça ortaya koymayan siyasal bir program, devrimci bir nitelik taşımıyor demektir. Bu, aynı şeyin farklı ve daha yoğun bir şekilde demagojisinden başka bir şey değildir. 1970'lerin herhangi bir önemli siyasal programı şu bakış açısıyla değerlendirilmelidir: Okulsuzlaşma ihtiyacı nasıl sarih bir şekilde vurgulanabilir ve toplumun nitelikli eğitimi için nasıl öncü bir özellik taşıyabilir?

Dünya piyasasınca ve önemli siyasal düşüncelerce ortaya konulan hükümlerliliğin karşısında olan bu çaba, bazı zayıf toplumlar ya da ülkelerde gözardı edilebilir. Fakat bu zayıflık her bir toplumu, sahip olduğu eğitim yapısının değişimi vasıtasıyla özgürleştirmenin önemini vurgulamak için ilâve bir sebep niteliği taşımaktadır. Bu değişimdir, toplumların sahip oldukları imkânların ötesinde değildir.

Yeni Formel Eğitim Kurumlarının Genel Karakteristikleri

Kaliteli bir eğitim sistemi şu üç amacı gerçekleştirmeye çalışmalıdır: Yaşamının herhangi bir anında mevcut kaynaklara ulaşmak suretiyle bir öğrenim gerçekleştirmek isteyen herkese imkan sağlamalıdır; bilgi sahibi olanların, bu bilgilerini paylaşımları konusunda kendilerinden birşeyler öğrenmek isteyenleri bulmalarına yetki tanınmalıdır; halka, yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayabi-

lecek bir imkân olarak, bir konuyu onlara sunmak isteyenler için gereken her türlü olanağı sağlamalıdır. Böylesi bir sistem eğitim için yasal garantiyi gerektirmektedir. Öğrenciler zorunlu bir müfredat programına katılmaya zorlanmamalıdır ya da bir diploma veya sertifika edinme gibi bir ayrımcılığa tabi tutulmamalıdır. Gerçekte hizmetleri öğrenmek için halkın sahip olduğu şansı kısıtlayan eğitimcilerin ve eğitim sistemlerinin son derece profesyonel araç gereçlerini edinenleri vergiye tabi tutmak suretiyle halkı bu uygulamaya destek vermeye zorlamamalıdır. Bu eğitim sistemi son derece evrenseldir. Bununla beraber tamamen eğitime dayalı olan konuşma özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve basın özgürlüğünü sağlamak amacıyla modern teknolojiler kullanılmalıdır.

Okullar yaşamdaki her şeyde bir gizlilik olduğu kanısı üzerine tasarlanmaktadır. Yaşamın bu niteliği söz konusu gizliliği bilmeye bağlıdır. Bu gizlilikler, ancak düzenli bir şekilde birbiri peşi sıra takip edilerek bilinebilir. Bu gizlilikleri sadece ve sadece öğretmenler ortaya koyabilir. Okullaşmış zihniyete sahip bir birey, dünyayı, sadece gerekli giriş kartına sahip olan bireylerin girebildiği sınıflandırılmış piramit paketleri olarak algılamaktadır. Yeni eğitim kurumları bu piramit katmanlarını birbirinden ayıracaktır. Bu kurumların amacı, öğrenime katılmak isteyenlerin katılımlarını kolaylaştırmak olmalıdır. Kapıdan girmesine izin verilmiyorsa, kontrol odasının ya da parlamentonun penceresinden içeri bakmasına izin verilmelidir. Ayrıca böylesi yeni kurumlar, öğrencinin sahip olduğu kredi ve soy kütüğüne bakılmaksızın kurumda yer almasını sağlayacak kanallar vazifesi görmelidir; kişinin toplumsal alanda yaşlıların ya da daha büyüklerinin onun o anki bilgi sınırının dışında kalması mümkün olabilmelidir.

Gerçek bir öğrenme için gerekli olan tüm kaynakları içeren dörtten fazla kanal ya da bilgi değişimleri (learning exchanges) olmadığına inanıyorum. Çocuk, yetenekler ve değerler için model olarak hizmet gören insanlarca çevrilmiş şeyler dünyasında büyümekte; çevresinde kendisini tartışmaya, rekabete, işbirliğine ve anlamaya zorlayan yaşlılar bulmakta; şanslıysa gerçekten kendisiyle alâkadar olan deneyimli bir yetişkinle karşılaşmakta ve onun eleş-

tirisine muhatap olmaktadır. Şeyler, modeller, akranlar ve yetişkinlerin herbiri, kişilerin daha çok giriş hakkına sahip olmalarını temin etmek için farklı bir düzenlemeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu dört farklı kaynağın herbirine girişi sağlamak amacıyla özel yolları belirleyecek 'network' için 'fırsat ağı' tabirini kullanacağım. 'Network' maalesef genellikle telkin, öğretim ve eğlence için diğerlerince seçilmiş materyale, önceden ayırtılmış kanalları belirlemek için kullanılmaktadır. Fakat bu, başkasına mesaj göndermek isteyen bireylerin ulaşabileceği telefon ya da posta hizmeti için kullanılabilir. Bu şekilde düzenlenmiş ağ yapılar için daha az aldatıcı olan, günümüzdeki kullanım tarafından daha az sınıflandırılmış ve yasal, organizeli ve teknik yönlerinden dahil olduğu böylesi herhangi bir düzenleme gerçeğinin daha çok telkin edici olduğu başka bir müşterek kelime kullanmak isterdim. Böylesi bir kelime bulamadığımdan eğitim ağı'nın bir eş kullanımı olarak onu (fırsat ağı) kullanacağım.

İhtiyaç duyulan şey onların halka açık, eğitim ve öğrenim için eşit fırsat sağlamak üzere tasarlanmış yeni 'Network'lardır.

Televizyon ve teyplerde kullanılmakta olan aynı düzeydeki teknoloji bunlara bir örnek olarak verilebilir. Tüm Latin Amerika şimdilerde televizyonla tanışmış bulunuyor. Bolivya'da hükümet altı yıl önce kurulmuş olan bir televizyon istasyonunu finanse etmektedir ve bu ülkede dört milyon vatandaş için sadece yedi bin televizyon bulunmaktadır. Günümüzde tüm Latin Amerika'da televizyona endekslenmiş olan tasarruflar her beş kişiden birine bir teyp sahibi olma imkânı sağlardı. Buna ilâve olarak, bu para, çok sayıda boş teyip bantları tedarik etmenin yanı sıra, uzak kırsal bölgelerde bile kasetlerden oluşan kütüphaneler tesis etmeye kafi geliyordu.

Elbette ki, bu kaset ağı televizyonun şu anki 'Network' undan son derece farklılık arzedecekti. Bu kasetler, özgür bir şekilde kayıt imkanı sağlayacaktı. Bu kasetlere cahiller ve okur-yazar olanlar kayıt yapabilecek, koruyacak, geniş bir alana yayılabilecek görüş ve düşüncelerini bu şekilde tekrar edebileceklerdi. Aksine, televiz-

yonaya yapılan yatırım kendilerinin -ya da sponsorlerinin- karar vereceği insanların taleplerini karşılayan, kurumsal olarak öğretilmiş programlarla; kendine hakim olmayı gerçekleştirebilecek güce sahip bürokratların -siyasetçi ya da eğitimci olsun- ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Teknoloji, ya bağımsızlığı ve öğrenmeyi ya da bürokrasi ve okullu eğitimi gerçekleştirmek amacıyla, kullanıcıya hazırır.

Birbirinden Bağımsız Dört Çalışma Ağı

Yeni eğitim kurumlarının plânlanması, müdürün ya da başkasının yönetsel amaçlarıyla veya profesyonel eğitimcilerin öğretim amaçlarıyla ya da farazi bir insan sınıfıyla öğrenme amaçlarıyla başlamamalıdır. “Kişi ne öğrenmelidir?” sorusuyla değil, “hangi seviyedeki insanlar öğrenici olarak öğrenme eylemi için bir ilişkiye girmeyi istemektedir?” sorusuyla işe başlanmalıdır.

Öğrenme ediminde bulunmak isteyen biri, onun kullanımı için hem bilgiye hem eleştirel cevaba ihtiyacı olduğunu bilmektedir. Bilgi kimi nesnelerde (mekanik aletlerde) ve insanların zihinlerinde depo edilebilir. İyi bir eğitim sisteminde bilgi vericilere giriş ilâve olarak diğerlerinin rızasını gerektirirken, şeylere giriş (başvuru) öğrencinin biricik arzusudur. Aynı zamanda, eleştiri, arkadaşlarından ya da yaşlılardan gelmektedir. Bunu şu şekilde açabiliriz: Anlık bilgileri benimki ile uyuşan, yaşıtı olan öğrencilerden gelen eleştiriler ya da üstün deneyimlerinden elde ettiklerinden bana da bir pay verecek olan yetişkinlerden gelen eleştiriler. Partnerler, onlarla beraber bir sorunun ortaya konulabileceği meslektaşlar olabildikleri gibi, aynı zamanda kitap okumada, yürüyüşe çıkmada eşlik edebilecek arkadaşlar olabilirler. Yaşlılar öğrenme ediminin hangi yetenek (skill) üzerinde gerçekleşeceği; hangi yöntemin kullanılacağı, verili herhangi bir anda ne tür bir partner aranacağı konusunda tecrübeli kişilerdir. Partnerler arasında doğru sorular ortaya çıkmasına ve elde edilecek cevapların eksikliğinde kılavuzluk yapabilirler. Bu tür kaynaklardan son derece çok bulunmaktadır. Fakat bunlar ne eğitim kaynakları olarak geleneğe uygun biçimde kabul

edilmektedir, ne de özellikle fakirlerin öğrenimi için kullanılmaktadır. Kendi eğitimini gerçekleştirmek amacıyla bu kaynakları aramaya yönelmiş birinin kullanması için, bu kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırmak maksadıyla baştan sona planlanmış olarak ortaya konulan, birbirleriyle ilişkili yeni yapıları düşünmek zorundayız. Yönetim, teknoloji ve özellikle yasal düzenlemeler böylesi bir bilgi ağı yapısını oluşturmak için gereklidir.

Eğitim kaynakları, genellikle eğitimcilerin müfredat amaçları doğrultusunda tanımlanmaktadır. Ben bunun tersini öğreniyorum. Bir öğrenciye amaçlarını tanımlamasını ve gerçekleştirilmesini mümkün kılacak dört farklı yaklaşımı tanımlamak istiyorum.

1.Eğitim Amaçları İçin Kaynak Hizmeti: Bu uygulama, araçlara ya da formel öğrenim için kullanılan süreçlere başvuruyu kolaylaştıracaktır. Bu tip şeylerden bazıları bu amaç için kütüphanelerde, kiralama şirketlerinde, laboratuvarlarda, müze ve tiyatrolar gibi 'showroom'larda depolanabilir. Diğerlerinin de fabrikalarda, hava limanlarında ya da çiftliklerde günlük kullanımları söz konusu olabilir. Fakat bu yerler öğrencilerin stajyer olarak görev almaları için elverişli hale getirilmelidir.

2.Yetenek Değişimleri: Bu uygulama, bireylere, sahip oldukları yeteneklerin bir listesini çıkarma imkanı tanımaktadır. Bu yeteneklerden bazılarını öğrenmek isteyen kişiler için, bir model olarak hizmet etmek istediklerinde, adreslerine ulaşmak yeterli olacaktır.

3.Akran Eşlenimi: Bu, nedenini ve niçinini sorabilecekleri bir partner bulma ümidiyle içinde bulunmayı arzuladıkları öğrenme aktivitesini tanımlamaları için kişilere imkân tanıyan bir iletişim ağıdır.

4.Serbest Eğitimcilere Kaynak Hizmeti: Bu uygulama; profesyonellerin, paraprofesyonellerin ve serbest eleman olarak çalışacaklarının adresi ve kısa tanımlarının ve hizmetlerine katılma koşullarının da yer aldığı bir dosyadaki listelerden oluşmaktadır. İlerde göreceğimiz gibi böylesi eğitimciler eski müşterilerine yaptıkları yardımlarla ya da oylarla seçilmektedir

Eğitim Amaçlarına Yönelik Referans Hizmetleri

Nesneler öğrenmenin temel kaynaklarıdır. Çevrenin kalitesi ve kişinin çevresiyle ilişkileri tesadüfi olarak ne kadar çok öğrenim eylemini gerçekleştirdiğini belirleyecektir. Formel öğrenme, bir taraftan, düzenli eylemlere özel kullanım olanakları gerektirirken, diğer taraftan eğitim amaçları için yapılacak özel şeylere basit ve bağımlı birtakım olanaklar söz konusu olmaktadır. Örneğin garajda bulunan bir makineyi işletmeye ya da parçalarına ayırmaya yönelik özel bir haktır. İkincisi, üretimden çıkarılarak öğrencilerin düzenlemesine sunulmuş olan bir hesap tahtası, sayı boncuğu, bir bilgisayar, bir kitap, bir bahçe ya da bir makineyi kullanmaya yönelik genel bir haktır.

Şu anda konu, şeylere katılan ve onlardan birşeyler öğrenebilecekleri bir davranış içerisinde bulunan zengin ve fakir çocuklar arasındaki eşitsizlik üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yaklaşımı takip eden Eğitimdeki Fırsat Eşitliği Kurumu ve diğer benzeri kurumlar, yoksullar için daha fazla eğitim imkânı sağlamak amacıyla şansları mümkün olduğunca eşitlemeye çalışmaktadırlar. Bu ayrımın en can alıcı noktası, şehirde yaşayan zengin ve yoksulların benzer şekilde çevrelerindeki olanaklardan suni olarak uzaklaştırıldıklarını tanımamak olacaktır. Çocuklar 'plâstik' bir çağda dünyaya gelmektedirler ve uzmanlar onların anlayışını engelleyen iki engelin iç yüzünü görmelidirler. Bunlardan biri nesneler, diğeri de kurumlar etrafına inşa edilmiştir. Endüstriyel tasarım nesnelerin doğalarına aykırı bir dünya yaratmaktadır ve okullar da öğrencilerin nesnelerin anlamlı yapılarının yer aldığı dünyaya ulaşmalarını engellemektedir.

New York'a yaptığım kısa bir ziyaretten sonra, Meksika asıllı köylü bir kadın, mağazaların sadece 'kozmetiklerle kullanılabilen kıyafetleri' sattıkları gerçeğinden etkilendiğini söyledi. Bu kadın endüstriyel ürünlerin doğallıklarıyla değil sahip oldukları çekiciliklerle müşterilerle 'konuştukları' nı söylemeye çalışıyordu. Endüstri, barındırdığı işleri sadece uzmanların anlayabileceği suniliklerle donatarak insanı kuşatmıştır. Uzman olmayanlar, bir saatin tik-tak sesini ya da bir telefonun çalışını veya elektronik daktilonun işleyişini sağlayan mekanizmayı anlamak için bir çaba içerisinde girmek-

ten, cihazın bozulacağı tehdidiyle menedilmiştir. Bir transistörlü radyonun çalışma düzeneği müşteriye söylenebilir, fakat müşteri kendi başına bunu bulamaz. Bu tip tasarım, uzmanların kendilerini uzmanlıklarının arkasına gizlenmeyi ve sorgulanmamayı daha da kolay buldukları icat dışı bir toplum oluşturma eğilimindedir.

Yaban insan için doğa ne kadar gizemliyse çağdaş tüketici için insan yapımı çevre de o kadar gizemli, anlaşılmaz bir hale gelmiştir. Aynı zamanda, eğitim materyalleri okul tarafından denetim altına alınmıştır. Basit eğitim amaçları profesyonel eğitimciler için uzmanlık konusu haline gelmiştir ve maliyetleri ya çevreyi ya da öğretmenleri teşvik etmeye zorlamalarından dolayı artmıştır.

Öğretmen, kendi profesyonel uygulama alanı olarak tanımladığı ders kitabını kıskanmaktadır. Öğrenci laboratuvar çalışmasını okul çalışmasıyla özdeşleştirdiğinden, laboratuardan nefret eder hale gelbilmektedir. Yönetici, kütüphaneyi öğrenme mekânı olarak kullanma yerine oyun mekânı olarak kullanan öğrencilere karşı, maliyeti son derece yüksek kamu araç-gereçlerini savunmak amacıyla, kütüphane gardiyanlığı tavrını mantıklı bir şekilde açıklamaktadır. Bu ortamda öğrenci haritayı, laboratuvarı, ansiklopediyi ya da mikroskobu ancak müfredatın kendisine öngördüğü sıklıkta yani çok nadir kullanmakta ya da asla kullanmamaktadır. Önemli klasik yapıtlar bile, bireyin yaşamında önemli bir iz bırakmak yerine sadece müfredatta bulunsun diye programa alınmaktadır. Okullar, tüm olanakları eğitim araç-gereci olarak nitelemek suretiyle günlük kullanımdan çıkarmaktadırlar.

Okulsuzlaşacaksa bu her iki eğilim de tersine çevrilmelidir. Genel fiziksel çevre kullanabilir hale getirilmeli, öğretim malzemesi düzeyine indirgenmiş olan bu fiziksel öğrenme kaynakları bireyin kendi yönelmesi ile oluşan öğrenme için uygun hale getirilmelidir. Araç-gereçleri sadece müfredat amaçları doğrultusunda kullanmak, bunları genel kullanım ortamından uzaklaştırmaktan daha kötü bir etki yapar. Bu durum öğrencilerin davranışlarında bir yozlaşmaya yol açabilir.

Oyunlar da dikkate değer bir olay olarak karşımızda durmaktadır. Okulların gelir ve prestij kazanmak için kullandıkları ve bunun için ek yatırım yaptıkları beden eğitimi bölümünün (futbol, basket-

bol gibi) 'oyunlar'ından bahsetmiyorum, Atletlerin farkında oldukları gibi, bir savaş atmosferi içinde geçen turnuvaları içeren tüm bu teşebbüsler, sporun oyun yönünü hasır altı etmiş ve okulların doğal rekabetini kuvvetlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Daha doğrusu, zihnimdeki, formel sistemleri kavramada bir imkân sağlayacak eğitim oyunlarıdır. Teori oluşturma, dilbilim, önermeye dayalı mantık, geometri, fizik ve hatta kimya bile bu oyunları oynayan kişiler için zor olmaktan çıkmaktadır. Bir arkadaşım Kanıtlama büyüğü olarak adlandırılan bir kaç zar ve üzerinde oniki adet mantıksal sembol bulunan bir çeşit oyunla bir Meksika pazarına gitmiş. Çocuklara iki ya da üç kombinasyonla anlamlı cümlelerin nasıl oluşturabileceğini sormuş ve oyun izleyenlerden bazıları bir saat içinde tümevarımsal yolla oyunun prensiplerini kavramışlar. Formel mantıksal kurallarla işleyen bir kaç saatlik oyun sonunda bazı çocuklar, önermeye dayalı mantığın temel noktalarını diğer çocuklara anlatabilme konumuna gelmişler. Anlamayan diğerleriye çekip gitmişler.

Gerçekte, böylesi oyunlar, bazı çocuklar için değişebilir aksiyomlar üzerine bina edilmiş formel sistemler gerçeğinin bilincine ulaştıklarından ve bu kavramsal işlemler bir oyun doğasına sahip olduğundan dolayı özgürleştirilmiş eğitimin özel bir şeklini oluşturmaktadır. Bunlar aynı zamanda, basit, ucuz ve oyuncuları kendileri tarafından organize edilebilmektedir. Okul psikologları böylesi yeteneklere sahip öğrencilerin anti sosyal, hasta ruhlu ve dengesiz olma gibi bir tehlikeyle karşı karşıya olduklarını iddia etseler de, müfredat dışında kullanılan bu tür oyunlar, sıradışı yetenekleri keşfetme ve geliştirme fırsatı vermektedir. Oyunlar okulda turnuva olarak yer aldığına sadece boş zamanı değerlendirmekle kalmaz, aşağılık kompleksiyle soyut bir bağlantı kurmaksızın oyunu rekabete dönüştürme amacıyla kullanılan araçlar haline gelirler.

Eğitim araç-gereçleri üzerinde okulun sahip olduğu kontrol, bir diğer etkiyi de beraberinde getirmektedir. Bu durum, son derece ucuz olan materyallerin maliyetinin artmasına yol açmaktadır. Materyaller belirlenmiş saatler içinde kullanıma hapsedilir, onların temin edilmesini, depolanmasını ve kullanımını denetlemek amacıyla profesyonellere ödeme yapılmaktadır. Bunun sonucunda öğren-

ciler okula karşı olan kızgınlıklarını, bu pahalı araç-gereçlerden çıkarırlar.

Öğretim araç-gereçlerinin dokunulmazlığı, modern ıvır zıvırın bilinmezliğiyle paralellik arzetmektedir. 1930'larda herhangi bir genç, arabasını nasıl tamir edeceğini bilirdi. Fakat günümüzde araba üreticileri telleri çoğaltmakta ve uzman tamircilerden başka hiç kimsenin arabayı tamir etmesine olanak tanımamaktadırlar. Geçmiş dönemlerde bir radyo tüm komşuların radyosunu geri beslemeye bağtıracak bir iletici kurmak için yeterli sayıda kondansatör ve bobin içerirdi. Transistörlü radyolar daha rahat taşınabilme imkânı vermektedir. Fakat hiç kimse onlardan ayrılmak istemiyor. Endüstrileşmiş ülkelerde bunu değiştirmek son derece zor olacaktır. En azından Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde kalitenin eğitimin parçası olmasında ısrarcı olmalıyız.

Bu görüşümü bir model üzerinde açıklayacağım. On milyon dolar harcayarak, Peru gibi bir ülkede 183cm. genişliğinde bir patika yol oluşturarak kırk bin küçük köyü birleştirmek mümkündür. Buna ilâve olarak, her bir köy için ortalama beş adet üç tekerlekli at arabaları tedarik edilebilir. Bu büyüklükteki bir-iki zayıf ülke, fakir köylerinde kapana kısılmış bir durumda yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, bu paranın biraz daha azını yıllık olarak temelde zenginlere ve onların çalışanlarına hizmet eden araba ve yollara harcamaktadır. Bu basit fakat dayanıklı küçük araçlar(üç tekerlekli at arabaları)nın maliyeti yüzyirmibeş Dolar transmisyon ve altı beygir gücündeki bir motor için harcanan paranın yarısı kadardır. Bir at arabası saatte onbeş mil katedebilmekte ve yaklaşık olarak 425 kg. yük taşıyabilmektedir.

Köylüler için böylesi bir ulaşım sisteminin siyasal cazibesi son derece açıktır. Gücü elinde bulunduranların patika yollar için para harcamaya ve yolları at arabalarıyla doldurmaya yanaşmamalarının sebebi ise açıkça ortadadır. Bir köyün lideri bir hız sınırı koymak istediğinde, atın gidebileceği hız saatte sadece yirmibeş mildir. Kamu kurumlarının işleyişi için bu kadar yeterlidir. Bu, sadece geçici bir önlem olarak kabul edilirse, bu model işlemez.

Bu modelin siyasal, ekonomik, mali ve teknik fizibilitesini ortaya koymanın yeri burası değildir. Yüksek miktarda sermayeye gereksinim duyan ulaşım için böylesi bir alternatifte fırsat tanıdığına, eğitimle ilgili düşüncelerin birincil önem kazanabileceğini göstermek istiyorum. Birim fiyatı her bir at için % 20'lik bir fiyat artışıyla, gelecekte araba sahibi olacak her kullanıcı, motor tamiri konusunda bilgi sahibi olabilmek için bir-iki ay harcayarak, tamir işlemini kendisi gerçekleştirebilecektir. Bu durum, ilâve bir maliyetle çeşitli yerlere dağılmış olan fabrikalardaki üretimi merkezden uzaklaştırmayı mümkün kılacaktır. Eklenen karlar, inşa sürecinde sadece eğitim maliyetlerini dahil etmekle sonuçlanmayacak, daha da önemlisi, herkesin pratik bir şekilde motoru tamir etmesini öğrenebileceği ve ondan anlayan bir kişi tarafından çift sürme makinası ve pompa olarak da kullanılacak dayanıklı bir motor, gelişmiş ülkelerdeki gizemli makinalara göre daha yüksek eğitim faydaları meydana getirecektir.

Sadece modern hurdalar değil, modern şehirlerin kamu alanları da vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Amerikan toplumunda çocuklar, pek çok şeyden ve özelleştirilmiş oyun alanlarından mahrum bırakılmaktadır. Fakat özel mülkiyete son verdiğini açıklayan toplumlarda bile çocuklar aynı alanlardan ve pek çok şeyden faydalanamamaktadır. Çünkü bu tip yerlerin, profesyonellerin özel hakimiyetinde olduğu düşünülmektedir ve sırlarına vakıf olmayanlar için tehlike arz etmektedir; son nesilden bu yana demiryolları, itfaiye istasyonları gibi girilmez bölge ilân edilmiştir. Çok küçük yaratıcılıklarla böylesi yerlerde emniyetli bir alan oluşturmak zor değildir. Eğitim kurumları el işleri ile ilgili eğitimi okulsuzlaştırma sürecine tabi tutmak el işleri ve süreçlerini, onların eğitim değerini tanımlamaya uygun hale getirmeye ihtiyaç duyacaktır. Bazı işçiler uygun işlerinin öğrencilere açık olmasını rahatsız edici bulacaklardır. Fakat bu rahatsızlık, eğitimin getireceği kazançlarla dengelenecektir.

Özel arabaların Manhattan'da kullanılmaları yasaklanabiliyor. Beş yıl önce bunu hayal edebilmek bile olanaksızdı. Şimdi ise New York'un belli başlı caddeleri trafiğin yoğun olmadığı saatlerde araç

trafiğine kapalıdır ve bu eğilim muhtemelen devam edeceğe benziyor. Gerçekte, pek çok kavşaklı caddeler otomobil trafiğine kapatılmalıdır ve gelişigüzel bir şekilde her yere park etmek yasaklanmalıdır. İnsanlara açılmış bir şehirde depolara ve laboratuarlara kilitlenmiş öğretim materyalleri, çocukların ve yetişkinlerin çiğneme tehlikesi olmaksızın ziyaret edip mağaza önlerinde bağımsızca çalıştırabilecekleri şekilde yerleştirilebilir.

Öğrenme amaçları artık okulların ve öğretmenlerin hakimiyetinde olmadığında, öğrenenler için pazar daha çok çeşitlenecek ve 'eğitim el işi' tanımı daha az kısıtlayıcı olacaktır. Araç-gereç mağazaları, kütüphaneler, laboratuvarlar ve oyun salonları olabilir. Fotoğraf atelyeleri ve ofset basımevleri yerel gazeteler çıkarma olanağı verebilir. Bazı mağaza önü öğrenci merkezleri, kapalı devre televizyon sistemiyle izleme kabinleri oluşturabilir. Diğer bir kısma da kullanım ve tamir için büro malzemeleri yerleştirebilir. Klasik müzik, uluslararası folklor ve jazz çalışmaları müzik dolabı ya da kaset çalarlar vasıtasıyla kamu alanlarında halka sunabilir. Film kullupleri birbirleriyle ve ticari televizyonlarla rekabete girebilir. Müze çıkışları, müze müdürlüklerince organize edilebilecek eski ve yeni sanat çalışmalarının orijinal ve röprodüksiyonların dönüşümlü olarak sergilendiği mekânlar olarak işlev görebilir.

Bu uygulamayı gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulacak profesyonel elemanlar öğretmenlerden ziyade bekçiler, müze rehberleri ya da kütüphaneciler gibi daha nitelikli olmalıdır. Köşedeki biyoloji mağazasından, müşterileri, müzedeki deniz kabuklarından oluşan bir koleksiyona davet edebilirler ya da bir sonraki biyoloji ile ilgili videoyu izletebilirler. Rehberler, haşere kontrolü, diyet ve diğer koruyucu ilaç çeşitlerini tedarik edebilirler. Bu kişiler, bunu tedarik edebilecek yaşlılara tavsiye verme ihtiyacı duymuş olanlarla ilgilidir. 'Öğrenme amaçları' ağını finanse etmek amacıyla iki farklı yaklaşım sunabilir. Bir toplum bu amaç için maksimum bir bütçe oluşturabilir ve belli saatlerde tüm ziyaretçilere açık olacak şekilde bu ağı tüm birimleri düzenlenebilir. Ya da bu toplum, daha basit materyalleri herkesin kullanımına açarken, ücrete tabi olan ya da olmayan belli başlı materyalleri, ziyaretçilere içinde bulundukları

yaş gruplarına göre kullanma hakkı tanıyan özel giriş hakkı sağlamaya karar verebilir.

Eğitim amaçlı olarak tasarlanmış materyalleri elde edecek kaynaklar bulmak, bir eğitim dünyası oluşturma'nın sadece bir yönünü ve beki de en az mailyetli olanını teşkil eder. Günümüzde, okul ritüelinin esirgediği araç-gereçler için harcanan para, bütün halkın, kentin gerçek yaşamına daha büyük oranda katılımını sağlamak amacıyla hizmete sunabilir. Çalışma koşullarının elverişli olması halinde yaşları sekiz ile on dört arasında değişen çocukları hergün birkaç saat çalıştıranlar, özel vergi teşviklerinden yararlandırılabilir. Tekrar ergenlik törenine dönelim. Bununla şunu kastediyorum: Bizler önce kısıtlama yapıyoruz, sonra hakkı geri veriyoruz. Gençlerin oy kullanma hakkını ellerinden alıyoruz ve on iki yaşındaki gence toplum yaşamına katılıp sorumluluk alan bir adam olma hakkını veriyoruz. 'Okul yaşı'nda bulunan pek çok insan, pek çok memur ve belediye yetkililerine göre komşuluk hakkında daha çok şey biliyorlar. Elbetteki bu insanlar son derece şaşırtıcı sorular sormakta ve bürokrasiyi tehdit edici çözümler önermektedirler. Gençlerin rüştlarini ispat etmelerine izin verilmelidir ki, böylece sahip oldukları bilgileri ve gerçeğe erişme yolundaki yeteneklerini halka dayalı hükümetin hizmetinde çalışmak için kullanabilsinler.

Yakın zamana kadar okulların sebep olduğu tehlike, polis ve it-faiye teşkilatında ya da eğlence endüstrisinde söz konusu olan bir çiraklığın tehlikeleriyle karşılaştırıldığında kolaylıkla hesap edilebiliyordu. Okulları, gençliği korumanın bir aracı olarak mantıksallaştırmak son derece kolaydı. Bu tartışma artık gündemde yer almıyor. Yakın zamanda, bir karakol hücrelerinde asılmış halde bulunan Puerto Rico'lu bir genç olan Julia Rodan'ın öldürölmesini protesto eden bir grup silahlı gencin (Young Lords) işgal ettiğı Harlem'deki bir Methodist kilisesini ziyaret ettim. Bu grubun, Cuernavaca'da okula bir dönem devam etmiş olan liderini tanıyordum. Gruba mensup olan Juan isimli gencin aralarında olmamasına şaşırdığımda, onun tekrar uyuşturucu kullanmaya başladığı ve Devlet Üniversitesi'ne geçiş yaptığını öğrendim.

Toplumumuzun fabrikalara ve araç-gereçlere yaptığı büyük yatırımlar içinde plânlama, teşvik ve yasalar, eğitim potansiyelini aş-

mak için kullanılabilir. İş çevrelerinin, Haklar Yasası'nın, bireylerin; milyonlarca tüketici ve binlerce çalışanı, hissedarlar ve kendilerine mal sağlayan şirketlerce ihsan edilen ekonomik güçle özlük haklarını muhafaza ettikleri yasal tedbirleri bir araya toplayabilmelerine imkân tanınmadıkça eğitim amaçlarına ulaşmak için, olanaklarını bütünüyle kullanmaları söz konusu olmayacaktır. Dünyadaki pek çok uygulama yeteneği (know-how) ve onun üretici süreçleri ve imkânlarının söz konusu olan şeyleri kullanmalarına olanak tanıdığı geniş halk kitlelerinden olduğu kadar; müşterilerin, çalışanların ve hissedarların hizmetinden uzakta araç-gereçler, şirketlerin dört duvarı arasına hapsedilmiş durumdadır. Kapitalist ülkelerde reklama harcanan para, General Electric, NBC-TV ya da Budweiser bira şirketince eğitime yönlendirilebilir. Fabrikalar ve bürolar tekrar düzenlenmelidir. Böylece, bunlar günlük çalışmaları öğrenmeyi mümkün kılacak bir şekilde halkın kullanımına açılabilir ve insanların bilgi edindikleri şirketlere bir şekilde bir ödemede bulunmalarının yolları bulunabilir.

Ulusal güvenlik kisvesi altında, bu genel kullanımdan dolayı, bilimsel amaçlar ve verilerin daha önemli bölümleri elde edilebilir-nitlikli bilim adamlarından bile-. Yakın zamana kadar bilim, bir anarşistin rüyası gibi işlev gören bir forumdan ibaretti. Araştırma yapma kabiliyetine sahip her insan, az ya da çok, bu araştırmanın araçlarını kullanma hakkına aynı oranda sahipti. Günümüzde ise bürokrasi ve örgütlenme, bilimin yerini almış bulunmaktadır. Bilimsel bilginin uluslararası network'ü haline gelen şey, rekabet halindeki grupların içinde bulundukları bir alana ayrılmıştır. Bilimsel topluluğun ürünleri kadar, üyeleri de pratik başarılarla odaklanmış ulusal ve işbirliği programlarına; bu ulusları ve anonim şirketleri destekleyen insanların radikal bir şekilde güçsüzleşmesine endekslenmiştir.

Uluslar ve anonim şirketlerin sahip olduğu ve kontrol ettiği bir dünyada, eğitimsel amaçlar için sadece sınırlı kullanım hakkı mümkün olacaktır. Fakat eğitim amaçları için paylaşılabilecek olan bu araç-gereçlerin giderek artan kullanımı, temel siyasal engelleri aşmada bize yardımcı olabilecektir. Halk okulları, araç-gereçlerin eğitim amaçlı kullanımındaki kontrolü, özel kesimden profesyonel

ellere transfer etmektedir. Okulların kurumsal dönüşümü, bunları eğitim için kullanma hakkı elde etmek amacıyla bireylere yeterli güç sağlayabilir. ‘Şeylerin’ eğitimsel yönü üzerindeki özel ve anonim şirket kontrolü gözden yitecek bir noktaya gelirse, gerçek kamu sahipliği ortaya çıkmaya başlayabilir.

Yetenek Değişimleri

Bir gitar öğretmeni, ne bir müzede çalışmak üzere sınıflandırılabilir, ne kamu tarafından sahip olunabilir, ne de eğitim kurumunun deposunda vazifelendirilmek üzere kiralanabilir. Branş öğretmenleri, bir yetenek öğrenmek için ihtiyaç duyulan nesnelerden farklıdır. Bu, her durumda onlardan vazgeçilebileceği anlamına gelmemektedir. Kendime sadece bir gitar değil, aynı zamanda kasete kaydedilmiş gitar dersleri ve resimli müzik kitapları edinerek kendim gitar çalmasını öğrenebilirim. Mevcut kasetler, öğretmenlerden daha iyiye ya gitar çalmasını öğrenmek için sadece gece geç saatleri kullanabiliyorsam ya da çalmayı istediğim melodiler yaşadığım ülkede bilinmiyorsa veya çekingen bir insansam ve tek başıma bu işi başarabilmeyi tercih ettiysem böylesi bir düzenlemenin faydaları söz konusu olabilir.

Branş öğretmenlerinin bir listesi olmalı ve araç-gereçlere, okul aracılığıyla değil daha farklı kanallarla ulaşılabilmelidir. Bir araç, kullanıcının bir komutuyla hazırdir ya da hazır olabilir. Halbuki bir insan, ancak o işi yapmak istediğinde bir yetenek kaynağı olabilir ve seçtiği zaman, mekân ve yöntemi sınırlandırabilir.

Branş öğretmenleri, bir kişinin öğrenme edimini gerçekleştirebileceği partnerinden farklılık arzetmelidir. Tanıtım toplantılarını izlemeyi arzulayan yaşlılar, sıradan ilgililerden veya yeteneklerden başlamak zorundadırlar; alıştırmak yapmak ya da paylaştıkları bir yeteneği geliştirmek üzere biraraya gelirler: Basketbol oynamak, dans etmek, bir kamp alanı tesis etmek ya da gelecek seçimleri tartışmak gibi. Diğer taraftan, bir yeteneğin ilk aktarımı bu yeteneği bilen bir kişiyle, buna sahip olmayan ve elde etmeyi isteyen kişiyi bir araya getirir.

‘Yetenek modeli’ ile bir branşa sahip olan ve bunu pratikte göstermek isteyen bir kişi kastedilmektedir. Böylesi bir uygulama, potansiyel öğrenici için gerekli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Modern icatlar, bize bu uygulama işine; kasetleri, filmleri ya da panoları dahil etme olanağı tanımaktadır. Özellikle iletişimle ilgili branşlarda kişisel uygulamalara büyük bir talep duyulacaktır. Cuenavaca’daki merkezimizde yaklaşık on bin kadar yetişkin, İspanyolca öğrendi; bunlardan çoğu, öğrenecekleri dili ana dili gibi konuşabilme arzusu taşıyan, motive edilmiş öğrencilerden oluşuyordu. Bu öğrenciler, bir laboratuarda ya da iki öğrenciyle birlikte yürütülecek, tekrara dayalı, özenle hazırlanmış öğretim programları ve ana dili İspanyolca olan bir kişi ile yapılacak sıradan bir programla yüz yüze kaldıklarında çoğu ikincisini seçmektedir.

Yaygın bir şekilde paylaşılan yeteneklerden birini ortaya koyan bir kişi her zaman için ihtiyaç duyduğumuz insan kaynağını oluşturmaktadır. Bir dili konuşmada ya da araba kullanmada, açıcılıkta ya da iletişim araçlarını kullanmada olsun bizler genellikle formel öğretim ve öğrenimin nadiren faydalı olduğunu özellikle de konuyla ilgili materyalleri ilk denememizden sonra farketmekteyiz. Cerrahliğin ve keman çalmanın, bir rehber ve katalog okumakla ya da bir şeyin kullanımının mekanik yönleri gibi diğer karmaşık yeteneklerin aynı şekilde öğrenilmesine bir engel göremiyorum.

Özel bir zorluğa maruz kalmamış, çok iyi motive olmuş bir öğrenci, öğrenmek istediği şeyleri nasıl yapması gerektiğini gösterebilecek bir kişiden elde edeceğinden daha fazla bir yardıma ihtiyaç duymaz. Yeteneklerini sergilemeden önce pedagog olarak sertifikalandırılmaları gereken yetenekli insanlarca yapılan talep; yaşamlarının belli dönemlerinde, muhtemelen özel koşullar altında ya insanların öğrenmek istemedikleri şeyleri öğrenen ya da bütün insanların özel bir handikapa sahip olanların bile- belirli şeyleri öğreneceği ısrarının bir sonucudur.

Günümüzde, eğitim piyasasında sahip olunan yetenekleri nadir kılan şey, bu yetenekleri ortaya koyabilecek kişilerin bir sertifika vasıtasıyla halkın kendilerine karşı duyacakları güven ortaya konulmadıkça, bunu gerçekleştiremeyecek olmalarıdır. Bir yeteneği

elde edecek kişilere yardımcı olanların, öğrenme zorluklarını nasıl teşhis edeceklerini bilmeleri ve insanları, çabalarını yetenekleri öğrenmeye adanmaları yönünde motive edebilmeleri üzerinde ısrarla durmaktayız. Kısacası, bu kişilerin pedagog olmalarını bekliyoruz. Öğrenmeyi, öğretme mesleği dışında tanımlamayı öğrendiğimiz sürece, yeteneklerini ortaya koyacak olan insanların sayısı çoğalacaktır.

Küçük çocukların öğrenim gördüğü yerlerde, anne-babaların, yeteneklerle donanmışlığın ve öğretmenliğin bir kişide bütünleşmesi gerektiği yolundaki ısrarları artık savunulamasa da anlaşılabilir. Kendi çocukları için Aristoteles gibi birini bulma çabası içerisindeki tüm anne-babalar için bu sadece kendini savunmadan başka birşey değildir. Hem öğrencileri isteklendirecek hem de onlara bir tekniği gösterebilecek kişiler öylesine az ve onları bulmak da öylesine zordur ki, küçük öğrenciler genellikle gerçek bir filozoftan ziyade bir safsataçıyla yetinmek zorundadırlar.

Az bulunur yetenekli kimseler için yapılan talep, bu yetenekleri gösterecek kişilerin sayısının az olması durumunda bile hızlı bir şekilde yerine getirilebilir. Fakat bu tip insanlara kolaylıkla ulaşılabilmelidir. 1940'lı yıllarda yaptıkları işte çalışmak için okul eğitimi almamış radyo tamircileri, Latin Amerika'nın içlerine nüfuz etmiş radyoların iki yıldan daha çok gerisinde değillerdi. Söz konusu tamirciler, satın alması kolay ve tamir edilmeleri imkânsız olan transistörlü radyolar piyasaya sürülüp onları işlerinden edinceye dek varlıklarını sürdürdüler. Teknik okullar, tamircilerin sergiledikleri verimi ve doğal olarak daha dayanıklı radyoların yapılabileceği şeyleri yapmaktan uzaktı.

İlgileri ortak bir noktaya doğru yaklaştırmak, bir insanın sahip olduğu yeteneği paylaşmasını sona erdirmek için kumpas kurmak anlamına gelmektedir. Kişi, yeteneğinin nadirliğinden elde ettiği kazançlara sahiptir ve onun tekrar üretilmesinden dolayı bir kazancı söz konusu değildir. İletişimde uzmanlaşmış olan öğretmen, sanatçının, çıraklığını yaşama geçirmedeki isteksizliğinden yarar sağlar. Yetenekler formel bir eğitimin sonucunda meydana geliyorsa, halk, bunların son derece değerli ve güvenilebilir olduklarına inan-

maları yönünde bir telkine maruz kalmaktadır. İş piyasası yeteneklerin nadirliğine bağımlıdır ve yeteneklerin nadir olması yönünde ya otorite dışı kullanımını ve yayılımını yasaklamak suretiyle ya da eşyaların, nadir olan bilgi ve araç-gereç kullanımını gerçekleştirebilecek kişilerce imâl edilebilmesi ve tamir edilebilmesi için çaba harcamaktadır.

Bu nedenle okullar yetenekli insanların sayısını azaltmaktadır. Dört yıllık hemşirelik programının hızlı bir şekilde yaygınlaşması nedeniyle Birleşik Devletler'deki hemşire sayısının azalması buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. İki ya da üç yıllık programlara kaydolabilecek, fakir ailelerden gelen kadınlar, şimdi bu uygulama ile tamamen hemşirelik mesleğini edinme imkanından mahrum kalmaktadırlar.

Öğretmenlerin sertifikalı olması yönündeki ısrar yeteneklerin nadir olması yönündeki çabaların bir başka örneğidir. Hemşireler hemşirelik eğitimine teşvik edilselerdi ve iğne yapma, dosya dolurma ve ilaç verme gibi kanıtlanmış yetenekleri göz önüne alınarak çalıştırılsalardı, bir süre sonra eğitilmiş hemşire kıtlığı çekilmeyecekti. Sertifika uygulaması, akademik özgürlük imtiyazı adına, bir başka kişinin sahip olduğu bilgiyi paylaşmaya dayalı kamu yararını değiştirmek suretiyle, eğitim özgürlüğünü kısıtlama eğilimindedir. Yeteneklerin etkin bir şekilde değişimi uygulamasını garanti etmek için akademik özgürlüğü genelleştirecek yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Herhangi bir yeteneği öğretme hakkı, konuşma özgürlüğü kapsamında düşünülmeli ve kabul edilmelidir. Öğretim üzerindeki kısıtlamalar bir kez kaldırıldığında, buna paralel olarak, öğrenme üzerindeki kısıtlamalar da kalkacaktır.

Branş dersleri veren öğretmenlere, öğrencilere sunacakları hizmeti yerine getirmek için teşvikler sunulması gerekmektedir. Sertifika sahibi olmayan öğretmenlere kamu sermayesini açmanın en azından iki basit yolu vardır. Birincisi, kamu için ücretsiz yetenek merkezleri açmak suretiyle yetenek değişimlerini kurumsallaştırmaktır. Bu tip merkezler endüstrileşmiş bölgelerde açılabilir ve açılmalıdır da. Belli başlı çıracıklara başlayabilmek için ön koşulları içeren okuma, daktilo yazma, muhasebe, yabancı dil, bilgisayar

programcılığı ve elektrik saatlerini okuma gibi belirli diller, bazı makinaları kullanabilmeye yönelik yetenek merkezleri oluşturabilir. Bir diğer yaklaşım ise diğer müşterilerin ücret ödemek zorunda kalacağı yetenek merkezlerine, toplum içersindeki belirli grupların eğitim devamlılığını sağlamaktır.

Daha radikal bir yaklaşım ise yetenek değişimi için bir 'fon' oluşturmaktır. Her vatandaşa, temel yetenekleri elde etmesinde kullanacağı cüzi bir miktar maddi yardım sağlanabilir. Bu cüzi yardımın ötesinde, maddi gelirin daha büyük bir bölümü, öğretimi gerçekleştirenlere yani öğretmenlere gidecektir. Bu öğretmenler, düzenli yetenek merkezlerine model olarak hizmet vermektedirler ya da evde veya oyun alanlarında özel olarak ders vermektedirler. Belli bir vakit dahilinde sahip oldukları yeteneği diğerlerine öğretenler, daha yetenekli öğretmenlerin yardımını talep etme hakkına sahip olacaklardır. Bütünüyle yeni bir seçkin kesim, eğitimlerini paylaşım yoluyla edinmiş olan yeni bir aydın grubu ortaya çıkacaktır.

Anne-babalar çocukları için yetenek yardımı kazanma hakkına sahip olmalı mıdır? Böylesi bir uygulama, imtiyazlı kesimlere daha fazla avantaj sağlayacağından imtiyaz sahibi olmayanlara daha büyük kısmının verilmesi, arada bir dengenin kurulmasını sağlayabilir. Bir yetenek değişiminin uygulaması, dosyalama bilgilerinin gelişmesini kolaylaştıracak vasıtaların varlığına bağlı olacaktır. Böylesi bir vasıta, aynı zamanda, test etme ve sertifika sağlama ek hizmetlerini sağlayabilecektir ve tekelci uygulamaları önlemek ve sona erdirmek için ihtiyaç duyulacak yasal düzenlemeleri hızlandırmaya yardımcı olacaktır.

Temelde, evrensel yetenek değişimi özgürlüğü, eğitim geçmişi-ne bakılarak değil, sadece test edilmiş yeteneklerin baz alındığı ayrımcılığa izin veren kanunlarla garanti altına alınmalıdır. Böylesi bir garanti, kaçınılmaz olarak, iş piyasasındaki bireyleri nitelikli kılmak için kullanılacak testler üzerinde kamunun denetimini gerekli kılacaktır. Aksi halde, toplumsal seleksiyon hizmet edecek olan çalışma yerindeki testlerin karmaşık dizilerin el altından uygulamaya konulabilmesi mümkündür. Yetenek testlerini objektif kılmak için, sadece test edilecek özel makinaların ya da sistemlerin

alışmasına izin verilmesi gibi bir çok Şey yapılabilir. Daktilo yazımı testleri, bir muhasebe sisteminin ya da hidrolik bir vincin çalışması, araba kullanma, COBOL dilini çözme vb. objektif hale getirilebilir.

Gerçekte, pratik öneme sahip olan yeteneklerin pek çoğu böylelikle test edilebilir. İnsan gücünün idaresinin amaçları için yaygın bir yetenek testi, daktilo yazmanın, stenografinin ve muhasebenin öğretildiği bir müfredat programında, öğretmenin gözüne girmeye uğraşmaktan daha faydalıdır. Elbette ki, resmi yetenek testi için son derece gerekli olan Şey sorgulanabilir olmasıdır. Şahsen ben, yeterlilik testlerini yasaklamaktan ziyade kısıtlamak suretiyle, özgürlüğün daha iyi garanti altına alınacağına inanıyorum.

Partner Uygulaması

Okullar, aynı yaşıta olanları bir sınıfta toplamakta ve bütün bu öğrencilere matematikte, yurttaşlık bilgisinde ve dilbilgisinde aynı yöntem uygulamasına göre eğitim vermektedir. Her bir öğrenciye, sınırlı sayıdaki derslerden birini seçmesine imkân tanımaktadır. Herhangi bir durumda akran grupları, öğretmenlerin amaçları etrafında oluşturulmaktadır. Arzu edilebilir bir eğitim sistemi, her bir bireye partnerini ve katılmak istediği aktiviteyi açıkça belirlemesine olanak tanımaktadır.

Okul, ocuklara evleri dışına çıkıp yeni arkadaşlar edinme fırsatı yaratmaktadır. Fakat aynı zamanda, bu süreç çocuklara aynı mekânda bulundukları çocuklar arasında arkadaşlarını kendileri seçmeleri fikrini telkin etmektedir. Çocuklara daha küçük yaştan itibaren değerlendirme ve başkalarıyla birlikte olma imkânı tanımak, onları yeni girişimler için yeni partnerler aramaya karşı yaşam boyu sürecek bir ilgiye onları hazırlama hizmeti görür.

İyi bir satranç oyuncusu kendisine yakın bir akran bulmaktan daima mutluluk duyar. Kulüpler bu amaca hizmet etmektedir. Belli başlı kitapları, makaleleri tartışmak isteyen insanlar, başka tartışmacılar bulmak için muhtemelen ücret ödeyeceklerdir. Çeşitli takım oyunları oynamak, gezilere çıkmak, akvaryum düzeneği oluş-

turmak ya da motosiklet kullanmak isteyen insanlar, partner bulmak için önemli bir süreye ihtiyaç duyacaklardır. Harcadıkları bu çabanın ödülü, kendilerine uygun partnerleri bulmaktır. Niteliği yüksek okullar, aynı programa kaydolmuş öğrencilerin ortak ilgilerini ortaya çıkarma yönünde çalışmalar yapmaktadır. Okulun aksine, belirli bir zaman diliminde aynı ilgileri paylaşan bireyler için olanaklar sağlayan kurumlar olmalıdır.

Yetenek öğretimi partnerleri eşleştirmede olduğu gibi, her iki taraf için eşit faydalar sağlamaz. Branş öğretmenleri, daha önce vurguladığım gibi, genellikle öğretimin gerçekleştirilmesi ödülünün ötesinde yüreklendirmelidir. Yetenek öğretimi, devamlı surette yinelenen tekrarlara dayanmaktadır. Gerçekte, bu yinelemeler öğrenciler için, son derece ihtiyaç duymalarına rağmen, bir sıkıntı kaynağı oluşturmaktadır. Yetenek değişimi programını yürütebilmek için kredilere ya da diğer somut teşviklere ihtiyaç vardır. Partner oluşturma sistemi böylesi bir teşviğe değil, sadece iletişim ağına gereksinim duymaktadır.

Teypler, kayıt sistemleri (depo edilmiş bilgileri, gerektiğinde çabucak bulup çıkarma yöntemi), programlanmış öğretim, şekil ve seslerin tekrar üretimi pek çok yeteneğin, insan olan öğrencilerine kaynak için duyacakları ihtiyacı azaltma eğilimindedirler. Bunlar öğretmenlerin etkililiği yanında, bir kişinin yaşam boyu elde edebileceği yeteneklerin sayısını da artırmaktadır. Buna paralel olarak, bu durum, insanların yeni elde ettikleri yeteneğe duydukları ilgiyi karşılamak için artan bir ihtiyacı da yerine getirmektedir. Tatilden önce Yunanca öğrenen bir öğrenci, döndüğünde Yunan politikası hakkında konuşmak isteyecektir. New York'taki bir Meksikalı, Siempre ya da 'Los Agachados' isimli gazeteleri okuyan kişiler bulmak istemektedir. Kişi kendisi gibi, James Baldwin ya da Bolivar çalışmalarına duydukları ilgiyi geliştirmek isteyen partnerler bulmak istemektedir.

Partner uygulaması son derece basittir. Kullanıcı kendisini adı ve adresiyle tanımlayacak ve partner aradığı alanı açıklayacaktır. Bir bilgisayar yardımıyla bu kişiye aynı alana kayıt yaptırmış olanların isimleri ve adresleri postalanacaktır. Böylesi basit bir uygulama

ma, halkın yararına değerli bir çalışma için geniş bir şekilde hiç kullanılmamıştır.

Bu uygulamanın en basit şekli, müşteri ve bilgisayar arasındaki iletişimin iadeli posta ile gerçekleştirilebilir olmasıdır. Büyük şehirlerde, telgraf yazma merkezleri anında cevaplar sağlamada yardımcı olabilir. Bir ismi ve adresi bilgisayardan elde etmenin tek yolu bir çalışmayı listeye dahil etmek olacaktır. Bu sistemi kullanan insanlar, sadece kendi potansiyel akranlarınca bilinebileceklerdir.

Bilgisayarın bir partner bulamadığı durumlarda onu tamamlayıcı şey, aktiviteleri sınıflandırılmış gazete eklerinden faydalanarak kamuyu haberdar etmektir. Hiçbir isim yayınlanmak zorunda değildir. İlgili okurlar kendi isimlerini sisteme sonradan ilâve edebilirler. Kamunun desteklediği partner uygulaması, özgür buluşma hakkım garanti altına almanın ve bu temel sivil çalışmasında insanları eğitmenin tek yolu olabilir.

Özgür toplanma hakkı, siyasal olarak tanınmış bir hak olmanın yanı sıra kültürel olarak da kabul edilmiştir. Şimdi bu hakkın, toplanmanın kanunlara uygun bir şekilde yerine getirilmesinin yasalara bağlanma sebebini anlamamız gerekmektedir. Bu durum, özellikle yaş gruplarına, sınıf ve cinsiyete uygun olarak orduda ve zaman israfına yol açan kurumlar da görülmektedir. Ordu, sadece buna bir örnektir. Okul daha da olağandışı sonuçlara yol açan bir kurumdur.

Okulsuzlaştırmanın anlamı bir kişinin iktidarına bir toplantıya iştirak eden bir diğer kişileri memnun etmek adına son vermektir. Aynı zamanda, herhangi bir yaş ve cinsiyetteki bir kişinin hakkını korumak anlamına da gelmektedir. Bu hak, toplantıların kurumsallaşmasıyla önemli ölçüde azaltılmıştır. Temelde 'toplantı' bireysel toplanma hareketinin bir sonucunu belirtmektedir. Şimdi bu durum bazı araçların kurumsal ürününü belirtmektedir.

Hizmet kurumlarının müşteri kazanma yeteneği, sadece satılabilir haber olduklarından dolayı bireylere karşılık veren kurumsal medyanın bağımsızca duyulması için bireylerin imkânını daha da artırmıştır. Partner uygulamasının kolaylıkları, bir köyün çanının

çalmasıyla ahalinin biraraya gelmesindeki kolaylık kadar, insanları biraraya getirmek isteyen kişiler için mümkün hale getirilmelidir. Okul binaları -diğer kullanımlara dönüştürülmeleri şüpheli olan- bu amaç için hizmet edebilir.

Okul sistemi, gerçekte, daha önce kiliselerin karşı karşıya kaldığı problemle karşılaşabilir. İmanın yitirilmesiyle boş kalan yeri ne ile doldurulabilir? Okulların satışı ibadet mekânlarının satışı kadar zordur. Devam edegelen kullanımlarını sağlamanın bir yolu da yakın çevrede bulunan insanlara daha çok yer temin etmektir. Her bir kişi sınıfta neyi, ne zaman yapacağını açıklayabilir ve programlar ilân panolarında meraklıların dikkatine sunulabilir. Çok genç liderler ve yetenekli eğitimciler, böylesi bir sistemde en önemli iki birimi oluşturacaktır. Benzer bir yaklaşım yüksek eğitimde de ele alınabilir. Öğrencilere kendi seçtikleri öğretmenlerle yıllık on saatlik özel danışma imkânı tanınabilir. Öğrenimlerinin geri kalan kısmında kütüphaneye, partner uygulamasına ve çiraklığa bağlı olurlar.

Böylesi bir eşlemenin, telefon ve posta uygulamalarında olduğu gibi, sömürülebileceği ve ahlâkdışı amaçlar doğrultusunda kötüye kullanılabileceği ihtimalini göz önünde bulundurmalıyız. Bu çalışmalar yapılırken beraberinde bir takım önlemler de alınmalıdır. Sadece uygun bilgiler yanında başvuranın isim ve adresinin bulunduğu bir eşleme sistemi önerdim. Böylesi bir sistem kötüye kullanmaya karşı hemen hemen kesin bir koruma sağlayacaktır. Diğer düzenlemeler; herhangi bir kitaptan, film den, televizyon programından ya da bir başka katalogdan alıntılanmış diğer bir birimden eklemeye olanak tanıyabilecektir. Sistemin tehlikeleriyle ilgili endişeler, sağlayacağı yararlardan gözümüzü ayırmamıza yol açmamalıdır.

Konuşma ve toplanma özgürlüğü ile ilgili endişelerimi paylaşanlar, partner uygulamasının insanları biraraya getirmek için suni bir yol olduğunu ve fakirlerin -bu sisteme en çok ihtiyaç duyan kesim- katılım imkânı bulamayacaklarını ileri süreceklerdir. Biri, yerel toplumun yaşamında yerleşmemiş belli amaç için yapılmış olan eşleştirmeleri oluşturmayı önerdiğinde; bazı insanlar gerçek-

ten ajite edilmiş olurlar. Diğerleri ise müşteri tanımlama ilgilerini tasnif etmek ve birleştirmek amacıyla bilgisayar kullanmayı önerdiklerinde reaksiyonda bulunurlar. Söyledikleri şey, insanların böylesi alışılmadık bir yolla biraraya getirilemeyecekleridir. Yaygın istek, pek çok düzeyde paylaşım deneyiminin geçmişiyile ilintilidir ve bu, örneğin komşuluk kurumlarının gelişmesi gibi deneyimin sonucu olarak gelişmelidir. Bu endişeleri paylaşıyorum, fakat sanırım kendi ana noktaları kadar benimkini de gözden geçiriyorlar. Öncelikle, yaratıcı ifadenin birincil merkezi olarak komşuluk yaşamına geri dönüş, gerçekte siyasal birimler olarak komşuluğun tekrar kurulmasına karşı olabilir. Talepleri, komşuluk üzerine odaklandırmak şehir yaşamının önemli ve özgürleştirici bir yönünü -kişinin aynı anda birkaç partner grubunda yer alma imkânını- gözardı etmektedir. Ayrıca, fiziksel bir komünde asla birlikte yaşamamış insanların, çocukluktan beri birbirlerini tanıyan insanlara göre paylaşacakları daha çok deneyime sahip olabilecekleri önemli bir husustur. Büyük dinler daima birbirlerinden uzakta yaşayanların biraraya gelip buluşmalarının önemini vurgulamaktadır ve iman bunlar arasında özgürlük bulmuştur. Hac, manastır yaşamı, ibadethanelerin kardeşçe yardımları ve ibadet yerleri bu bilinci yansıtmaktadır. Partner uygulaması, şehirlerin kısıtlayıcı yaşam tarzına maruz kalmış insanların pek çok potansiyelini ortaya çıkarmada yardımcı olabilir.

Yerel topluluklar değerlidirler. Aynı zamanda, insan sosyal ilişki çevrelerini tanımlama fırsatını hizmet kurumlarına verdiğinden, bu yerel topluluklar gözden kaybolmaktadır. Milton Kotler son kitabında, 'kent iş merkezi'nin egemenliğinin, siyasal önemi, komşuluğun elinden aldığını ortaya koymaktadır. Korumacılar komşuluğu kültürel bir birim olarak tekrar canlandırmaya teşebbüs etmektedirler. İnsanları suni olarak, bulundukları yerel bağlamdan uzaklaştırıp soyut gruplara, partner uygulamalarına eklemlmek, şu anda şehirlerde ortadan kalkmakta olan yerel yaşamın restorasyonunu teşvik etmelidir. Arkadaşlarını anlamlı bir sohbet ortamına davet etme insiyatifini eline geçiren bir kişi, ofis protokolu ve banliyö yaşamından kaynaklanan, onlardan ayrı durma gerekliliğine

boyun eğmekten vazgeçebilir. İşleri beraber yapmanın, karar vermeye bağlı olduğunu bir kez gördükten sonra insanlar kendi yerel topluluklarının yaratıcı siyasal değişimlere daha açık olmalarında ısrarcı bile olabilirler.

Şehirde yaşayanların karmaşık kurumsal hizmetlere duydukları ihtiyaçlarının herbirine güvenmelerinin öğretilmesi gerektiğinden, bizler şehir yaşamının yüksek maliyetli olma eğiliminde olduğunu göz önünde tutmalıyız. Modern şehirde hayatta kalmak bile son derece maliyetli bir iştir. Şehirde, partner uygulaması insanların bürokratik sivil hizmetlere olan bağımlılıklarının sona erdirilmesi yolunda önemli bir adım niteliği taşıyabilir.

Bu durum, halk arasında güven tesis etmenin yeni yollarını ortaya koymak için gerekli bir adımdır. Okullaştırılmış bir toplumda bizlerin kime güvenebiliyor güvenemeyeceğimize karar vermek için, kendi işlerinin etkisi üzerine eğitimcilerin profesyonel değerlendirmesine giderek daha çok bel bağlar hale geldik; doktora, avukata ya da psikoloğa gidiyoruz. Çünkü bizim güvenimizi hak eden diğer meslektaşlarca uzman eğitim uygulamasının çoğuna sahip olan herhangi bir kişiye fazlasıyla güveniyoruz.

Okulsuzlaştırılmış bir toplumda, uzmanlar artık müşterilerinin kendi sahip oldukları eğitim geçmişlerine güvenmeleri iddiasında bulunmayacaklardır ya da müşterilerinin kendi eğitilmişliklerini takdir eden diğer uzmanlara gelişigüzel bir şekilde müracaat etmeleri garanti olamayacaktır. Uzmanlara güven besleme yerine, bilgisayar vasıtasıyla kurulmuş olan akran uygulamasıyla onların memnuniyet duydukları bir uzmanın deneyimli müşterileriyle görüşmek, potansiyel bir müşteri için mümkün olmalıdır. Böylesi uygulamalar hastalara kendi doktorlarını, öğrencilere de kendi öğretmenlerini seçmeye imkan tanımış olan kamu yararları olarak görülebilir.

Profesyonel Eğitimciler

Öğrenme yolunda insanlar imkânlarla sahip olurken, yeni şanslar ve liderlik arama yolundaki istekleri artacaktır. İnsanların hem

kendi bağımsızlıkları ve hem de rehberliğe duydukları ihtiyacı daha derinden hissedeceklerini ümit edebiliriz. Başka insanların engellemesinden kurtulduklarında, başkalarının bir yaşam boyu elde ettikleri disiplinden fayda sağlamayı öğrenmelidirler. Okulsuzlaştırılmış eğitimin, -engellemeden ziyade- eğitim serüvenine yeni katılanları desteklemeye istekli olacak pratik zekâlı insanları araştırmasında, bir artış söz konusu olmalıdır. Sahip oldukları sanatlarında ustalar bilgi verici bir kaynak ya da yetenek modelleri (örnekleri) olma iddiasından vazgeçerlerse, üstün zekâlılık iddialarındaki doğruluk payı ortaya çıkacaktır.

Ustalar için giderek artan ihtiyaçla beraber, onların sağlayacağı yardım da artmalıdır. Okul yöneticileri ortadan kalktığında, bağımsız eğitimcilerin uğraşlarını meydana getirmesi gereken şartlar ortaya çıkacaktır. Bu ayrıca bir tezat olarak da görülebilir. Okullar ve öğretmenler adanmış bir şekilde tamamlamalı bir duruma gelmiştir. Bu durum, gerçekten de ilk üç eğitim değişiminin veliler ve diğer 'doğal eğitimciler'in ihtiyaç duyduğu rehberlik, yardıma ihtiyaç duyan öğrenciler ve insanların onları işletmeye ihtiyaç duydukları çalışma ağları için ne şekilde sonuçlanacağını -ve tam olarak kullanmaya izin vermek amacıyla neye ihtiyaç duyulacağını- ortaya koymaktadır.

Velilerin, sorumlu bir eğitim bağımsızlığına öncülük edecek yolda çocuklarını yönlendirmede rehberliğe ihtiyaçları vardır. Zorluklarla karşılaştıklarında öğrencilerin deneyimli liderliğe ihtiyaçları olacaktır. Birincisi pedagojik ihtiyaç, ikincisi bilginin bütün alanlarındaki entelektüel liderlik için duyulan ihtiyaç. Bunlardan birincisi, insan öğreniminin ve eğitim kaynaklarının bilinmesini gerektirmektedir. İkincisi ise herhangi bir keşifteki deneyime dayalı bilgiyi gerektirmektedir. Her iki tecrübe de etkili eğitim çabası için kaçınılmaz durumlardır. Okullar bu işlevleri tek bir rolde toplarlar -en azından faydasız olduklarından şüphelenilmediğinden bunlardan herhangi birinin bağımsız uygulamasını yerine getirirler.

Gerçekte, özel eğitim yeterliliği üç tipe ayrılmalıdır: Bir tanesi eğitimsel değişimlerin ya da burada ortaya konulmuş olan çalışma

ağlarının çeşitlerini ortaya çıkarmak ve uygulamak; bir diğeri bu çalışma ağlarının kullanımında öğrencilere ve velilere yardımcı olmak; ve üçüncüsü de entelektüel keşif yolculuklarındaki teşebbüs zorluklarında primus inter pares (eşitler arasında birinci) olarak hareket etmektir. Bunlardan sadece ilk ikisi yani, eğitim yöneticileri ve pedagojik konsüller bağımsız bir mesleğin birimleri olarak algılanabilir. Tanımlamakta olduğum bu çalışma ağının tasarımı ve uygulamasında çok insana gerek yoktur. Fakat okullardaki uygulamalara tamamen zıt bir perspektiften eğitimi ve yönetimi derinden anlamış insanlara ihtiyaç duyacaktır.

Bu çeşit bir eğitime dayalı meslek, okulların dışladığı pek çok insanı kabul ederken, okulların kendilerine bir nitelik kattığı kişileri de dışlayacaktır. Eğitimsel çalışma ağlarının kuruluşu ve uygulaması için bazı tasarımcılara ve idarecilere ihtiyaç olacaktır. Fakat bunlar okullarca ihtiyaç duyulan kadar ya da onlarla aynı türden değildir. Öğrenci disiplini, halkla ilişkiler ve danışman öğretmenler tanımlamakta olduğum çalışma ağlarında ne bir yere ne de karşılığa sahiptirler. Ne müfredat oluşturma, kitap satın alma, sınıflar oluşturma ve birtakım faaliyet zeminleri hazırlama ya da beden eğitimine dayalı rekabetlerin denetimi gereklidir, ne de öğretmenlerin zamanının çoğunu alan çocuk gözetimi ders planı ve dersleri kaydetme gibi eğitim çalışma ağı işletiminde rol alan uygulamalar söz konusudur. Öğrenme ağlarının işletimi, yeteneklerden ve bir müzenin, kütüphanenin, iş bulma kurumunun çalışmalarından beklenen davranışlardan bazılarına ihtiyaç duyacaktır.

Bugünün eğitim yönetimi başkalarının -kolejin işlerini yönetmek için atanmış kişiler, yasa koyucular ve şirket yöneticilerinin memnuniyeti adına öğretmenleri ve öğrencileri kontrol altında tutmakla ilgilenmektedir. Çalışma ağları kurucuları ve yöneticileri öğrenciler, yetenek yöntemleri, eğitim, eğitim liderlikleri ve eğitim nesneleri arasında beraberlikleri oluşturulabilmek için kendilerini ve diğerlerini insanların yolundan uzak tutmadaki olağanüstü yeteneklerini sergilemek zorunda kalacaklardır. Günümüzde öğretim işinde yer alan pek çok insan son derece otoriterdir ve bu görevi kabul etmeyebilir de. Eğitimle ilgili değişimlerin anlamı, iz-

leme işini olanaklı kılan trafik müdürünün idalleriyle ters düşebilecek olan amaçların peşinden gitmeleri suretiyle, bunu insanlar -özellikle de küçük çocuklar- için kolaylaştırmak olmalıydı.

Tanımladığım çalışma ağıları gerçekleşebilirse, her bir öğrencinin eğitimde izleyeceği yol, kendine mahsus bir yol olacaktır ve resmen kabul edilebilir bir programın niteliklerini üstlenecektir. Zeki öğrenci periyodik olarak mesleki bir gelişme gösterecektir; yeni bir amaç oluşturmada yardım, karşılaşılan zorlukları seziş, mümkün olan yöntemler arasında seçim. Şimdi bile, pek çok insan öğretmenlerinin verdiği önemli hizmetlerin birer nasihat ve öğüt olduklarını itiraf etmektedir. Okulsuzlaştırılmış dünyada pedagoglar kendilerine gelecek ve kızgın öğretmenlerin 'uygular gider' gibi yaptıkları şeyleri yapabileceklerdir.

Çalışma ağıları idarecileri, temelde, kaynaklara ulaştıracak vasıtaları meydana getirmeye yoğunlaşacaklardır. Pedagog, öğrenciye amacına en süratli bir şekilde ulaşmasında yardımcı olacaktır. Bu öğrenci, Çinli bir komşusundan konuşmayı öğrenmek isterse, pedagog onların bu çalışmadaki gelişmelerini değerlendirmek ve onların yetenek, karakter ve çalışmaları için ayırdıkları zamana uygun kitap ve yöntemlerini belirlemek amacıyla var olmalıdır. Uçak teknisyenine çıraklık için en iyi yerleri bulmada, Afrika tarihi hakkında tartışmalar yapacak akranlar bulmayı isteyenlere kitap tavsiye edebilir. Çalışma ağı idarecisi gibi, pedagog kendisini profesyonel bir eğitimci sayma yanılışına düşebilir. Bireylerin her bir kaynağa ulaşması eğitim yardımlarıyla gerçekleşebilir.

Usta ya da gerçek bir lider olsun bir eğitim liderinin rolü, profesyonel bir idareci ya da pedagogunkine göre daha az ele geçer. Çünkü liderliği tanımlamak zordur. Pratikte, insanların, girişimini takip ettikleri ve onun gelişimci keşfinde çırak olarak yer aldıkları bir kişi liderdir. Bu, genellikle 'yanlış'ın 'doğru'ya döneceği, tamamiyle yeni standartların -bugün tamamiyle anlaşılabilir olan- yenilikçi görünümünü içermektedir. Partner uygulaması vasıtasıyla birlikler oluşturma hakkına saygı gösterecek bir toplumda, belirli bir konuda eğitim insiyatifi üstlenecek yetenek, öğrenmenin kendisine başvuru kadar yaygın olacaktır. Fakat bu makaleyi tartış-

mak üzere verimli bir toplantı tertiplemek amacıyla insiyatifi ele alan kişiyle, bunun olası etkilerinin sistematik keşfindeki liderliği sağlayacak kişinin yeteneği arasında büyük bir fark vardır.

Aynı zamanda, liderlik haklı olmayla da ilintili değildir. Thomas Kuhn'un vurguladığı gibi, sürekli değişen paradigmalar sürecinde farklı liderlerin, çoğu geçmişe bakarak değerlendirmelerde bulunan testlerce hatalarının kanıtlanması mecburidir. Entellektüel liderlik; çalışmalarında diğerleriyle olan işbirliğindeki üstün zihinsel disipline, hayale ve istekliliğe bağlıdır. Örneğin, bir öğrenci Birleşik Devletler'deki kölelik karşıtı hareket ya da Küba Devrimi ile Harlem'de ortaya çıkan olaylar arasında bir analogi olduğunu düşünebilir. Bir tarihçi olan eğitimci böylesi bir analogideki hataları nasıl taktir edeceğini ortaya koyabilir. Atacağı adımları bir tarihçi olarak gerçekleştirebilir. Öğrenciyi kendi çalışmasında yer almak üzere davet edebilir. Her iki durumda da öğrencisini, paranın ya da diğer herhangi başka bir şeyin satın alamayacağı eleştirel bir sanatta -okulda nadir olan- ustalık sahibi yapar.

Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki entelektüel disiplinle sınırı değildir. Bunun sanatta, fizikte, dinde, psikanalizde ve pedagojide bir karşılığı söz konusudur. Bu ilişki dağcılık, gümüş işçiliği, siyaset, kabine oluşturma ve personel yönetiminde de geçerlidir. Her gerçek öğretici-öğrenen ilişkisinde ortak olan şey, aralarında varolan ilişkinin bir ücrete dayanmaması ve her ikisi için de farklı şekillerde ortaya çıkan imtiyazı paylaşmalarının bilincinde olmalarıdır.

Şarlatanlar, demagoglar, insanları kendi dinine çevirmeye çalışanlar, yozlaşmış öğreticiler, kilise memuriyetlerini para karşılığında alıp satanlar, üçkağıtçılar, mucize avcılar ve peygamberler liderlik rollerini üstlenebildiklerini kanıtlamışlardır. Farklı toplumlar sahte öğreticilere karşı kendilerini savunabilme yönünde farklı tedbirler almışlardır. Hintliler kast sistemine, Doğulu Yahudiler hahamların manevi öğrencilerine dayanmışlar, Hristiyanlığın yüksek dönemlerinde manastır yaşamı gözde olmuş, diğer tarihi dönemlerde hiyerarşik düzene sığınılmıştır. Günümüz toplumu ise okulların sunduğu sertifikaya güvenmektedir. Bu uy-

gulamanın daha iyi bir manzara doğuracağı şüphelidir. Fakat bunun böyle olacağı iddia ediliyorsa, daha sonra bireysel öğrenciliğin hemen hemen ortadan kalkması pahasına bunu gerçekleştireceği yönünde bir karşı iddia öne sürülebilir.

Pratikte, öğretmenin sahip olduğu yetenek ile yukarıda tanımlanan eğitim liderleri arasında belirsizlik söz konusu olacaktır. Bazı öğrencilere başvurulmasının, niçin öğrencilerine kendi disipliniyi öreten öğretmenin tekrar derslerinde (drill) 'usta'yı (öğretmeni) keşfetmesiyle elde edilemediğinin pratik bir nedeni yoktur.

Diğer taraftan, gerçek öğretici-öğrenen ilişkisini belirleyen, onun ücretsiz oluşudur Aristoteles bunu şöyle açıklar: 'Kararlaştırılmış kelimelere dayanmayan moral bir arkadaşlık tipidir, bir arkadaşına göre bir yetenek sağlamaktadır'. Thomas Aquinas ise bunun bir aşk ve merhamete dayalı bir öğretim yolu olduğunu vurgular. Böylesi bir öğretim, öğretmen için daima bir lükstür, öğretmen ve öğrencisi için bir boş vakit (Yunanca 'schole') sorunudur. Başka bir amacı olmadığı gibi her ikisi için de anlamlı olan bir çalışmadır.

Onu gerçekleştirmek için, Allah vergisi yeteneklere sahip insanların arzusu üzerine bina edilmiş gerçek entellektüel liderliğe güvenmek, açıkcası bizim toplumumuzda bile gereklidir. Fakat, bu uygulama siyasete bulaştırılmamalıdır. Bizler, öncelikle, insanları manipüle etmekten ziyade, bireysel çalışmaların daha yüksek bir değer elde edeceği bir toplum inşa etmeliyiz. Böylesi bir toplumda araştırmacı, keşfedici ve yaratıcı öğretim mantıksal olarak en arzu edilebilir 'işsizlik' rahatlığında düşünülecektir. Fakat ütopyanın ortaya çıkmasını bekleyecek vaktimiz yok. Şimdi bile, okulsuzlaştırmanın ve akran grupları oluşturmaının en önemli sonuçlarından biri 'öğreticilerin' kafa dengi öğrencileri biraraya getirebilmeleri inisiyatifi ele alacaktır. Aynı zamanda, bilgiyi paylaşma ya da bir öğretmeni seçme bakımından, potansiyel öğrenciler için örnek bir fırsat eşitliği sağlayacaktır.

Okul meslek sahiplerini paketleyici roller sayesinde ayartan tek kurum değildir. Hastaneler ev bakımı uygulamasını giderek imkansız hale getirmektedir ve hastanelerin yaygınlaşması, hastalıkların

iyileştirilmesi yönünde bir yarar olarak görülmektedir. Aynı zamanda, öğretmenlerin okullara olan bağımlılığıyla karşılaştırıldığında daha az bağımlılığı olmasına rağmen, doktorların çalışmaları için gereken meşrulukları ve yetenekleri bir hastaneyle olan ilişkilerine bağlı hale gelmektedir.

Aynı sözler, yasallığı elde eden yeni uygulamalar olarak yüklü bir gündeme sahip olan ve bu nedenle adaleti sağlamada geciken, mahkemeler için de söylenebilir. Ya da özgür bir mesleği esirane bir uğraş haline getirmede başarılı olan kiliseler için de aynı şeyler söylenebilir. Meydana gelen sonuç; meslek üyelerinin daha az yeterliliğine karşı, daha yüksek fiyat ve daha büyük gelire karşı neredeyse hiçbir hizmet şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Daha eski mesleklerin şu ana kadar gelirden ve prestijde elde ettikleri üstünlüğü değiştirmek zor gibi gözüküyor, Öğretmenlik mesleğini reforma tabi tutmak daha kolay olabilir. Fakat bu sadece daha yeni bir orijine sahip olduğundan dolayı değildir. Eğitimle ilgili meslek, kapsamlı bir egmenlik iddiasında bulunmaktadır. Sadece kendi çıkarlarını değil, diğer meslekten kişileri de eğitmeye (çıraklığa kabul etme yönünden) muktedir olduğu iddiasındadır. Bu patlama, kendi çıkarlarına öğretme işini kendi yükleneyeceği iddiasını ortaya koyan herhangi bir mesleğe karşı onu savunmasız bırakmaktadır. Okul öğretmenleri son derece düşük ücret almaktadırlar ve okul sisteminin sıkı kontrolü altında boğulmaktadırlar. Bu kişiler arasında en çok teşebbüsçü ve Allah vergisine (karizmaya) sahip olanlar muhtemelen kendilerine uygun, daha iyi, daha bağımsız ve yetenek modelliği, çalışma ağları yöneticiliği ya da rehber uzmanlığı gibi daha yüksek gelir getiren bir iş bulacaktır.

Son olarak, kaydını yaptırmış olan öğrencinin sertifika sahibi öğretmene olan bağımlılığı, onun başka mesleklerdekiyle olan bağımlılığına göre daha kolay kırılabilir, meselâ hastahaneye yatarak doktora bağımlı hale gelmiş bir hastaya oranla. Okullar zorunlu olmaktan çıkarılmalıdır, memnuniyetlerini sınıftaki pedagojik otoritelerinin uygulamasında bulan öğretmenler ortaya koydukları stili beğenen öğrencilerle ilgilenmeyi sürdürebileceklerdir. Günümüzdeki mesleki yapının resmi bir kurum olmaktan

çıkarılması, okul öğretmenlerinin bulundukları konumdan uzaklaşmalarıyla mümkün olabilecektir.

Okulların resmi bir kurum olmaktan çıkarılması, kaçınılmaz olarak, hem de hızlı bir şekilde gerçekleşecektir. Bu, daha uzun süre geciktirilemez. Yapılması gereken şey bunu başarılı olabileceği bir yöne dönüştürmektir. Tamamiyle birbirine zıt iki yönden birine yönelecektir.

Birincisi eğitimcinin ve onun okul dışında da toplum üzerinde artan kontrolünün egemenlik alanlarını genişletmek olacaktır. Tamamen iyi niyetlerle ve günümüzde okullarda kullanılan retoriği yaygınlaştırmak suretiyle, okullarda yaşanan şu anki kriz, mesajlarını bize ulaştırmak amacıyla -bizim iyiliğimiz için- çağdaş toplumun tüm çalışma ağlarını kullanmak için eğitimcilere bir bahane sağlayacaktır. Kaçınılmaz okulsuzlaştırma, programlı öğretimin iyi niyetli idarecilerince yürütülecek olan 'cesur bir dünya'nın ortaya çıkışı anlamına gelebilir.

Diğer taraftan, sertifika sahibi olmak için dereceli müfredat öğretiminin zararlı olduğuna dair çalışanlarda, aydın eğitimcilerde ve okul idarecilerinde olduğu gibi hükümette de giderek artan bilinç daha çok sayıda insana olağanüstü fırsatlar sağlamada faydalı olabilecektir. Bu, aynı zamanda, bildikleri ve inandıkları şeyleri diğerleriyle hem öğrenmek hem de paylaşmak için araç gereci eşit derecede kullanma hakkını koruyacaktır. Fakat bu, eğitim devriminin belirli amaçlar doğrultusunda gerçekleşmesini gerektirmektedir.

1. Kişilerin ve kurumların kendi eğitim değerleri üzerindeki uygulamalarla ilgili kontrollerini ortadan kaldırmak suretiyle araç gereçlere başvurmak kolaylaşacaktır.

2. İstek üzerine kişilere öğretmek ve uygulatmak özgürlüğünü garanti altına almak suretiyle yeteneklerin paylaşımı gerçekleşecektir.

3. Bireylerin, toplantılar tertiplmelerine; günümüzde giderek artan bir şekilde, insanlar adına konuşma iddiasında olan kurumların hakimiyetine giren yeteneklerini ortaya koymalarına olanak

sağlamak suretiyle, cleştirel ve yaratıcı kaynakları özgürleştirilecektir.

4. Bireyi kurumsallaşmış bir meslek tarafından sunulan hizmetlere karşı beklentilerini şekillendirmek amacıyla bir takım zorunluluklardan kurtaracaktır; bireye akranlarının deneyimlerini ortaya çıkarma; seçtiği öğretmene, rehber, danışmana karşı güven duyma fırsatı sağlayarak. Okulsuzlaştırılmış toplum, kaçınılmaz olarak, günümüzdeki dünya düzeninin ve ulusların dayandıkları istikrarın yer aldığı ekonomi eğitim ve siyaset arasındaki farklılıkları bulanıklaştıracaktır.

Eğitim kurumları hakkındaki görüşümüz bizi insanoğlunun imajı görüşüne götürmektedir. Okulları müşteriye ihtiyaç duyan bir varlık, ne özerkliğe ne de kendi başına gelişme için motivasyona sahiptir. Evrensel okullaşmayı Prometheuscu bir teşebbüsün zirvesi olarak tanımlayabilir; Epimethouscu bir insanın yaşamasına uygun bir dünya alternatifi hakkında konuşabiliriz. Skolastik vasıtalarla alternatifin, gerçek iletişim ağları yoluyla şeffaf hale getirilmiş bir dünya olduğunu açıkça ortaya koyar ve bunun nasıl bir işlev görebileceğini somut olarak belirtirken sadece insanın Epiethouscu doğasını tekrar ortaya çıkarmayı umabiliriz; onu ne planlayabilir ne de üretebiliriz.

7- EPİMETHOUSCU İNSANIN TEKRAR DOĞUŞU

Toplumumuzu, New York'da bir oyuncakçı dükkânında gördüğüm bir makineye benzetiyorum. Bir düğmeye dokuduğunuzda mekanik bir elin ortaya çıktığı metal bir mücevher kutusuydu. Kromla kaplanmış parmaklar kapağa uzadı, onu aşağıya doğru çekti. Bu kutu, aslında sadece kapağı kapamak için oluşturulmuş bir mekanizmaydı. Bu tuhaf makine Pandora'nın kutusunun tam tersiydi.

Orjinal Pandora tarih öncesi anaerkil yaşam tarzının hüküm sürdüğü Yunan'daki dünyevi bir Tanrıçaydı. Tüm hastalıkların amforasından dışarı çıkmasına müsaade etmişti. Fakat umut amforadan çıkmadan kapağını kapatmıştır. Modern insanın tarihi, Pandora mitinin aşağılanmasıyla başlar ve kendi kendisini kilitleyen bir mücevher kutusuyla sona erer. Bu yaygın hastalıkların her birini kutuya sokmak amacıyla, kurumlara şekil verme çabasında olan Promethean'ın tarihidir. Bu sönen umutların ve yükselen beklentilerin tarihidir.

Bunun ne anlama geldiğini kavramak için umut ve beklenti arasındaki farkı anlamak zorundayız. Umut, doğa tanrıçasına duyulan imana dayanmaktadır. Beklenti ise burada kullanacağımız gibi, insan tarafından plânlanan ve kontrol edilen sonuçlara dayanma anlamına gelmektedir. Umut kendisinden bir hediye beklediğimiz kişiye duyulan istekte odaklanmaktadır. Beklenti, iddia etme hakkına sahip olduğumuz şeyi üretebilecek tahmin edilebilir bir süreçten memnuniyeti sabırsızlıkla beklemektir. Promethean'ın etosu

umudu oluşturmaktadır. İnsan ırkının yaşamını devam ettirmesi, sosyal bir güç olarak onu tekrar keşfetmesine bağlıdır.

Orijinal Pandora yeryüzüne bütün hastalıkların ve iyiliklerden de sadece umudun içinde bulunduğu bir kavanoz içinde gönderilmişti. Yaban insan umut dünyasında yaşadığı hissindeydi. Klasik Yunan, umudun beklentiyle yer değiştirmesiyle başlar, Pandora bu versiyonunda hem iyilikleri hem de kötülükleri salıverdi. Onlar Pandora'yı kutudan çıkmalarına izin verdiği hastalıklarla hatırladılar. Daha da önemlisi, Yaratıcının, umudun koruyucusu olduğunu unuttular.

Yunanlılar zamanında Prometheus ve Epimetheus isimli iki kardeşin hikâyesi anlatılırdı. Prometheus, Pandora'yı yalnız bırakması için Epimetheus'u uyarmıştı. Onun yerine kendisi onunla evlendi. Klasik 'iç görü' anlamına gelen 'Epimetheus' ismi 'ahmak' ve 'ruhsuz' olarak yorumlandı. Hesiod (Herodot) kendi devrinde hikayeyi klasik formunda tekrar söyledi. Yunanlılar, ilk kadının düşüncesi karşısında paniğe kapılan kadın düşmanı din adamları haline geldiler. Rasyonel ve otoriter bir toplum meydana getirdiler. Erkekler, her tarafa yayılan hastalıklarla baş etmek amacıyla plânladıkları kurumları yönettiler. Dünyayı şekillendirmek için sahip oldukları güçlerinin bilincine vardılar ve bu güçleri umut etmeyi de öğrendikleri hizmetleri gerçekleştirmek için kullandılar. Kendi ihtiyaçlarının ve çocuklarının gelecekteki taleplerinin el becerileriyle (artifacts) şekillenmesini istediler. Gelecek nesiller için kanun koyucu, mimar, yazar konumunda yer aldılar; şehirleri ve sanatları meydana getirdiler. Yaban insan, bireyleri toplumun sahip olduğu irfana dahil etmek için kutsal ayinlerde mitsel katılmalara güvenmişti. Fakat klasik Yunanlılar ancak atalarının plânladığı eğitim kurumlarınca şekillendirmelerine izin veren insanları doğru kişiler olarak kabul ettiler.

Mitin gelişimi rüyaların yorumlandığı bir dünyadan kahinlerin meydana getirildiği dünyaya geçişi yansıtmaktadır. Çok eski zamanlarda dünyanın merkezi olan Parnassus Dağı eteklerinde dünyevi tanrıçalara ibadet edilirdi. Delphi'de Chaos ve Eros'un kardeşi Gaia uyurdu, Gaia'nın oğlu ejderha Python Troy'un mimarı

Güneş Tanrısı Apollo doğudan ortaya çıkıncaya kadar onun ay ışığı ve çiğle yoğrulmuş rüyalarına bekçilik ederdi. Apollo ejderhayı öldürdü ve Gaia'nın mağarasını sahiplendi. Apollo'nun rahipleri Gaia'nın mabedini ele geçirdiler. Yerli bir hizmetçi tuttular ve Gaia'yı yeryüzünün tüten merkezinde bir tripoda oturturlar ve öfkeden uyuşturdular. Daha sonra ruhu peygamberi duygularla dolduran altı dizelik şiirler söylemeye başladılar. Peloponnesus'un bütün erkekleri problemlerini Apollan'a iletirlerdi. Bu mabed, örneğin vebanın ya da kıtlığın önlenmesi için alınacak tedbirler, İsparta için doğru yasayı oluşturmak ya da şehirler kurmak için uygun alanları seçmek -daha sonra Bizans ve Kalkedon olacak- gibi sosyal içerikli konularda karar alınmasına yardımcı olurdu. Onun hakkında herşey bir amaç içeriyordu ve faydalıydı.

Platon, Devlet isimli eserinde ideal devleti tanımlarken popüler müziği konu dışında bırakır. Şehirlerde sadece harp ve lir'in çalınmasına izin verilir. Çünkü bu iki enstrümanın ahengi halka yaraşan özgürlük nağmesi, talihsizlik nağmesi, talih nağmesi, cesaret nağmesi ve ılımlılık nağmesi yaratmaktadır. Şehir sakinleri Pan flütten ve onun iç güdülerini ayağa kaldıran gücünden önce panik içindeydiler. Ülkede sadece çobanlar Pan flüt çalabilirlerdi.

İnsanlar, yaşamlarını sürdürmek istedikleri kanunlar ve kendi imajına göre çevresini biçimlendirme için sorumluluk üstlenmişlerdir. Yeryüzü Ana tarafından mitsel yaşama kabul edilme, forumda kendisini evinde hissedecek olan halkın eğitimine dönüştürüldü.

Yaban için dünya kader, gerçek ve gereklilik tarafından idare edilirdi. Prometheus tanrılardan ateşi çalarak gerçekleri problemlere dönüştürdü ve kadere meydan okudu. Klasik dönem insanı, insanoğlunun perspektifi için medenileştirilmiş bir bağlam oluşturdu. Kadere doğaya ve çevreye meydan okuyabileceğinin farkındaydı. Fakat sadece kendini riske atmış olurdu. Çağdaş insan daha da ileri gitmektedir. Kendi hayaline göre dünyayı yaratmaya ve tamamiyle insan-yapımı bir çevre oluşturmaya teşebbüs etmektedir. Bu yeni duruma uyum sağlamak için kendisini sürekli yenileme koşuluyla bunu gerçekleştirebileceğini keşfetti. Şu anda insanoğlu kendisinin tehlikede olduğu gerçeğiyle yüzyüzedir.

Bugün New York'daki yaşam, kendine has bir şekilde neyin olacağı ve neyin olabileceği düşünceğini üretmektedir. Bu düşünce olmaksızın New York'da yaşam mümkün değildir. New York sokaklarında bir çocuk, bilimsel olarak geliştirilmemiş, üretilmemiş, plânlanmamış ve birilerine satılmamış herhangi bir şeye dokunamaz. Ağaçların dikilecekleri yerlere bile Parklar Müdürlüğü karar vermektedir. Çocukların televizyondan duydukları şakalar son derece yüksek ücretler karşılığında üretilmiştir. Harlem'in sokaklarında oynadıkları çöpler, birileri için plânlanmış kırılmış paketlerden oluşmaktadır. Arzuları ve korkuları bile kurumsal olarak şekillendirilmiştir. Güç ve sertlik düzenlenip idare edilmektedir. Çeteler polislere karşıdır. Öğrenmenin kendisi araştırmaların, plânlamaların ve geliştirilmiş programların bir sonucu ve bir tüketim maddesi olarak tanımlanmaktadır. Ne kadar iyi olursa olsun, bu bazı uzmanlaşmış kurumların bir ürünüdür. Şehir çocuğu mümkün olan kurumsal süreçlerin gelişimi dışında ki hiç bir şeye umut bağlayamaz. Fantezileri bile bilim kurgu üretimi üzerine programlanmaktadır. Yalnızca gaf ya da hata yapmak suretiyle, plânlanmamış sürprizlerle karşılaşabilir. Ancak bir su oluğundaki portakal kabuğuyla karşılaşma, sokaktaki bir su birikintisi, bir sıranın, programın ya da makinanın bozulması yaratıcı fantezilerin ortaya çıkışına sebep olabilir. 'Kaçamak yapmak' eldeki tek fırsattır.

Plânlanmamış olan hiçbir şey arzu edilebilir olmadığından şehir çocuğu her isteğimizi için bir kurum tasarımılabileceğimizi sonucuna varmaktadır. Kendisine yapılan bağışın (öğrenim bağışı) değer yaratacak sürecin gücü olduğunu zannetmektedir. Amaç bir arkadaşla karşılaşmak, bir komşuluğa entegre olmak ya da okulda bir yetenek edinmek olsun ya da olmasın, plânlı bir şekilde üretilebilir olduğu yolunda tanımlanacaktır. Talep edilmeyen hiçbir şeyin üretilemeyeceğini bilen kişi, bir süre sonra üretilmemiş bir şeyin talep edilmeyeceğini düşünmeye başlar. Ay'a seyahati gerçekleştirecek bir uzay aracı tasarımılanabilse bu seyahat için talepler ortaya çıkmaya başlayabilir. Bir kişinin gidebileceği yere gide-memesi yıkıcı olur. Her memnuniyet verici talebin daha büyük bir memnuniyetsizlik verici bir durumun keşfedilmesini icap ettireceği

kanısının maskesini indirecektir (gerçeği gün yüzüne çıkaracaktır). Böylesi bir anlayış sürecin sona ermesine yol açacaktır. Mümkün olan şeyi üretmemek, hizmet ve artan talebin ortak üretimi üzerine bina edilmiş bir toplumun motor gücü olan artan düş kırıklığına uğramak için gizliden gizliye 'artan beklentilerinin' kanununu açığa vuracaktır.

Modern şehirlerde yaşayanların zihinsel durumları mitsel gelenekteki cehennem imgesinde ortaya çıkmaktadır. Bir süre için Thanatos (ölüm)'e zincirlenmiş olan Sisyphus, ağır bir taşı yüksek bir dağın tepesine kadar iterek çıkarmak zorunda kalır ve taş her seferinde zirveden aşağıya düşer. Tantalus, tanrılar tarafından, yemeklerine katılmak üzere davet edilir ve bu vesileyle ölümsüzlük veren tanrıların yiyeceklerinin nasıl hazırlanacağı hakkındaki bilgileri çaldığından dolayı, kurumuş bir nehir kenarında kurumuş meyve ağaçları altında sonsuza dek açlık ve susuzluğa mahkum olur. Artan talepler dünyası sadece bir kötülük değil, aynı zamanda, cehennemın ta kendisi olarak da adlandırılabilir.

İnsanoğlu herhangi bir şeyi talep etmek için düş kırıklığı yaratan bir güç geliştirmiştir. Çünkü insanoğlu kendisi için kurumların yapamayacağı hiçbir şey tasavvur edemiyor. Etrafı güç içeren araç-gereçlerle donatılmış olan insanoğlu, kendi araç-gereçlerinden biri durumuna düşürülmüştür. Eski çağ kötülüklerinden bir tanesini ortadan kaldırmak anlamına gelen her bir kurum, insanoğlu için kendini mühürleyen bir tabut haline gelmiştir. İnsanoğlu, Pandora'nın kutudan çıkmalarına izin verdiği kötülükleri kapatmak amacıyla yaptığı kutularda hapis olmuş durumdadır. Bizim araç-gereçlerimizce üretilmiş olan sistem, gerçeğin önüne set çekmiş, bizi de içine almış durumdadır. Kendimizi birdenbire kendi kurduğumuz tuzağın içinde bulduk.

Gerçekliğin kendisi insanın karar vermesine bağlı hale gelmiştir. Kamboçya'nın -sonu gelmeyecek olan- istilâ edilmesi emrini veren devlet başkanı bu sefer aynı şekilde atom bombasının etkili bir şekilde kullanımı için emir verebilir. 'Hiroşima şalteri' yeryüzünü ikiye ayırabilir. Gaia üzerinde hakimiyet elde etmek isteyen Chaos'un gücünü ele geçiren insanoğlu, kurumlarımızın

sadece kendi sonlarını yaratmadığının aynı zamanda bizim de sonumuzu getirdiğinin hatırlatıcısıdır. Modern kurumların absürdlüğü, askeri olaylar da açık-seçik görülmektedir. Modern silahlar özgürlüğü, medeniyeti ve yaşamı ortadan kaldırmak suretiyle savunulabilir. Askeri dilde güvenlik, yeryüzünde yaşama son verebilme anlamına gelmektedir.

Sivil kurumların temelini oluşturan absürdlük, daha az açık-seçik değildir. Bu kurumlar, yıkıcı güçlerini ortaya koymak için bünyelerinde ne şalterleri vardır, ne de buna ihtiyaç duyarlar. Güçleri dünyanın kapağına tutturulmuş durumdadır. Memnuniyet yaratmaktan ziyade hızlı bir şekilde ihtiyaçlar yaratmaktadırlar. İhtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları bu süreçte yeryüzünü kullanmakta ve tüketmektedirler. Bu, tarım ve imalat sanayi için olduğu kadar tıp ve eğitim içinde doğrudur. Modern tarım toprağı zehirlemektedir. 'Yeşil devrim' yeni tohumlar aracılığıyla bir hektardan üç kat ürün alma imkanı sağlamaktadır. Fakat bunu gerçekleştirmek için daha çok gübre, böcek ilacı, su ve güç harcanmaktadır. Diğer şeyler gibi bunların imalatı da okyanusları ve atmosferi kirliletmekte ve dönüştürülemez kaynakların niteliğini bozmaktadır. Tüketim şu anki hızla devam ederse, atmosferde mevcut olan oksijeni, doğada yeniden üretilmesi için gereken süreden daha hızlı bir şekilde tüketeceğiz. Bölünme ya da birleşmenin tüketimi eşit ya da daha yüksek bir tehlike olmaksızın yerine getirebileceğine inanmak için herhangi bir nedenimiz yok. Doktorlar, ebelerin yerini almaktadır ve insanoğlunun dönüştürüleceği yönünde söz vermektedir. Genetik olarak plânlanmış, tamamen hijyenik bir dünya. İnsanların biçimlendirildiği birincil biçimlendirme insanı kendi tuzağına düşürmek olan plânlı bir süreç haline gelmiştir. Bunun amacı, her bir kişinin dünyadaki bu oyunda rol alması için eşit bir düzeye getirmektir. Karşı konulmaz bir şekilde insanoğlu dünyayı işlemekte, üretimde bulunmakta ve okullatırmaktadır.

Askeri kurumların absürdlüğü ortadadır. Sivil kurumların absürdlükleri de pek gizli sayılmaz. Bu daha korkutucu ve tam olarak önüne geçilemez bir şekilde işlediği içindir. Atom bombasıyla meydana gelecek bir katliamın önüne geçmek için hangi düşmanın

açık kalması gerektiğini biliyoruz. Hiç bir düğme ekolojik Armageddon'un (kıyametin) önüne geçememektedir.

Klasik antikitede insanoğlu, dünyanın kendi planlarına uygun bir şekilde yapılabileceğini keşfetmişti. Bu öngörüyle dünyanın güvenliksiz dramatik ve komik olduğunu algılamışlardı. Demokratik kurumlar ortaya konmuş ve insanoğlunun ancak bu kurumların içerdği sistemde güvenilmeye değer bulunduğu kabul edilmişti. Beklentiler, insan doğasındaki süreç ve güvenden dolayı insanların her birini dengede tuttu. Geleneksel meslekler gelişme gösterdi ve onlarla birlikte kurumlar insanların çalışmalarına ihtiyaç duyar hale geldi.

Kurumsal sürece beslenen itimat, gizlice, bireyin yaptığı iyi işlerle yer değiştirdi. Dünya sahip olduğu insani boyutunu yitirdi ve yabani zamanlara ait karakteristikler olan gerçek ihtiyaçları ve kaderciliği tekrar kazandı. Fakat mistik dönemlerde insan benzeri 'tanrılar adına' barbarlık kaosu değişmez bir şekilde lüzumlu görülürken, günümüzde sadece insanın gerçekleştirdiği plânlama, dünyanın varoluşu için bir sebep olarak sunulmaktadır. İnsanoğlu bilimadamlarının, mühendislerin ve plânlamacıların oyuncağı haline gelmiştir.

Bu mantığı kendi işimizde ve başkalarının işinde görebilmekteyiz. Sokaklarında günde sadece bir düzine arabanın kullanıldığı bir Meksikalı kapısının önünde yeni asfalt döşenmiş yol üzerinde domino oynuyordu -muhtemelen tüm gençliği boyunca orada oturmuş ve domino oynamıştı-. Bir araba üzerinden geçti ve onun ölümüne sebep oldu. Bu olayı bana aktaran turist son derece kötü gözüküyordu ve şöyle dedi: "Ölümü kendisi seçti."

İlk bakışta, turistin verdiği bu cevabın, bir tabuya ters düştüğünden dolayı ölen bir adamın ölümünü haber veren bazı yaban Bushman'ların demeçlerinden hiçbir farkı yok gibi gözüküyor. Fakat bu iki ifade zıt anlamları içermektedir. Turist bir makinenin karşı konulamaz mantığıyla düşünürken, yaban insan aşkın gücünü suçlayabilir. Yaban insan herhangi bir sorumluluk sezinlememektedir. Turist ise böyle bir sorumluluk sezinlemektedir, fakat bunu

inkâr etmektedir. Yaban insan ve turist: Her ikisinde de dramın klasik yönü, trajedi tarzı, kişisel çaba ve isyan mantığı yoktur. Yaban insan bunun farkından değildir ve turist ise bunu kaybetmiştir. Bushman miti ve Amerika miti dingin ve insandışı güçler tarafından yapılmıştır. Her ikisi de trajik isyanı tecrübe etmez. Bushman için bu olay büyü yasalarını izlemektedir; Amerikalı içinse bu olay bilimin yasalarına tabidir. Bu olay, turistin onun için fiziksel, sosyal ve psikolojik olayları idare eden mekanik yasalarının büyüsu altına sokmaktadır.

1971 yılı umutlu bir gelecek için yapılacak araştırma yönünden önemli bir değişikliğe elverişlidir. Kurumsal amaçlar devamlı surette kurumsal ürünlerle tezat teşkil etmektedir. Yoksulluk programı, daha çok fakir yaratmakta; Asya'daki savaş daha çok Vietcong üretmekte; teknik yardım azgelişmişlik oranlarını artırmaktadır. Okullar daha çok okuldan atılmalara yol açmaktadır; ve bir nüfustaki bir çeşit önlem nüfusta bir artışa yol açmaktadır.

Tüketiciler daha çok şey satın alabilecekleri gerçeğiyle ve sineye çekmek zorunda kalacakları daha çok aldatılmayla yüz yüzedirler. Son zamanlardaki kadar yetersizlik; bu ayıba ya teknolojik talepler ardındaki bilimsel keşiflerin düzensizliğine ya da etnik, ideolojik ya da sınıf düşmanlığının çarpıklığına dayanmaktadır. Hem bilimsel bir bin yıllık dönem ve hem de bütün savaşları sona erdirecek bir savaş beklentisi sönmüştür.

Deneyimli bir tüketici için büyüsel teknolojilere safça bir güven duymaktan başka bir yol yoktur. Pek çok insan hassas bilgisayarlardan, hastane kökenli enfeksiyonlardan ve yollardan, havadan, telefondan ya da trafikten kaynaklanan kötü tecrübelerle sahiptir. Sadece on yıl önce geleneksel bilgelik bilimsel yükselişe dayanan daha iyi bir yaşam umuyordu. Günümüzde ise bilimadamları çocukları korkutmaktadır. Ayın çekilen resimleri insanoğlunun hatasının, kompleks sistemlerin işletimi sayesinde ortadan kaldırılabilceğini büyüleyici bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu durum, henüz, insanoğlunun hatalarının öğretime uygun olarak tüketmesinin kontrolden çıkabileceği yönündeki korkumuzu dindirmemektedir.

Sosyal reformcular için ne geriye dönüş ne de 1940'ların tüketim varsayımına dönüş söz konusudur. Eşyaları dağıtım probleminin onlardan çokça imâl ederek giderilebileceği ümidi ortadan kalkmıştır. Modern tatları, memnun edici en küçük ambalajlama maliyeti fırlayıp gitmiştir ve modern tatlandırıran şey onların modasının hızla geçmekte oluşudur.

Yeryüzü kaynaklarının sınırlı olduğu aşîkardır. Bilimdeki ya da teknolojiadaki hiçbir yeni buluş dünyadaki her insana, günümüzde zengin ülkelerdeki fakir vatandaşlarda bile bulunan mal ve hizmeti sağlayamaz. Örneğin, böylesi bir amacı gerçekleştirmek için en yüksek teknolojiyle beraber demirin, tenekenin, bakırın ve kurşunun günümüzdeki rezervlerinden yüz kat daha gerekmektedir.

Son olarak, öğretmenler, doktorlar ve işçiler kendilerinin farklı iş yönetimlerinin en azından bir yönü olduğunu farketmektedirler. Bu gruptaki insanlar ortaya koydukları kurumsal uygulamalar için daha çok talepte bulunmaktadır ve bu talepler, hizmet kurumlarının sağladıklarından daha hızlı şekilde artmaktadır.

Geleneksel aklın düşünce biçiminden şüphe duyulmaktadır. Ekonomi yasaları bile topluma, paranın çoğunun kullanıldığı coğrafi bölgeye uygulanan dar parametreler dışında inandırıcı gözüküyor. Gerçekten de, para sadece, para birimi anlaşma koşullarına bağımlı hale getirilmiş bir ekonomide en ucuz yaygınlığa sahiptir. Çeşitli yapılarâ sahip olan hem kapitalist hem de komünist ülkeler kendilerini, dolarla ifade edilen maliyet kârından alınan verimlilik tedbirlerine adanmışlardır. Kapitalizm, üstünlük iddiaları ortaya koyarken daha yüksek yaşam standardı sergilemektedir. Komünizm kesin zaferinin başlangıcı olarak, daha yüksek bir büyüme oranıyla övünmektedir. Bu her iki ideolojinin yükselen verimliliğinin toplam maliyeti geometrik olarak artmaktadır. En büyük kurumlar, envanter listesinde yer almayan kaynaklar için korkunç bir rekabete girmişlerdir: Hava, okyanus, sessizlik, güneş ışığı ve sağlık. Bu kurumlar çaresizce niteliklerini yitirirken, söz konusu kaynakların kısıtlı oluşunu kamuoyu önüne koymaktadırlar. Doğa her yerde zehirlenmekte, toplum insansızlaştırılmakta, iç yaşam istilâyâ uğramakta ve bireysel uğraşların artmasının önüne geçilmektedir.

Değerlerin kurumsallaşmasına kendini adanmış bir toplum, eşya ve servis üretimlerini böylesi taleplerle tanımlamaktadır. Ürüne ihtiyaç duymanıza yol açan eğitim, ürünün fiyatına dahil edilmektedir. Okul, yaşadığınız topluma ihtiyacınız olduğuna sizi inandırmaya çalışan bir reklâm ajansıdır. Böylesi bir toplumda marjinal değerler olağan sınırların ötesine geçmiştir. Toplum, en büyük birkaç tüketiciyi; yeryüzünü tüketmesi ve şişmiş midelerini doldurmak, daha küçük tüketiciler üzerinde hakimiyet kurmak onları disipline etmek ve sahip olduklarıyla yetinmekten memnuniyet duyanları pasifize etmek için gücü ele geçirmede rekabet etmeye zorlamaktadır. Doymamışlık ethosu fiziksel tahribatın, toplumsal kutuplaşmanın ve psikolojik pasifliğin köklerinde yer almaktadır.

Değerler, plânlanmış ve tasarılanmış süreçlerde kurumsallaştırıldığında, modern toplumun üyeleri iyi yaşamın hem kendilerinin ve hem de toplumun inanmaya ihtiyaç duydukları değerleri tanımayan kurumlara sahip olmasından ibaret olduğuna inanmaktadır. Kurumsal değer bir kurumun üretim seviyesiyle tanımlanabilir. İnsanın buna tekabül eden değeri, bu kurumların üretimlerini tüketme ve itibar etmeme davranışıyla ölçülmektedir ve bu yeni -ve daha yüksek- bir talep yaratmaktadır. Kurumsallaştırılmış bir kişinin değeri, istenmeyenleri eleyen bir birim olarak kapasitesine bağlıdır. Bir hayali kullanmak için, kişi kendi el işinin idolü konuma gelmiştir. İnsanoğlu kendisini, sahip olduğu araç-gereçleriyle üretilmiş olan değerleri yakan bir fırın olarak tanımlanmaktadır. İnsanın kapasitesinin sınırı yoktur. İnsanoğlununki, Prometheus'un eyleminin en üst düzeye taşınmış halidir.

Yeryüzü kaynaklarının tüketimi ve kirletilmesi, insanın imajının yozlaşmasının, bilincindeki gerilemenin bir neticesidir. Bazı insanlar doğaya, kişilere değil de kurumlara bağlı olan bir organizma olarak bir insan kavramına götüren kollektif bilincin değişikliği hakkında konuşmak isteyebilir. Sürekli değerlerin kurumsallaştırılması, bu uygulamanın plânlanmış sürecine olan inanç, alıcı tarafından arzu edilen sonuçları kesin olarak vermektedir. Bu tüketici ethosu Prometheuscu yanılginın ruhunda yer almaktadır.

Global düzeyde yeni bir denge bulma yolundaki çabalar, değerlerin, kurumsallaştırmanın dışına taşınmasına bağlıdır.

Homo-faber vizyonu ile ilgili olarak bir şeylerin yapısal olarak yanlış olması şüphesi kapitalizmdeki, komünist ve 'az gelişmiş' ülkelerde büyüyen azınlıkta benzer bir şekilde yaygındır. Bu şüphe, yeni elitin karakteristiğini paylaşmaktadır. Bu, tüm sınıflara mensup insanlara, gelirlere, inançlara ve uygarlıklara aittir. Bunlar çoğunluğun sahip olduğu mitin tedbiri haline gelmiştir: Bilimsel ütopyaların, ideolojik ikiyüzlülüğün, eşya ve hizmetin bir dereceye kadar eşit dağılımı beklentileridir. Tuzağa düşmüş olma psikolojisini çoğunlukla paylaşmaktadırlar. Aynı zamanda, belirtilmiş amaçlarına tamamen zıt olan sonuçlara yol açan genel konsensüsce benimsenmiş pek çok yeni politikanın bilincinde olmayı paylaşmaktadırlar. Bununla beraber, sözde başka bir varlık olan Prometheusçu çoğunluk hâlâ yapısal konudan kaçınırken; ortaya çıkan azınlık bilimsel deus ex machina'nın, ideolojik kesin çözümün ve şeytan ve cadı avcılığının eleştirisini oluşturmaktadır. Bu azınlık, bizim devamlı surette aldatılmamızın, Prometheus'un zincirlerle kayaya bağlandığı gibi bizim de çağdaş kurumlara bağlandığımız şüphesini oluşturmaya başlamaktadır. Ümit dolu bir güven ve klasik ironi, Prometheusçu yanılığın açığa vurmak için gizlice plânlamak zorundadır.

Prometheus genellikle 'iç görü' olarak düşünülür ya da kimi zaman 'Kuzey Yıldızı sürecini işleten' olarak kabul edilmektedir. O, ateşi almak için tanrıları kandırmayı başarmış insanoğluna demiri işlemeyi öğretmiş, teknolojistlerin tanrısı olmuş ve demir zincirleri kırmıştır.

Delphi'nin Pythia'sı, panelleri üzerinde yerini alan bir bilgisayarla yer değiştirmiş bulunuyor. Kutsal mabedin (ocacle) hexameterleri (altı vurgulu dizeleri) öğretimin onaltı-bite koduna dönüşmüştür. Dümenci kullandığı dümeni sibernetik makineye dönüştürmüştür. Son makine, yerimizi belirlemek için ortaya çıkmaktadır. Çocuklar donuk bir yeryüzünden uzay gemileriyle uçacakların hayalini kurmaktadırlar.

Ay üzerindeki insan perspektifinden, Prometheus Umut Gezegeni ve İnsanlığın (Arc of Mankind) olarak parıldayan mavi Gaia'yı ayırdedebiliyordu. Yeryüzünün belirliliğinin yeni bir anlamı ve yeni bir nostalji, insanoğlunun kardeşi Epimetheus'un yeryüzünü Pandora'yla evlendirmesi seçimi yolunda gözünü açabiliyor.

Bu noktada Yunan miti umut dolu bir kehanete dönüşüyor. Çünkü bu mit bize Prometheus'un oğlu Deucalionun, Epimetheus ve Pandora'nın kızları olan Pyrrha ile birlikte yeryüzünde meydana gelen yeni insan neslinin babası olmak için Tufanı geçen Nuh'a benzeyen Ark Dümencisi olduğunu söylüyor. Kutu'nun, içi-dışına çıkmış şekli olarak Pandora'nın tanrılardan getirdiği Pythos'un anlamındaki iç görüyü kazanıyoruz.

Beklentiler üzerinde umudu değerli kılan şeyler için bir isim bulmak durumundayız. Ürünlerden çok insanları sevenler için ve şunlara inananlar için bir isim bulmamız gerekiyor:

Enteresandır her insan
Alınyazıları gezegenlerin elyazısına benzer.

Özeldir onlardaki herşey
ve bir gezegen diğerine benzemez.

Üzerinde birbirleriyle buluşabilecekleri yeryüzünü sevenler için bir isim bulmamız gerekiyor.

Ve bir insan yaşasa karanlıkta
Buluşsa dostlarıyla o karanlıkta
enteresandır o karanlık da
mükemmel bir dakika

Ateşin ve demirin yaydığı ışıkla Prometheus'un kardeşiyle işbirliği yapanlara bir isim bulmamız gerekiyor. Bu kişiler diğerlerine göz kulak olmak için, sahip oldukları kabiliyetlerini artırmak için böyle yaparlar:

Özeldir her insanın iç dünyası
ve bu dünyada eşsiz bir dakika.
Ve trajik bir dakika da bu dünyada
Özeldir işte bunların hepsi.

Ümidini yitirmeyen kardeşlerimizin Epimethean olarak adlandırılmalarını öneriyorum.

Okullaştırma, eğitimle aynı anlama mı gelmektedir? Kesinlikle hayır. Herkes gün be gün bir şeyler öğrenmektedir. Dürüst olmak gerekirse, çoğumuz, yaşamımızda okullaşmanın doğrudan ve derin bir etkiden son derece yoksun olduğunu görürüz. Bu durumda iki soru ortaya çıkmaktadır: Her toplumda okullaşmaya bu derece büyük bir önem ve prestij kazandıran nedir? Eğitimin işlevi bir şüphe içeriyorsa, okullaşma gerçekte ne anlama gelmektedir?

Ivan Illich, bu eserinde okulun, statükonun korunmasına yesile olan araçlardan biri olduğundan dolayı bu prestije sahip olduğu yolundaki tezini kanıtlamaya çalışmaktadır. Ona göre günümüzdeki okullar eğitim açısından etkisiz olduğu kadar, bölücü bir nitelik de taşımaktadır.